

HORIZON BELGIË 2030

**Toekomstvisie voor
een beter België**

Versie 2.0

INHOUD

Samen met zijn leden-sectorfederaties werkte het VBO hard om een toekomstplan voor ons land 'Horizon België 2030' uit te tekenen. Een plan om van België een stabiel en efficiënt land te maken waar het vruchtbaar ondernemen en aangenaam werken en leven is.

02

SDG-proof naar de top

We hebben ons plan klaar om nv België tegen 2030 opnieuw naar de kop van het Europese peloton te loodsen.

07

Horizon België 2030: analyse & actievoorstellen

De krachtlijnen van ons toekomstplan toegelicht.

78

België verdient in 2030 een efficiënt werkende staat

De huidige staatsstructuur is vatbaar voor verbetering. Het kan efficiënter, meer geïntegreerd, doelmatiger en wendbaarder.

10

De creatieve en digitale omwenteling

De eerste grote revolutie die we nodig hebben, is een omwenteling waarbij ondernemers en overheden de nieuwe digitale en technologische mogelijkheden ten volle benutten.

48

De omwenteling in arbeidsmarkt en publieke sector

Enkel via een goed werkende arbeidsmarkt en een activerende sociale zekerheid kunnen de menselijke middelen en talenten in de toekomst snel worden ge(her)oriënteerd richting beloftevolle jobs. Er is ook nood aan een grote omslag richting veel efficiëntere, kwaliteitsvollere en eenvoudiger overheden.

30

De groene omwenteling

Om minder in te teren op natuurlijke rijkdommen en om de klimaatverandering tegen te gaan, is tegelijk een groene omwenteling nodig.

68

Terug koers zetten richting open, faire en globale markten

De internationale randvoorwaarden moeten absoluut gunstig blijven. Dat betekent: het omkeren van de recente internationale tendensen tot isolationisme en protectionisme door het terug op de rails zetten van een systeem van vrije, faire en op regels gebaseerde internationale handel.

HorizOn

BELGIË 2030

SDG-proof naar de top

In 2030 viert België zijn 200ste verjaardag. Hoe willen we dat België er in 2030 uitziet? Hoe willen we dat onze burgers en bedrijven tegen 2030 naar hun land kijken? Wat willen we dat internationale media in 2030 schrijven over de 200ste verjaardag van België? Een land dat zijn vele troeven geleidelijk zag afkalven? Of een land dat een bijzonder sterke remonte heeft gemaakt? Onze ambitie moet zijn om deel uit te maken van de toplanden die de verschillende transitie met glans doorstaan. We hebben ons plan klaar om nv België tegen 2030 opnieuw naar de kop van het Europese peloton te loodsen.

De wereld staat anno 2022 meer dan ooit op een keerpunt. Hoe kunnen we een duurzame economie en maatschappij realiseren in een wereld waar de spanningen en ongelijkheden almaar toenemen, waar de klimaatverandering miljoenen mensen treft en op de vlucht doet slaan, waar landen steeds meer op zichzelf terugplooiën, en waar de biodiversiteit - ook belangrijk voor onze economie - blijft aftakelen en de grondstofreserves langzaam maar zeker uitgeput raken. Dit beeld geeft ongewild een pessimistische kijk op een wereld die razendsnel verandert, maar schetst wel een uitdagend beeld van de 'as is' van onze planeet en samenleving vandaag.

Acht jaar voor de Verenigde Naties in 2015 de 17 duurzame ontwikkelingsdoelstellingen verankerden, had België duurzame ontwikkeling al opgenomen in de Grondwet. Intussen bereikte ons land reeds de vijfde plaats in het Sustainable Development Report 2021 en de SDG Index van de VN. Maar we zijn er nog niet. De laatste helling is vaak ook de moeilijkste beklimming. Bovendien is het niet vanzelfsprekend om een bereikt resultaat vervolgens te bestendigen in de wereld die sneller verandert dan we soms voor mogelijk houden.

VEEL UITDAGINGEN, NOG MEER OPPORTUNITEITEN

Vraag is dus minder, 'Bereiken we alle SDG-doelstellingen tegen 2030', maar veeleer 'Hoe SDG-proof kunnen we ons land maken?'. En wat zijn de absolute voorwaarden nodig om onze maatschappij, onze economie en onze welvaart optimaal te beschermen tegen de effecten van schokken en spanningen van toekomstige, nabije en verre, gebeurtenissen? Of om omgekeerd maximaal de opportuniteiten die diezelfde gebeurtenissen creëren om te zetten in breedmaatschappelijke meerwaarde? En welke hefboomen breng je daarvoor in stelling? De SDG's zijn immers een formidabel instrument voor overheden, ondernemingen en organisaties om nieuwe opportuniteiten kansen te geven en te ontplooiën. De uitdagingen zijn enorm, maar de opportuniteiten moeten allerminst onderdoen. Denk maar aan de voordelen van de circulaire economie en de impact die ze zal hebben op de haalbaarheid van SDG's.

En natuurlijk spelen economische drivers in het algemeen een doorslaggevende rol voor de haalbaarheid van die SDG's. Er is immers altijd en in eerste instantie voldoende welvaartscreatie nodig om uitdagingen, zoals armoede, bestaansonzekerheid (bij ziekte, ouderdom of tegenslag), onveiligheid, klimaatverandering of andere milieuproblemen aan te pakken. En welvaartscreatie begint altijd bij de creativiteit en de innovatiekracht van ondernemers en ondernemingen.

Je hebt een sterke economie nodig om een duurzame wereld te creëren, én omgekeerd

VOORBIJ DE HORIZON

2030 is geen gebetonneerde deadline, maar een horizon waar naarmate we dichterbij vorderen verder voorbij kunnen kijken. Op die manier verleggen we voortschrijdend de grenzen van ons streven en van ons kunnen. We durven dromen, maar tegelijk blijven we realistisch. De fundamentele nood aan 'economische groei' zal nooit vanaf dag één perfect matchen met de finaliteit van de SDG's en omgekeerd. De grootste verdienste van de SDG's is dat ze een proces in gang hebben gezet, een afgebakende structuur bieden en een duidelijke visie. De kunst is om die visie te vertalen naar de specifieke context van België. Een land dat ternauwernood nog over tastbare rijkdom beschikt die het uit de ondergrond, de zee of de lucht kan putten. Onze echte waarde zweeft gemiddeld 1,7 meter boven de begane grond: talent, kennis en creativiteit. Anders gezegd, zonder brains hebben we weinig wapens om onze economische slagkracht te behouden, laat staan te versterken. En iedereen beseft dat we zonder die slagkracht, zonder groeimogelijkheden nooit in staat zullen zijn om onze samenleving en onze welvaart SDG-proof te maken.

2030 is voldoende dichtbij om concreet te zijn – ver genoeg om vandaag al te kunnen plannen. Samen met onze leden-sectorfederaties werkten onze experts bijzonder hard om een concreet toekomstplan voor ons land uit te tekenen. Een plan waarin we onze ambities concreet maken en de noodzakelijke voorwaarden en hefboomen in kaart brengen die nodig zijn om die doelstellingen te bereiken. En van België een stabiel en efficiënt land te maken waar het vruchtbaar ondernemen en aangenaam werken en leven is. We illustreren ons plan met een metafoor: een gezonde en **levendige boomstam** moet **sterke wortels** hebben om **stevige takken** te kunnen dragen.

VIER (R)EVOLUTIES, VIER ANTWOORDEN

De boom-metafoor toont de grote lijnen van de toekomstvisie 'Horizon België 2030'. Die visie steunt op de vaststelling dat ons land vandaag voor vier grote uitdagingen staat:

- De **tendens tot vertraging van onze economische groei en productiviteitsgroei** waardoor alle andere uitdagingen moeilijker beheersbaar worden;
- De **vergrijzing van onze bevolking** – een signaal dat onze levensverwachting het goed doet – die leidt tot een aanhoudend sterke **toename** van de **overheidsuitgaven** voor pensioenen en gezondheidszorg en een sterke uitstroom uit onze arbeidsmarkt;
- De **(wereldwijde) klimaatverandering** met zowel fundamentele klimatologische gevolgen, als economische uitdagingen bijvoorbeeld inzake de CO₂-reductie;
- De **internationale tendens tot deglobalisering** die voor een kleine, open economie als de Belgische ingrijpende, negatieve gevolgen kan hebben.

Die vier uitdagingen kunnen we pas succesvol het hoofd bieden als we op vier grote domeinen een belangrijke omslag of (r)evolutie realiseren:

- De **digitalisering**. Het ten volle benutten door ondernemers en overheden van de nieuw(st)e digitale en technologische mogelijkheden;
- De **vergroening**. De hulpbronnen efficiënter gebruiken en daarbij de planetaire grenzen in acht nemen;
- De **arbeidsmarkt**. Via een efficiënte arbeidsmarkt en een activerende sociale zekerheid de menselijke middelen en talenten toekomstgericht heroriënteren en streven naar een tewerkstellingsgraad van 80% of meer;
- De **overheden**. Naar een veel efficiëntere, kwaliteitsvollere en eenvoudiger dienstverlening.

HET DNA VAN BELGIË IN 2030

TAKKEN

- **80%** van de Belgen aan het werk
- Koploper in R&D, digitalisering en innovatie
- Verder de omslag maken naar een circulaire economie
- Vlot verkeer van personen en goederen:
30% minder file-uren in 2030
- Zekere, betaalbare én duurzaam opgewekte energie
- Faire en betaalbare pensioenen
- Internationaal een baken van vrijhandel en openheid
- Goed voorbereid op grote rampen en crisissen

STAM

- Competitieve economie zonder loonkostenhandicap
- Een sterker groeiende economie met respect voor onze planeet

WORTELS

- Performant onderwijs afgestemd op de arbeidsmarktnoden
- Vruchtbaar ondernemersklimaat met veel minder administratieve lasten
- Goed functionerende arbeidsmarkt die transitie faciliteert
- Uitstekende infrastructuur (**5% van het bbp**), klaar voor groene en digitale revoluties
- Eenvoudige fiscaliteit die werken én ondernemen (**20%-tarief**) belooft en transitie bevordert
- Efficiënte overheden door meer digitalisering en een motiverend statuut
- Kwaliteitsvolle en afdwingbare regelgeving

We durven dromen, maar tegelijk blijven we realistisch

EUROPESE KAMPIOEN

Wie de optelsom maakt van al die structurele hervormingen (de wortels), kan niet anders dan vaststellen dat de nv België er niet komt met een herstelbeleid alleen, maar meer dan ooit nood heeft aan een geïntegreerd transformatieplan. Met de klemtoon op 'geïntegreerd'. Systeemdossiers, zoals energie, strategische autonomie, digitalisering, fiscaliteit, mobiliteit, pensioenen en arbeidsmarkt – en dan vergeten we er nog – vragen om globale, coherente oplossingen waar alle politieke en socio-economische actoren hun schouders onder zetten, over de grenzen van de politieke structuren heen. Het vergt visie en leiderschap om in een context met meer onzekerheden dan zekerheden de juiste knopen door te hakken in het belang van de welvaart voor iedereen. Om echt waarde te creëren voor een inclusieve maatschappij waar we niemand achterlaten.

Laat alvast één ding helder zijn: bedrijven (de stam) vormen niet het probleem, maar zijn deel van de oplossing. Ze zijn voortrekkers in de transformatie, geen volgers. Sterker, ze vormen een noodzakelijke katalysator. Dat betekent tegelijk dat elk bedrijf, groot en klein, de maatschappelijke verantwoordelijkheid heeft om zijn businessmodel permanent te evalueren in functie van economische, sociale en milieucriteria, in het belang van de samenleving én van zijn eigen toekomstige relevantie in de markt.

EFFICIËNT WERKENDE OVERHEID

Een bedrijf dat relevant wil blijven, kijkt strategisch ver vooruit en maakt op basis van die toekomstvisie concrete actieplannen. Voor een land is dat in fine niet anders. De voorbije vijftig jaar evolueerde de Belgische Staat van een unitaire naar een federale vorm. Maar, na zes staatsvormingen toonde de coronacrisis meer dan ooit aan dat de huidige staatsstructuur vatbaar is voor verbetering. Het kan efficiënter, meer geïntegreerd, doelmatiger en wendbaarder. Ondernemers en burgers hebben het recht dit te eisen. Met een overheidsbeslag van ruim 55% en een bedroevend laag tevredenheidsgevoel over de werking van de staat, dringen hervormingen zich op.

BOTTOMLINE

Bottomline, er is geen alternatief. Wordt ons land opnieuw een van de kampioenen die Europa's transformatie naar een meer slagkrachtige, hulpbronnenefficiënte economie in overeenstemming met de maatschappelijke behoeften zullen aansturen? Een van de kampioenen die de economische ruggengraat van Europa zullen vormen in een SDG-proof wereld? Of laten we ons stukje bij beetje, onzichtbaar bijna, verder zakken naar de staart van het peloton? Daar doen wij als grootste werkgeversorganisatie van het land niet aan mee. Integendeel. We zijn ervan overtuigd dat België alles heeft wat nodig is om er te geraken: de mensen, de ondernemingen, de kennis én de ambitie.

Dit project werd geïnitieerd en aangestuurd door erevoorzitter Bart De Smet. De huidige uitgave is een geactualiseerde versie van het basisdocument uit 2022.

Pieter Timmermans
CEO
VBO FEB

René Branders
Voorzitter
VBO FEB

HORIZON BELGIË 2030: ANALYSE & ACTIEVOORSTELLEN

In de 80 pagina's tellende brochure gaan we grondig in op onze analyse en de actievoorstellen van het toekomstplan 'Horizon België 2030'⁽¹⁾. We bouwen onze bevindingen op rond de vaststelling dat ons land vandaag wordt geconfronteerd met vier grote uitdagingen:

1. De tendens tot **vertraging** van onze economische **groei** en productiviteitsgroei waardoor alle andere uitdagingen moeilijker beheersbaar worden;
2. De **vergrijzing** van onze bevolking – op zich een goede zaak, want het bewijst de stijgende levensverwachting – die leidt tot een aanhoudend sterke **toename van de overheidsuitgaven** voor pensioenen en gezondheidszorg én een sterke uitstroom uit onze arbeidsmarkt;
3. De **klimaatverandering** is een wereldwijde uitdaging met heel concrete gevolgen voor ons land, zowel fundamentele klimatologische gevolgen, als economische uitdagingen bijvoorbeeld inzake de CO₂-reductie;
4. De internationale tendens tot **deglobalisering** die voor een kleine, open economie als de Belgische ingrijpende, negatieve gevolgen kan hebben.

Die vier grote uitdagingen kunnen we pas succesvol het hoofd bieden als we op vier grote domeinen een belangrijke omwenteling of (r)evolutie realiseren:

1. De eerste grote revolutie die we nodig hebben, is een **omwenteling waarbij ondernemers en overheden de nieuwe digitale en technologische mogelijkheden ten volle benutten** om te komen tot innovatieve producten, productieprocessen en diensten die het leven van iedereen aangenamer maken en minder druk zetten op de natuurlijke rijkdom van onze planeet. De ingrediënten nodig voor die revolutie komen aan bod in het luik 'De Creatieve en Digitale Omwenteling'.

2. Om minder in te teren op natuurlijke rijkdommen en om de klimaatverandering tegen te gaan, is tegelijk een **groene omwenteling** nodig. Via nieuwe technologieën en correcte prijssignalen moeten we evolueren naar een toekomst waarbij personen en goederen zich vlotter kunnen verplaatsen en waarbij iedereen minder CO₂ uitstoot om in onze energie- en mobiliteitsbehoeften te voorzien. De wegen om daar te geraken, lichten we toe in het luik 'De Groene Omwenteling'.
3. De derde grote revolutie is die van onze **arbeidsmarkt**. Enkel via een goed werkende arbeidsmarkt en een activerende sociale zekerheid kunnen de menselijke middelen en talenten in de toekomst snel worden ge(her)oriënteerd richting beloftevolle jobs die door de digitale en groene transitie zullen ontstaan. Om als samenleving voldoende middelen te genereren om de stijgende kosten van de vergrijzing te kunnen dragen en tegelijk ook nog massaal te kunnen investeren in de noodzakelijke groene en digitale infrastructuur, is het ook absoluut noodzakelijk dat 80% (of meer) van de bevolking op arbeidsleeftijd aan de slag is. De arbeidsmarktrevolutie zal dus sterk activerend moeten zijn.
4. Een vierde belangrijke revolutie die noodzakelijk is, situeert zich bij de **werking van onze overheden** op alle niveaus. In de komende decennia is er daar nood aan een grote omslag richting een veel efficiëntere, kwaliteitsvollere en eenvoudiger dienstverlening. Zo'n omslag zal niet alleen ruimte creëren voor het betalen van de vergrijzingskosten en de benodigde infrastructuurinvesteringen, maar kan/zal ook bijdragen tot een sterkere productiviteitsgroei in de privésector. Gezien hun sterke interdependentie komen de derde en vierde revolutie samen aan bod in het luik 'De Omwenteling in Arbeidsmarkt en Publieke Sector'.

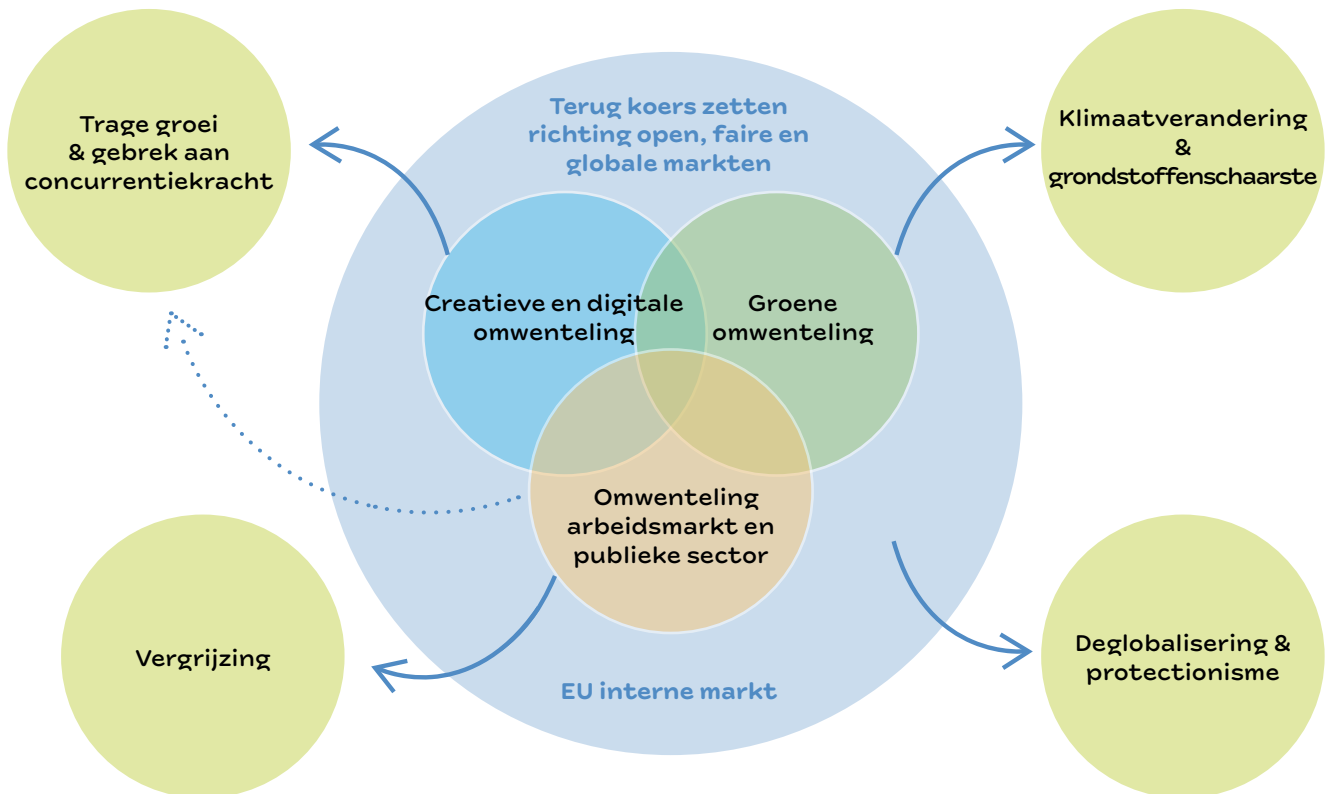
(1) De eerste versie verscheen in mei 2022. Versie 2.0 bevat geactualiseerde data.

Om via deze vier noodzakelijke (r)evoluties in antwoord op de vier grote uitdagingen te kunnen komen tot de gewenste doelstellingen, zoals het verhogen van ons structureel groeitempo of een werkzaamheidsgraad boven 80%, is het in elk geval noodzakelijk dat de internationale randvoorwaarden voor een kleine, open economie als de Belgische gunstig blijven. Dat betekent: het omkeren van de recente internationale tendensen tot isolationisme en protectionisme door het terug op de rails zetten van een systeem van vrije, faire en op regels gebaseerde

internationale handel, een sterke integratie in een nog verder verdiepende Europese markt, een behoud van (of een terugkeer naar) vrede en stabiliteit in Europa en België, én het goed voorbereid zijn op alle mogelijke calamiteiten die deze noodzakelijke randvoorwaarden tijdelijk of permanent kunnen verstoren. Deze elementen komen aan bod in het luik 'Terug koers zetten richting open, faire en globale markten'.

De opbouw van 'Horizon België 2030' vatten we samen in onderstaand schema:

4 grote uitdagingen die vragen om 4 belangrijke transitities

De 30 inhoudelijke fiches uit Horizon België 2030 zijn ingedeeld in vier delen volgens de hierboven afgebeelde centrale cirkels of omwentelingen waarin zij het best thuis horen:

- 9 fiches voor 'De Creatieve en Digitale Omwenteling';
- 8 fiches voor 'De Groene Omwenteling';
- 9 fiches voor 'De Omwenteling in Arbeidsmarkt en Publieke Sector';
- 4 fiches voor het luik 'Terug koers zetten richting open, faire en globale markten'.

Uiteraard bevindt een aantal fiches zich op het snijpunt van twee of meer (r)evoluties. Zo steunen veel oplossingen die onze mobiliteit zouden kunnen verbeteren (o.a. rekeningrijden, bevorderen van multimodaliteit of 'mobility as a service', ...) op digitale technologieën en bevindt het thema 'mobiliteit' zich dus op het snijpunt (of in de deelverzameling) van de digitale en de groene revolutie.

Het versterken van kennis, vaardigheden en competenties nodig voor de digitale revolutie is een belangrijke opdracht voor onze onderwijsinstellingen en arbeidsmarktbemiddelaars en valt dus zowel onder de digitale revolutie als onder de arbeidsmarkt- en publieke sector.

Het streven naar een duurzaam ondernemingsrecht bevindt zich dan weer op het kruispunt van de groene revolutie en de publieke sector-revolutie.

Ten slotte bevindt een aantal fiches zich op het snijpunt van drie revoluties. Zo is het upgraden van onze publieke infrastructuur (vb. het investeringsplan Dermine) zowel noodzakelijk voor de digitale als de groene revolutie. En om hiervoor voldoende ruimte te maken, hebben we natuurlijk veel efficiëntere overheden nodig. Door een moderner personeelsstatuut en het intensifiëren van digitale en technologische oplossingen kunnen de lopende overheidsuitgaven immers nog aanzienlijk worden

verminderd ten voordele van de investeringsuitgaven.

De indeling in vier grote delen helpt om de oefening helder te structureren, maar is tegelijk enigszins fluïde: de 30 fiches zijn in hun inhoud en gevolgen dermate met elkaar verweven dat ze eigenlijk één groot samenhangend geheel vormen.

De beste illustratie hiervan is de budgettaire consistentie van het document. Als we zowel het vooropgestelde niveau aan overheidsinvesteringen in infrastructuur, als de personenbelasting, de vennootschapsbelasting en de patronale bijdragen willen verlagen (zonder toekomstige generaties te bezwaren via een groter overheidstekort) dan moeten de primaire overheidsuitgaven tegen 2030 worden verlaagd tot 45% van het bbp.

EFFICIËNT WERKENDE OVERHEID

Als epiloog zoomen we in op de nood aan een efficiënt werkende overheid. Na zes staatshervormingen toonde de coronacrisis meer dan ooit aan dat de huidige staatsstructuur vatbaar is voor verbetering. Het kan efficiënter, meer geïntegreerd, doelmatiger en wendbaarder. Het staat buiten kijf dat er moet worden hervormd. Hoe dat gebeurt (herfederaliseren, regionaliseren, ...) is ondergeschikt aan het doel.

De creatieve en digitale omwenteling

De tendens tot vertraging van onze economische groei en productiviteitsgroei maakt alle andere uitdagingen moeilijker beheersbaar. De eerste grote revolutie die we nodig hebben, is dus een omwenteling waarbij ondernemers en overheden de nieuwe digitale en technologische mogelijkheden ten volle benutten om te komen tot innovatieve producten, productieprocessen en diensten die het leven van iedereen aangenamer maken en minder druk zetten op de natuurlijke rijkdom van onze planeet.

VASTSTELLING

De groei van de Belgische productiviteit vertraagt. Dat bevestigt de NRP⁽¹⁾ jaar na jaar in zijn rapporten⁽²⁾. Die vertraging heeft rechtstreekse gevolgen voor onze groeivoorzichten. Productiviteit, in de betekenis van toegevoegde waarde die per uur wordt gecreëerd, is essentieel voor het concurrentievermogen van een economie, en dat geldt des te meer voor een klein, open land als België, dat 80% van zijn bbp uit de export haalt.

Een aantal vaststellingen doen ons beseffen dat we moeten ingrijpen. Om te beginnen merken we een sterke vertraging van de groei van de arbeidsproductiviteit (jaargemiddelde van 4,3% (jaren 70) naar 0,8% (tussen 2000 en 2018)). Die trend is voor een deel te verklaren door de omslag van maakindustrie naar diensten. In de dienstensector, die meer arbeidskrachten vraagt, is de productiviteitsgroei minder sterk dan in de industrie.

Maar daarnaast wordt onze productiviteitsgroei ook structureel afgeremd door een heel aantal factoren: ondermaatse investeringen in infrastructuur, een steeds erger wordende fileproblematiek, een afbrokkelend onderwijsniveau (ook en vooral inzake talenkennis), een overgereguleerde arbeidsmarkt met een relatief beperkte arbeidsmobiliteit, een loodzware fiscaliteit en een grote institutionele en administratieve complexiteit.

Tot slot lijkt jammer genoeg ook de ondernemersdynamiek het wat te laten afweten. Zowel het aantal starters als stopzettingen van ondernemingen is relatief beperkt. Dat is onder meer problematisch voor de verspreiding van innovatie en technologie, en dus ook voor ons vermogen om de huidige uitdagingen aan te gaan. Verspreiding verloopt niet alleen via bestaande ondernemingen, maar ook via de toepassing van innovaties/technologieën door nieuwe spelers op de markt.

TRANSITIE

Als die trends zich blijven doorzetten, zijn de gevolgen niet te onderschatten. Om die tendentiële vertraging van de economische groei te counteren, hebben we een revolutie nodig, zowel inzake ondernemerschap, als op het vlak van innovatie en digitalisering. Want het zijn ondernemers met innovatieve ideeën die een frisse wind laten waaien en zorgen voor de broodnodige economische groei van morgen die ook in harmonie is met het boeken van vooruitgang inzake de uitdagingen van sociale inclusie en vergroening.

Concreet betekent dat dat we moeten zorgen voor: een gunstig macro-economisch klimaat, een 'faciliterend' ecosysteem gekenmerkt door een ondernemerscultuur en -dynamiek die de verspreiding van innovaties bevorderen, een onderwijs dat afgestemd is op de noden van de bedrijfswereld, een stimulerend reglementair en fiscaal kader, een vlotte interactie met de overheid, ambitieuze investeringen in telecommunicatie, mobiliteit en energie en een ingrijpende hervorming van de arbeidsmarkt.

Enkel met zo'n hogere productiviteits- en economische groei zullen andere belangrijke maatschappelijke doelstellingen betaalbaar zijn en blijven.

(1) Nationale Raad voor de Productiviteit

(2) https://cnp-nrp.belgium.be/publications/publication_det.php?lang=nl&KeyPub=456

WAAR WILLEN WE IN 2030 STAAN?

- P12** Een land waar ondernemerschap kan bloeien en sterk wordt gewaardeerd in de brede samenleving
- P14** Een land waar het eenvoudig en lonend is om te ondernemen
- P16** Een land waar de federale overheid en de gewesten een stimulerend kader bieden voor O&O en innovatie
- P18** Een land dat clusters en ecosystemen vereenvoudigt, aanmoedigt en versterkt
- P20** Een land waar het onderwijs uitmuntendheid stimuleert en de connectie tussen leren en werken bevordert
- P22** Een land dat een voortrekker is in technologie en digitalisering
- P24** Een land waar alle transacties tussen burgers, bedrijven en overheid standaard digitaal kunnen verlopen
- P26** Een land waar de vennootschapsbelasting afgestemd is op de internationale kaders ter zake en dat innovatief ondernemerschap beloont en stimuleert
- P28** Een land waar bedrijven kunnen rekenen op een rechtszeker en stabiel fiscaal kader

01 EEN LAND WAAR ONDERNEMERSCHAP KAN BLOEIEN EN STERK WORDT GEWAARDEERD IN DE BREDE SAMENLEVING

1 WAAR STAAN WE VANDAAG?

Een tiental jaar geleden (2013) bengelde België nog helemaal achteraan in de EU-rangschikking voor ondernemersdynamiek met slechts 5,2% nieuw opgerichte ondernemingen. Daarna is dat percentage geleidelijk toegenomen tot 7,2% in 2019. In onze drie buurlanden ligt het percentage nieuwe ondernemingen echter nog beduidend hoger (10,5%). De onderstaande grafiek illustreert de evolutie van het aantal nieuw opgerichte ondernemingen tussen 2007 en 2020 (index 2007 = 100).

De lichte versterking van de ondernemersdynamiek tussen 2013 en 2019 hield verband met een aantal factoren. In eerste instantie zorgde de digitale revolutie voor heel wat opportuniteiten voor jonge IT-ondernemers. Verder hielp het ook dat de startkapitaalvereisten in die periode werden teruggeschroefd. Daarnaast zorgde de politiek ook voor een aantrekkelijk fiscaal kader (taxshelter) voor kleine investeringen in startende bedrijven. Bovendien richtten in 2013-2014 enkele Belgische bedrijven (o.a. KBC, Belfius, Telenet) ambitieuze en succesvolle incubatoren op voor startende bedrijven. Ook de tv-zenders droegen hun steentje bij door een aantal programma's over ondernemerschap te lanceren (o.a. De Bedenkers). Ook in het onderwijsveld kwam er wat meer aandacht voor ondernemerschap. Dat gold vooral voor sommige hogescholen en universiteiten waar het statuut student-ondernemer ondertussen goed is ingeburgerd en waar er ook een aantal verenigingen voor jonge ondernemers actief is. Ook in sommige lagere en middelbare scholen lopen er kleine projecten rond ondernemerschap.

Ondanks die belangrijke stappen wordt het ondernemerschap nog niet als een erg aantrekkelijke carrièrekeuze aanzien. Slechts 51,7% van de Belgen vindt het ondernemerschap benijdenswaardig⁽¹⁾ (t.o.v. 66,6% in de EU) ... Hoe kan die lage score verklaard worden?

- Ondernemers kunnen zich in ons land nog te weinig bezighouden met het ondernemen zelf door een veelheid aan tijdrovende regels en administratieve lasten.
- Het nemen van ondernemerschapsrisico wordt in ons land weinig beloond. De fiscale druk op investeringen in ondernemerschap is hoger dan op risicovrije investeringen (lees ook de tekst 'Een land waar het eenvoudig en lonend is om te ondernemen', p.14).
- De angst om failliet te gaan blijft een rem voor mogelijke ondernemers. Die faalangst wordt in België op 49,4% geschat, terwijl dat in de Verenigde Staten slechts 29,7% is. Ook al is in de Belgische wet een tweede kans opgenomen (kwijtschelding van schulden), toch blijft de stigmatisering van gefailleerden een realiteit.
- Wanneer grote kapitaalrondes nodig zijn voor risicovolle expansie, dan blijkt de risicokapitaalmarkt in België vaak nog te klein.
- Ondernemers hebben grote moeite om goede technische, technologische en IT-profielen te vinden.
- In onze onderwijsinstellingen wordt in de laatste jaren van de middelbare school en in het hoger onderwijs nog te weinig aandacht besteed aan de operationele, management- en financiële aspecten van ondernemerschap en de daarvoor benodigde vaardigheden.
- De Belgische media verspreiden weinig informatie over ondernemerschap (50,8%) in vergelijking met andere landen (EU: 53,3%; Verenigde Staten: 75,8%). Ook is het beeld van ondernemers in de meeste tv-producties eenzijdig negatief. In succesvolle uitzendingen zoals 'Dragons' Den' of 'Shark Tank' in Groot-Brittannië en de Verenigde Staten worden ze positief in de kijker gezet.

2 WAAR WILLEN WE IN 2030 STAAN?

- België is een echte hub voor ondernemerschap met meer startende ondernemers dan gemiddeld in onze buurlanden.
- Het lager, middelbaar en hoger onderwijs hebben veel meer positieve aandacht voor ondernemerschap en brengen ondernemerschapsvaardigheden bij. In het onderwijs studeren ook veel meer jongeren af in technische, technologische, IT- en STEM-opleidingen.
- Er is over het algemeen een positievere attitude tegenover ondernemers, o.a. door meer aandacht voor positieve ondernemerschapsverhalen in de media.
- Mensen met goede ideeën hebben minder angst om te falen en durven hun ideeën meer om te zetten in ondernemerschapsinitiatieven. Wie faalt, wordt gezien als iemand die veel heeft geleerd.
- Het ecosysteem voor risicokapitaal is verder versterkt en er zijn voldoende fondsen die ook grotere scale-ups kunnen helpen groeien.
- Belgische ondernemers zijn ook meer geneigd om hun bedrijven zelf verder uit te breiden, eerder dan ze relatief vroeg te verkopen aan buitenlandse investeerders.
- Belgische 'unicorns' zijn in 2030 geen zeldzaamheid meer.

(1) <https://www.gemconsortium.org/report/gem-belgium-and-flanders-2014-report>

(2) <https://www.uscourts.gov/services-forms/bankruptcy/bankruptcy-basics/chapter-11-bankruptcy-basics>

Om ondernemerschap te bevorderen moet het onderwijs daar beter op voorbereiden en zorgen dat leerlingen uit tso en bso praktijkonderricht kunnen krijgen over de meest recente technologieën in goede samenwerking met de bedrijven.

3 WAT MOET ER GEBEUREN?

- In het lager, middelbaar en hoger onderwijs moet (nog) meer aandacht worden besteed aan cruciale ondernemersvaardigheden: creativiteit, ondernemingszin, teamwerk, oplossingsgerichtheid, ambitie, veerkracht, managementvaardigheden, financiële kennis ...
- Het technisch en beroepsonderwijs moeten dringend worden gerevaloriseerd. De tso- en bso-richtingen moeten zich omvormen tot state-of-the-art technologische opleidingshubs waar in systemen van alternerend leren/werken heel nauw wordt samengewerkt met de bedrijven en hun meest

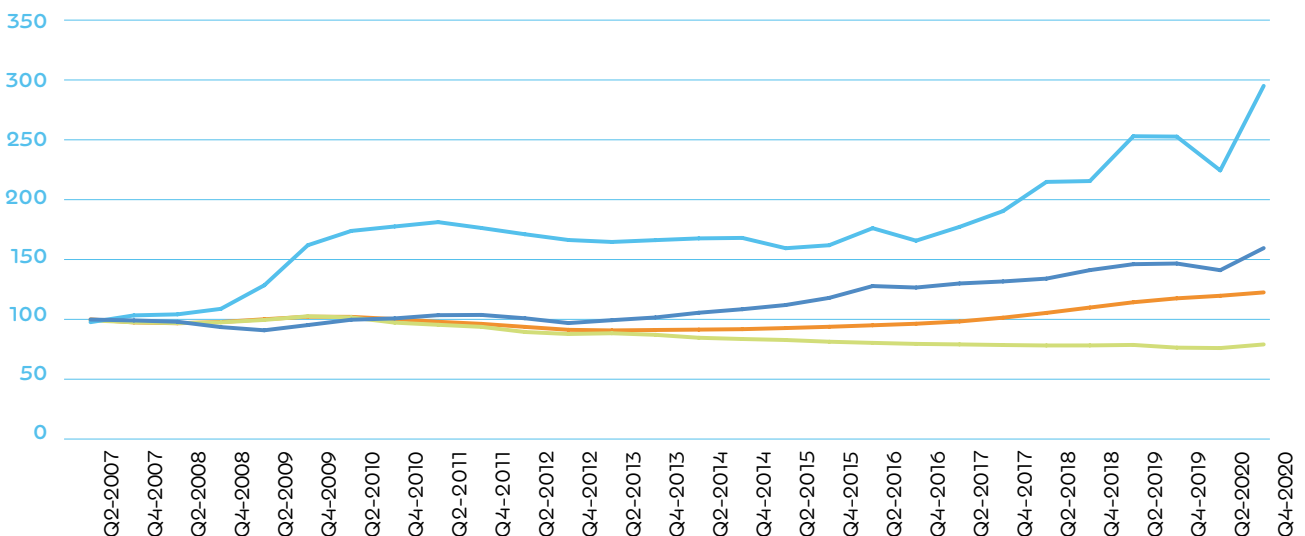
recente technologieën. Daartoe kunnen op lokaal niveau best overlegplatformen worden opgericht tussen de scholen en de bedrijven uit de regio.

- Media moeten blijven inzetten op boeiende, inspirerende programma's waarbij positieve ondernemersverhalen aan bod komen. En zich ver houden van het altijd opnieuw portretteren van negatieve stereotypes van ondernemers.
- Een mentaliteitsverandering moet ondernemers ondersteunen bij hun 'tweede kans'. Een beleid zoals het 'Chapter 11'⁽²⁾ in de Verenigde Staten, dat voorziet in een reorganisatieplan om ondernemingen die op de rand van het faillissement staan in leven te houden, zou daartoe moeten bijdragen.

Evolutie van het aantal nieuw opgerichte ondernemingen

— België — Frankrijk — Duitsland — Nederland

Bron: New enterprise creations – OECD.stat

02 EEN LAND WAAR HET EENVOUDIG EN LONEND IS OM TE ONDERNEMEN

1 WAAR STAAN WE VANDAAG?

Het starten van een onderneming werd de voorbije jaren aanzienlijk eenvoudiger. Vandaag wordt 95% van de oprichtingsakten immers op elektronische wijze verleden bij de notarissen via eDepot. Sinds kort kunnen vennootschappen ook volledig elektronisch en op afstand worden opgericht via StartMyBusiness⁽¹⁾. Ook het wegvallen van startkapitaalvereisten in de nieuwe vennootschapswetgeving maakt het eenvoudiger om een onderneming te starten.

Het dagdagelijkse runnen van een onderneming blijft echter allesbehalve eenvoudig. Het aantal algemene en specifiek sectorale regels waaraan moet worden voldaan, is nauwelijks te overzien. De administratieve lasten m.b.t. fiscaliteit spannen daarbij de kroon (lees de tekst 'Een land waar bedrijven kunnen rekenen op een rechtszeker en stabiel fiscaal kader', p. 28).

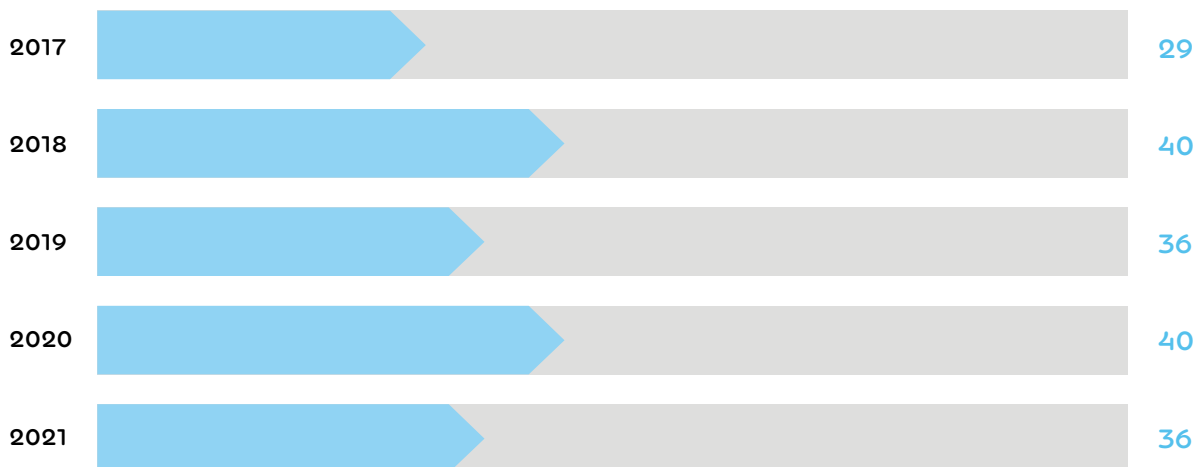
De administratieve last voor de Belgische ondernemingen bereikte in 2020 een niveau van 4,94 miljard euro, of 1,08% van het bbp⁽²⁾, en is sindsdien blijven stijgen. Die toename is het gevolg van heel wat nieuwe disproporionele verplichtingen o.a. in het kader van de antiwitwaswetgeving waaruit bijvoorbeeld het UBO-register is voortgevloeid.

Ook zaken zoals de nieuwe Europese regels rond klokkenluiders en een aantal regels in het kader van de coronacrisis (de aangifte van het aantal potentiële telewerkers) verzwaaarden de administratieve lasten en getuigen van een groot wantrouwen tegenover ondernemers. Dat blijkt ook uit de jaarlijkse IMD-indicator, die analyseert in welke mate de bureaucratie een hinderpaal vormt voor economische activiteiten. België neemt daar een weinig benijdenswaardige 36^e plaats in en noteert op dat vlak ook weinig vooruitgang.

Bovendien raakt een aantal meer structurele bronnen van administratieve rompslomp maar niet opgelost. Bedrijven moeten nog altijd meermaals dezelfde gegevens doorgeven aan verschillende overheidsdiensten. Bij overheidsopdrachten moeten zij vaak nog massa's administratieve documenten overmaken. En zij ontvangen elk jaar nog steeds miljoenen papieren aangetekende zendingen met de nodige rompslomp tot gevolg.

Daarnaast is het op vandaag in België fiscaal niet lonend om een ondernemersrisico te nemen. Wie een onderneming uit de grond wist te stampen, betaalt vandaag 25% vennootschapsbelasting op de gemaakte winst en daarna nog eens 30% roerende voorheffing (RV) op het uitgekeerde dividend, wat een gecumuleerd belastingtarief van 47,5% oplevert.

IMD-bureaucratieranking in België: weinig vooruitgang ...

Het verlaagde tarief van 20% vennootschapsbelasting moet voor alle ondernemingen gelden.

Voor eenmanszaken en kleinere ondernemingen bestaat er in de vennootschapsbelasting wel een lager tarief van 20% op de eerste 100.000 euro winst en een lager RV-tarief (15%) op gereserveerde winsten, maar om daarvan te kunnen genieten, moet de ondernemer zichzelf minstens 45.000 euro loon, belast in de personenbelasting, uitkeren. Ook de meeste eenmanszaken en kleine ondernemingen betalen dus 35 tot 40% belastingen op hun investering. Wie zijn spaarcenten daarentegen investeert in obligaties of spaarboekjes betaalt slechts respectievelijk 30% of 15% roerende voorheffing. De combinatie van onze vennootschaps- en beleggingsfiscaliteit is dus allesbehalve stimulerend voor investeringen in ondernemerschap.

Wat het sociaal statuut van ondernemers betreft, is er de voorbije jaren veel vooruitgang geboekt in het verkleinen van de verschillen in socialezekerheidsrechten tussen zelfstandigen en werknemers inzake pensioenen, ziekte- en invaliditeitsverzekering, kinderbijlagen en ouderschapsverloven. Daardoor is het sociaal statuut van ondernemers in België in internationaal perspectief zeker niet slecht, maar in vergelijking met het werknemersstatuut blijft het natuurlijk wat mager.

2 WAAR WILLEN WE IN 2030 STAAN?

- België is niet enkel een land waar ondernemingen makkelijk kunnen worden opgestart, maar het is er ook veel eenvoudiger om een groot, klein of middelgroot bedrijf dagdagelijks te runnen.
- De administratieve lasten op ondernemingen zijn met de helft teruggebracht en bedragen beduidend minder dan 1% van het bbp.
- De kijk op risicokapitaal en aandeelhouderschap is fundamenteel veranderd. Investeren in ondernemersactiviteiten (dividenden op aandelen) is fiscaal beduidend aantrekkelijker dan investeren in risicoloze spaar- en beleggingsproducten.
- Dankzij die stimulerende fiscaliteit wordt het nemen van ondernemersrisico nu echt beloond.

3 WAT MOET ER GEBEUREN?

- Het 'only once'-principe moet zonder uitzondering toegepast worden. Alle federale, regionale, provinciale en lokale overheidsdiensten moeten systematisch de gegevens van de ondernemingen die al bij overheden bekend zijn, hergebruiken.
- Er moet één officiële elektronische brievenbus voor bedrijven komen, waarop zij met zekerheid kunnen worden bereikt voor alle mogelijke communicatie (lees de tekst 'Een land waar alle transacties tussen burgers, bedrijven en overheid standaard digitaal kunnen verlopen', p. 24).
- De databank van de mandaten binnen de bedrijven (in opbouw bij de Federatie van het Notariaat) moet worden aangewend om al die elektronische communicatie zoveel mogelijk terecht te laten komen bij de juiste bestemmingen binnen de bedrijven.
- Het vermijden van nieuwe administratieve lasten voor de bedrijven moet opnieuw een centrale prioriteit worden bij elk nieuw beleidsinitiatief op elk beleidsniveau (incl. het Europese). Een Kafkatest moet daartoe op elk beleidsniveau worden ingevoerd.
- Het verlaagde tarief van 20% in de vennootschapsbelasting moet voor alle ondernemingen van toepassing worden. In een eerste fase kan dat tarief van kracht zijn op de eerste schijf winst van 200.000 euro, die dan geleidelijk kan worden opgetrokken.
- Het RV-tarief op dividenden uit aandelen moet worden verlaagd tot een lager niveau dan dat op risicovrije beleggingen, zoals overheidsobligaties.
- De risicoaversie voor risicokapitaal moet, in coördinatie met de gewestelijke initiatieven, verder worden gecompenseerd door slimme maatregelen ten gunste van innovatieve start- en (vooral) scale-ups.
- In het kader van een beleid ter bevordering van start- en scale-ups moeten gerealiseerde meerwaarden fiscaal vrijgesteld blijven.

(1) <https://startmybusiness.be/?lang=en>

(2) Laatste studie van het Planbureau.

03 EEN LAND WAAR DE FEDERALE OVERHEID EN DE GEWESTEN EEN STIMULEREND KADER BIEDEN VOOR O&O EN INNOVATIE

1 WAAR STAAN WE VANDAAG?

In het jongste Europees Innovatiescorebord (EIS-2021) heeft België het voor het eerst tot 'innovatieleider' geschopt, wat inhoudt dat ons land, net als Denemarken, Finland en Zweden, meer dan 125% van de gemiddelde innovatieperformantie van de EU scoort.

Eén van de sterktes van België is zijn aantrekkelijke stelsel voor O&O, met genereuze financiële voorwaarden en steun voor doctoraatsonderzoek. Het aantal uitgereikte doctoraatstitels is sterk gestegen. Dat heeft voor een groot deel te maken met een aantrekkelijk fiscaal stelsel voor onderzoekers (gedeeltelijke vrijstelling van doorstorting van de bedrijfsvoorheffing).

Andere sterke punten van ons land zijn de inspanningen op het vlak van samenwerking, vooral tussen innovatieve kmo's, en het gebruik van IT lees de tekst 'Een land dat voortrekker is in technologie en digitalisering', p. 22. Verder speelt in de kwalificatie van innovatieleider ook het bedrag dat ondernemingen investeren in O&O, dat in 2020 2,56% van het bbp bedroeg, het hoogste percentage in de Europese Unie. Als we de O&O-inspanningen in het hoger onderwijs en

in de openbare sector meetellen, werkt België zich ook daar op naar de kopgroep van de Europese landen, met 3,52% van het bbp. Hier bevindt het zich in het gezelschap van Zweden (3,5%), Oostenrijk (3,2%), Duitsland (3,1%) en Denemarken (3,0%), die eveneens het Europese ambitieniveau (O&O-intensiteit van 3% van het bbp) overschrijden.

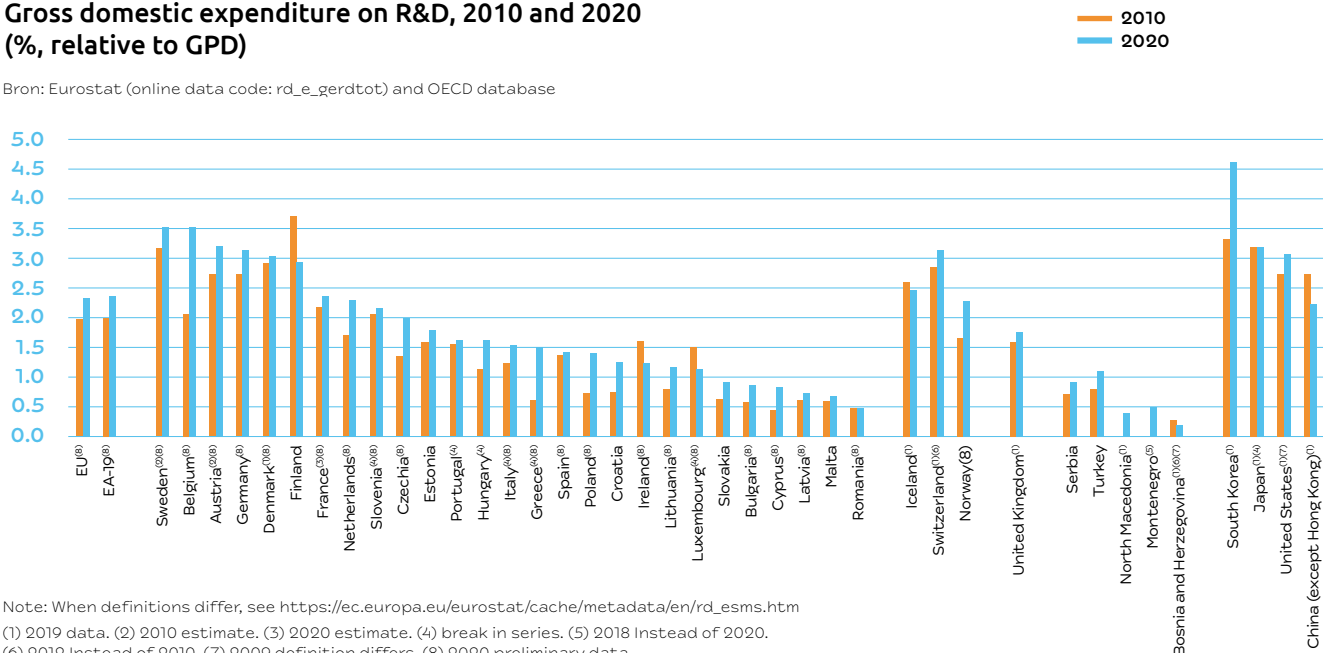
2 WAAR WILLEN WE IN 2030 STAAN?

België mag dan wel in de kopgroep zitten wat betreft prestaties in O&O, dat betekent niet dat ons land op zijn lauweren mag rusten. Het is van essentieel belang dat het zijn leiderspositie in O&O behoudt door zijn sterktes maximaal uit te spelen en te werken aan zijn zwakke punten (zie hieronder).

Bovendien zouden we België tegen 2030 graag het niveau van Zweden zien halen waar het gaat om innovatie (de omzetting van O&O in vermarktbaar producten). Op dat vlak is Zweden vandaag de beste leerling in de EU (139% boven het EU-gemiddelde). Met 10% achterstand heeft België dus nog werk voor de boeg.

Gross domestic expenditure on R&D, 2010 and 2020 (% relative to GDP)

Bron: Eurostat (online data code: rd_e_gerdtot) and OECD database

Note: When definitions differ, see https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/rd_esms.htm

(1) 2019 data. (2) 2010 estimate. (3) 2020 estimate. (4) break in series. (5) 2018 Instead of 2020. (6) 2012 Instead of 2010. (7) 2009 definition differs. (8) 2020 preliminary data.

Het is belangrijk dat ons huidige systeem van fiscale incentives behouden blijft en toegankelijker wordt voor start-ups en innovatieve kmo's.

3 WAT MOET ER GEBEUREN?

Om het niveau van een land zoals Zweden te halen, moet België de aantrekkelijkheid van zijn stelsel voor onderzoek, zijn doeltreffend gebruik van IT en zijn inspanningen voor samenwerking tussen innovatieve kmo's in stand houden.

Om dat te bereiken, en ook om onder meer zijn uitgaven in O&O op peil te houden, is het belangrijk dat we:

- Ons huidige systeem van fiscale incentives behouden en het toegankelijker maken voor start-ups en technologische kmo's. Dat wil zeggen:
 - Bestendiging van en rechtszekerheid verzekeren voor de maatregelen tot niet-doorstorting van de bedrijfsvoorheffing voor onderzoekers, alsook de expatriate regeling voor onderzoekers.
 - Behoud, hervorming en versterking van de stimulerende fiscale maatregelen in de vennootschapsbelasting voor O&O en innovatie:
 - › behoud van een concurrentieel nominaal tarief;
 - › versterking investeringsaftrek/belastingkrediet O&O, met daarenboven bijkomende aandacht voor de investeringen die bijdragen tot het realiseren van grote maatschappelijke doelstellingen zoals de groene of digitale revoluties;
 - › slimme hervorming van de innovatieaftrek, rekening houdend met de internationale en Europese evoluties;
 - › slimme coördinatie met de gewestelijke initiatieven (o.a. de subsidies);
 - › facilitering van de financiering waar nodig.
- Onze sterktes in termen van onderzoek, gebruik van ICT en samenwerking consolideren

Het spreekt voor zich dat de voorwaarden voor doctoraatsonderzoek en de uitstekende reputatie

van België op het vlak van onderzoek moeten worden geconsolideerd om buitenlandse doctorandi te blijven aantrekken. Maar we mogen onze eigen onderzoekers zeker niet vergeten. Er is een beter evenwicht nodig tussen het aantal afgestudeerden en – financieel aantrekkelijke – functies die België biedt om die profielen in eigen land te houden.

Daarnaast moeten de onmiskenbare troeven die België bezit op het vlak van gebruik van IT ons ertoe aanzetten ons verder in te zetten in die richting, op basis van wat al is ondernomen (zie ook 'Een land dat voortrekker is in technologie en digitalisering', p. 22 en 'Een land waar alle transacties tussen burgers, bedrijven en overheid standaard digitaal kunnen verlopen', p.24).

Verder zou, ook al is de samenwerking tussen innovatieve kmo's in België al heel goed, een uitbreiding ervan naar andere actoren alleen maar voordelen opleveren. Dan gaat het vooral om het stimuleren van samenwerkingsverbanden tussen ondernemingen van verschillende omvang (kmo's en grote ondernemingen), maar ook met universiteiten, onderzoekscentra, incubatoren, en dat over de taal- en landsgrenzen heen.

- De internationale invloed van België versterken

Om een gunstig investeringsklimaat te creëren voor O&O en innovatie en zo innovatieve ondernemingen aan te trekken, is ook een stabiel en kwaliteitsvol rechtsstelsel nodig. We denken daarbij aan de nakende invoering van het Europees eenheidsoctrooi en de bijbehorende instantie, het Europees Octrooigerecht (Unified Patent Court of UPC). Om in de running te blijven zou België ook een lokale Belgische afdeling van het Europese gerecht moeten hebben, die elke belanghebbende de toegang moet garanderen tot een kwaliteitsvol octrooigerecht in eigen land, met een procedure in de eigen taal, om zo de procedurekosten te beperken.

04 EEN LAND DAT CLUSTERS EN ECOSYSTEMEN VEREENVOUDIGT, AANMOEDIGT EN VERSTERKT

1 WAAR STAAN WE VANDAAG?

Samenwerking tussen economische actoren is essentieel voor zowel de concurrentiekracht van ons land als voor onze crisisbestendigheid. Clusters ondersteunen de economische ontwikkeling van ondernemingen door ze met elkaar te verbinden in netwerken en ze in een ecosysteem op te nemen. Naast de netwerken van ondernemingen onderling is ook de relatie met universiteiten en hun onderzoekscentra en met publieke actoren van cruciaal belang. We spreken in dat geval van 'speerpuntclusters' (Vlaanderen) of 'competitiviteitspolen' (Wallonië).

De samenstelling en de strategische visie van die clusters kan verschillen in het noorden en het zuiden van het land, aangezien dat beleid in België geregionaliseerd is.

In Vlaanderen zijn er 7 speerpuntclusters (SC). Daarnaast zijn er nog 4 strategische onderzoekscentra (SOC) die een belangrijke rol spelen in het innovatielandschap: imec, VIB, VITO en Flanders Make.

Het Waalse Gewest en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest hebben op hun beurt elk 6 prioritaire competitiviteitspolen (PC) geïdentificeerd.

Verdeling van clusters en ecosystemen in België

Vlaanderen	Wallonië	Brussel-Hoofdstad (xyz.brussels)	Sectorale collectieve onderzoekscentra
Duurzame chemie (Catalisti - SC) Innovatieve materialen (SIM - SC)	Groene chemie & duurzame materialen (GreenWin - PC)	Circlemade	Centexbel (textiel) Wood.be (hout) CWOBKN (glas en keramiek)
Energie (Flux 50 - SC)		Eco build	WTCB (bouw) OCW (wegenbouw) OCCN (cement)
		Screen Software	Sirris (technologie)
Logistiek (VIL - SC)	Logistiek (Logistics Wallonia - PC)		
Voedingssector (Flanders' FOOD - SC)	Voedingssector (Wagralim - PC)		
Biotech (VIB - SOC) Health technology (Flanders.Health - SC)	Biotech & Health (BioWin - PC)	Life Tech	
Flanders Make - SOC Imec - SOC VITO - SOC	Machinebouw (MecaTech - PC) Lucht- en ruimtevaartindustrie (SkyWin - PC)		CRM (metaalnijverheid) BIL (lastechniek) Laborelec (elektriciteit) Tecnolec (elektrotechniek) WTOCD (diamant)
Maritieme technologie (Blauwe Cluster - SC)		Hospitality	

Alle ondernemingen moeten toegang hebben tot de clusters en competitiviteitspolen om hun steentje bij te dragen en om er de vruchten van te plukken.

Speerpuntclusters en competitiviteitspolen met een vergelijkbaar actiedomein kunnen best structureel met elkaar samenwerken om de broodnodige schaalvergroting te realiseren.

Daarnaast zijn er nog de 12 federale collectieve onderzoekscentra (de 'De Groot'-centra) waarin bedrijven, kenniscentra en universiteiten samenwerken voor product- en procesinnovatie binnen een bepaalde sector.

De tabel hiernaast lijst de clusters en polen op met bijzondere aandacht voor het samenwerkingspotentieel.

Enkele projecten focussen nu al op samenwerking rond specifieke technologie over de gewestelijke grenzen heen. In 2018 hebben de Vlaamse en Waalse clusters voor groene chemie 'Catalisti' en 'GreenWin' en de drie gewestelijke overheden van het land een samenwerkingsakkoord ondertekend met als doel de industriële innovatie op het gebied van groene chemie en kunststofindustrie te stimuleren. Helaas blijft dat soort initiatieven zeldzaam.

Dat verschillende vormen van samenwerking naast elkaar bestaan (clusters, polen, innovatienetwerken, ecosystemen) die anders georganiseerd worden in de drie gewesten van het land zorgt voor verwarring en complexiteit. Daarnaast heeft het beleid van de competitiviteitspolen betrekking op een aantal gewestelijke bevoegdheden (O&O&I, opleiding, buitenlandse handel, aantrekken van buitenlandse investeerders enz.). Het gevolg van die transversaliteit is

dat een veelheid aan actoren betrokken wordt bij het sturen, de uitvoering en de opvolging van dat beleid, wat het nog ingewikkelder maakt. Bijgevolg haken kmo's soms af.

2 WAAR WILLEN WE IN 2030 STAAN?

België hoeft zich niet te schamen voor de bestaande initiatieven voor de ontwikkeling van clusters en competitiviteitspolen. Er moeten echter wel bijkomende inspanningen geleverd worden. We wensen eerst en vooral dat de toegang tot die structuren tegen 2030 vereenvoudigd wordt zodat alle ondernemingen, klein of groot, meer of minder technologisch, toegang hebben tot die samenwerkingsecosystemen, zowel om hun steentje bij te dragen als om er de vruchten van te plukken.

Bovendien moet, hoewel de samenwerking tussen actoren binnen die clusters en polen een goede zaak is, eerst en vooral gestreefd worden naar synergieën en schaalvoordelen van die technologie over de gewestelijke grenzen heen. Daardoor zal niet alleen innovatie en kennis gegenereerd, maar ook sneller en voordeliger verspreid kunnen worden.

3 WAT MOET ER GEBEUREN?

Om de toegang tot die structuren voor ondernemingen te vereenvoudigen, zouden in de eerste plaats de daaraan verbonden administratieve lasten beperkt en de procedures vereenvoudigd en geüniformeerd moeten worden. Naast die toegang, moet er ook voor worden gezorgd dat de ondernemingen die deel uitmaken van de clusters actief participeren.

Om de actoren te verenigen en het nodige vertrouwen in de samenwerking te bevorderen, zou er ook een gemeenschappelijke visie moeten worden opgesteld binnen de clusters en zouden er tussen alle actoren ook overeenkomsten moeten worden gesloten op vlak van innovatie en intellectuele eigendom (IE).

De ontwikkeling van nieuwe technologieën is belangrijk, maar de verspreiding van die innovaties is dat evenzeer. Ook daarbij kunnen clusters en competitiviteitspolen een rol spelen. Om het uitproberen van de meest recente technologieën aan te moedigen en ze toegankelijker te maken voor een zo breed mogelijk spectrum aan ondernemingen, zouden een passende digitale infrastructuur of onderzoeks- en testinstallaties voor de ondernemingen ter beschikking gesteld moeten worden.

In elk geval moet er voor worden gezorgd dat de samenwerking rond innovatieprojecten tussen bedrijven uit de verschillende Belgische gewesten snel en vlot kan verlopen. Daartoe is het aangewezen dat de competitiviteitspolen en de speerpuntclusters die rond dezelfde thema's werken op geregelde tijdstippen met elkaar overleggen en mogelijkheden tot samenwerking en synergieën tussen vergelijkbare projecten identificeren.

05 EEN LAND WAAR HET ONDERWIJS UITMUNTENDHEID STIMULEERT EN DE CONNECTIE TUSSEN LEREN EN WERKEN BEVORDERT

1 WAAR STAAN WE VANDAAG?

Leren gebeurde vroeger in een stabiele omgeving, vóór het begin van de loopbaan, op een reactieve manier en via gestandaardiseerde leerpakketten. Ook vandaag ligt de focus nog te vaak op initiële opleiding.

Vandaag kampt onze arbeidsmarkt met een kwalitatieve mismatch. Veel jongeren studeren af in richtingen die niet of in mindere mate worden gevraagd door de ondernemingen op de arbeidsmarkt.

Zowel bij werkgevers als bij jongeren zelf leeft het gevoel dat zij niet voldoende worden voorbereid op de arbeidsmarkt en de snelle technologische veranderingen in de sectoren, jobs en skills.

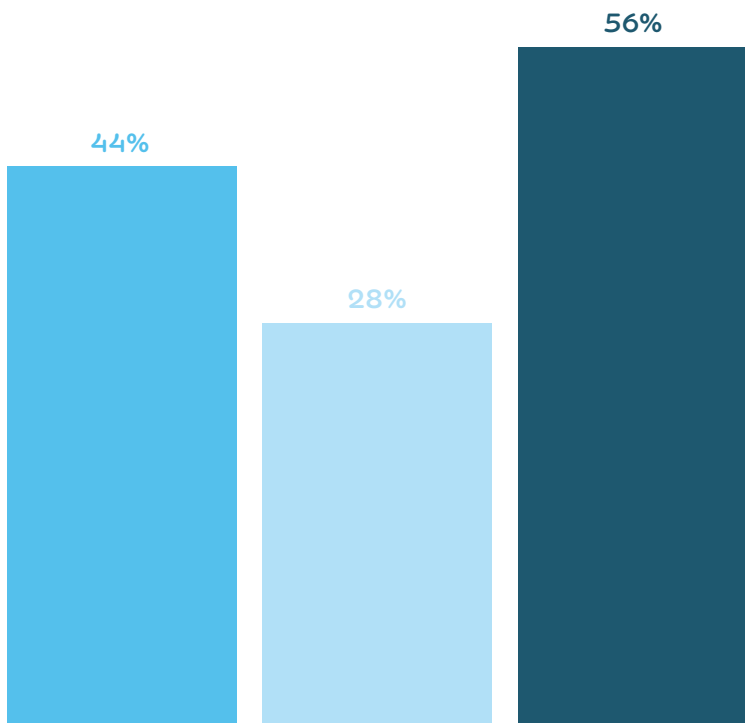
We moeten ons de vraag stellen of mensen op de juiste plaats zitten en of de geleerde skills de juiste zijn. Zijn ze voldoende innovatief en stimulerend voor arbeidsmarkt-mobiliteit?

Optimaliseren van studiekeuzes, de kwalitatieve mismatch aanpakken, is cruciaal om ook op die manier bij te dragen tot een productieve arbeidsmarkt.

Wanneer we merken dat bijvoorbeeld slechts 1,9% van de afgestudeerde jongeren dit doet als digitaal expert, weten we dat we een tandje zullen moeten bijsteken.

De inhoud van jobs verandert razendsnel. Voor elke job die verdwijnt tussen nu en 2030 komen er maar liefst 2,8 nieuwe in de plaats. Uitdagingen rond digitalisering, duurzaamheid, vergroening ... komen in sneltempo op ons af en zullen in grote mate bepalen hoe die nieuwe jobs er zullen uitzien en welke competenties en skills hiervoor zijn vereist.

De levensduur van kennis wordt korter en korter, dus neemt het belang aan bredere skill- en competentieverwerving toe.

Aandeel jongeren

Dat aangeeft dat secundair onderwijs onvoldoende voorbereid op de arbeidsmarkt

Dat aangeeft onvoldoende bewust gemaakt te worden over technologische veranderingen

Aandeel werkgevers

Dat aangeeft dat onderwijs onvoldoende voorbereid op het vlak van technologische veranderingen

Bron: O.b.v. Bridging the Future Report 2023 (VBO)

Het leeraanbod moet te allen tijde zijn aangepast aan de noden van de arbeidsmarkt.

Bij het ontwikkelen van curricula wordt vaak nog te veel focus gelegd op een geheel van kennis en onvoldoende op - voor de arbeidsmarkt noodzakelijke - transversale skills en competenties. Anderzijds zien we wel dat bepaalde richtingen meer competentie- en oplossingsgericht te werk gaan.

Daarbovenop komt dat we jaar na jaar slechtere kwaliteitsscores krijgen in de internationale rankings. Een slecht uitgangspunt ...

2 WAAR WILLEN WE IN 2030 STAAN?

We streven naar een wendbare én inzetbare beroepsbevolking die actief kan inspelen op wijzigende omstandigheden en op die manier – nu én in de toekomst – onze welvaart helpt verzekeren. Dat streven start op de schoolbanken!

In 2030 moeten de schotten tussen initieel onderwijs en arbeidsmarkt zijn weggewerkt. Ze mogen niet langer als aparte levensfasen worden gezien maar als een continuüm: leven/leren/werken zitten in elkaar vervlochten doorheen ons hele leven/onze volledige loopbaan.

We moeten streven naar hoogkwalitatief onderwijs met een centrale rol voor STEM én in symbiose met de arbeidsmarkt.

In 2030 biedt het onderwijs het juiste evenwicht tussen kennis, competenties en skills en reikt het in elke studie een aantal broodnodige en transversale competenties aan. Het verhoogt zo de jobkansen en draagt bij tot het verkleinen van de huidige kwalitatieve mismatch.

Elke jongere moet zich na zijn initieel onderwijsparcours een tastbaar beeld kunnen vormen van het bedrijfsleven om zo de juiste keuzes te maken qua verdere studies of professionele instap.

3 WAT MOET ER GEBEUREN?

We moeten streven naar een optimalere aansluiting en synergie tussen arbeidsmarkt en onderwijs. Hiervoor zijn een snellere transitie en een continue en flexibele aanpassing van curricula op basis van noden van de arbeidsmarkt cruciaal.

Het leeraanbod/curriculum moet:

- Te allen tijde zijn aangepast aan de noden van de arbeidsmarkt. We moeten durven overwegen om een aanbod dat door bijvoorbeeld digitalisering niet tot jobkansen leidt te schrappen of anders te financieren;
 - › De sturing van dat aanbod staat in functie van de arbeidsmarkt;
 - › Identificatie competenties en exameneisen worden gestuurd vanuit de arbeidsmarkt. Dat kan gebeuren door werkveldcommissies (nu al in sommige hogescholen aanwezig) die (domein)leerresultaten definiëren in lijn met de evoluties in het werkveld.
- STEM opwaarderen en heel breed aanbieden;
- Voldoende ruimte creëren voor:
 - › transversale skills;

- › toekomstgerichte competenties;
- › attitudegericht aanbod;
- › taalonderricht (met name van de Belgische landstalen).

- Duaal leren en stages verder uitbreiden. Elke student zou tijdens zijn parcours in aanraking moeten komen met het bedrijfsleven via een formule van stage of duaal leren;
- Jongeren informeren over ondernemerschap en arbeidsmarkt;
- Leerkrachten ruimte bieden om zelf via inleefstages een betere voeling te krijgen met het werkveld.

Daarnaast moet er werk worden gemaakt van het:

- Toegankelijker maken van de combinatie werken en studeren:
 - › meer modulair aanbod;
 - › meer certificaties i.p.v. langlopende opleidingen/diploma's.
- Verder uitwerken van de valorisatie van EVC's (Erkennen van Verworven Competenties) en EVK's (Eerder Verworven Kwalificaties).

06 EEN LAND DAT EEN VOORTREKKER IS IN TECHNOLOGIE EN DIGITALISERING

1 WAAR STAAN WE VANDAAG?

België stond in 2022 op de 16de plaats in de index van de digitale economie en maatschappij (DESI) die betrekking heeft op de 27 lidstaten van de Europese Unie. België, dat met vier plaatsen is gezakt ten opzichte van 2021 en daarmee onder het Europese gemiddelde is beland, laat gemengde resultaten optekenen.

De integratie van digitale technologie door ondernemingen blijft een van de sterke punten van België. Het bekleedt wat dat betreft de zesde plaats in het klassement. Er kan op het niveau van de ondernemingen echter nog aanzienlijke vooruitgang worden geboekt. Ondernemingen maken bijvoorbeeld nog niet vaak gebruik van 'end-to-end' elektronische facturatie, elektronische verzending en archivering van HR-documenten (zoals arbeidsovereenkomsten) of elektronisch aangetekende post.

Wat het gespecialiseerde ICT-personeel betreft, is in België het aantal ICT-specialisten tegenover de actieve bevolking het afgelopen jaar gestegen tot 5,6% tegenover een Europees gemiddelde van 4,5%. Meer en meer Belgische bedrijven (33%) bieden hun werknemers ook ICT-opleidingen aan om zich bij te scholen (tegenover gemiddeld 20% in de EU).

Terwijl we echter overal in Europa een toename zien van het aantal gediplomeerden op die domeinen, met

percentages van 7 à 8% in bepaalde noordelijke landen, is België, naast Italië, Portugal en Cyprus, met minder dan 3% ICT-gediplomeerden bij de laatsten van de klas.

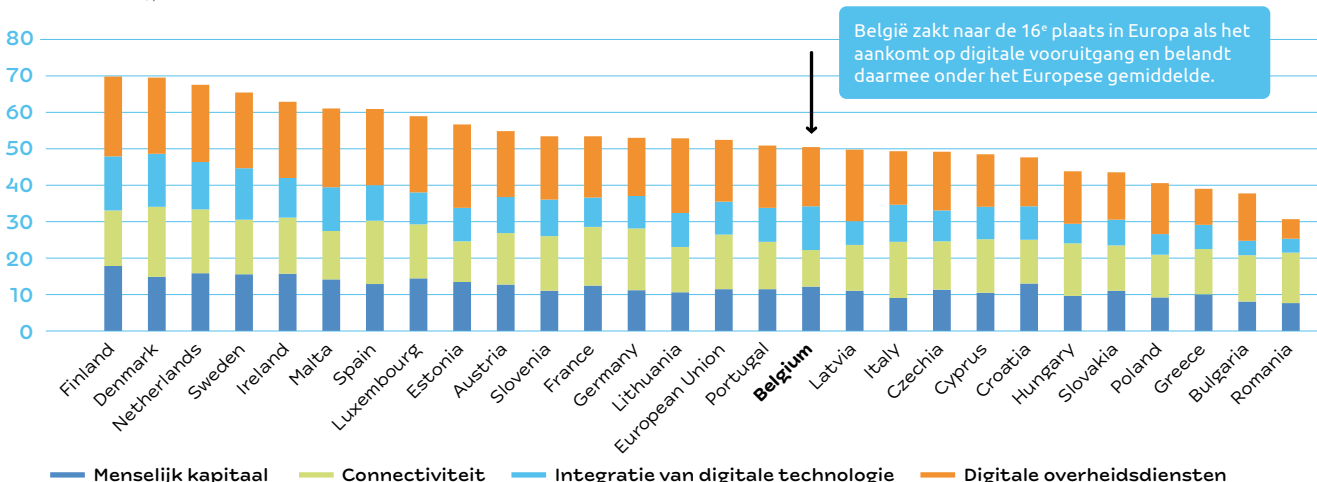
Wat de connectiviteit betreft, wordt in België veel gebruikgemaakt van breedbandverbindingen (minstens 100 Mbps). Anderzijds lopen we in België nog steeds achter inzake 5G, zowel wat de voorbereiding als de dekking betreft (4% t.o.v. 66% gemiddeld). De geplande 5G-multibandveiling en de herziening van regionale normen inzake blootstelling aan elektromagnetische velden zouden de situatie kunnen deblokkeren en voor de snelle uitrol van 5G kunnen zorgen. Die vorderingen zijn dringend want de ontwikkeling van de volgende generatie (6G) is al aangevat.

Wat cyberbeveiliging betreft heeft zich in 22% van de Belgische ondernemingen al minstens één keer een ICT-gerelateerd veiligheidsincident voorgedaan. De statistieken geven ook aan dat de computercriminaliteit de jongste jaren fors toenam. Positief is dat een op de vier Belgische ondernemingen zich tegen ICT-beveiligingsincidenten verzekert. Dat is evenwel minder dan in de buurlanden.

De digitale kloof is helaas duidelijk groter dan in onze buurlanden. Hoewel in 2020 91% van de Belgische huishoudens over een internetverbinding beschikte, dreigde voor 4 op de 10 Belgen toch digitale uitsluiting.

Index van de digitale economie en maatschappij (DESI), ranglijst 2022

Bron: DESI-verslag 2022

De middelbare scholieren moeten beter geïnformeerd worden over de professionele mogelijkheden van STEM-opleidingen en we moeten durven overwegen om te differentiëren in de beurzen en/of het inschrijvingsgeld voor ICT-opleidingen.

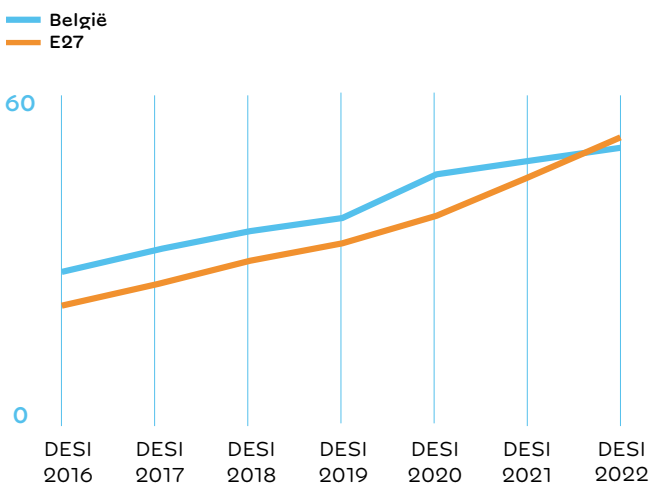
2 WAAR WILLEN WE IN 2030 STAAN?

Tegen 2030 is België een echte voortrekkers in zaken technologie en digitalisering en slaagt het er op die manier in om innovatiever en competitiever te zijn en opnieuw een sterkere productiviteitsgroei te laten optekenen. Om daartoe te komen is:

- Het aantal afgestudeerden met een ICT-diploma verdubbeld tot het niveau van de Europese toptanden op dit vlak;
- Het telecommunicatienetwerk opnieuw state-of-the-art. Niet alleen is er een uitstekende 5G-dekking, maar tegen 2030 staan we ook aan de Europese top inzake 6G-uitrol;
- De digitale kloof sterk verminderd zowel bij de gezinnen als bij de bedrijven door intensieve inspanningen inzake (permanente) ICT-vorming.

We willen ook dat een cybersecuritystrategie 2.0 wordt ontwikkeld, waarin de ambitie wordt uitgesproken om van België een van de minst kwetsbare landen van Europa te maken op het gebied van cyberbeveiliging.

DESI - Evolutie in de tijd

3 WAT MOET ER GEBEUREN?

Eerst en vooral moet de Belgische achterstand met betrekking tot het aantal ICT-gediplomeerden ingehaald worden. Daartoe moeten de middelbare scholieren beter geïnformeerd worden over de professionele mogelijkheden van STEM-opleidingen en moeten we durven overwegen om te differentiëren in de beurzen en/of het inschrijvingsgeld voor ICT-opleidingen.

Daarnaast moet het kader voor het gebruik van bepaalde basistechnologie in de ondernemingen vereenvoudigd worden, zoals de elektronische facturatie, de elektronische archivering en de elektronische aangetekende post.

Wat de infrastructuur en de telecommunicatienetwerken betreft, moet na akkoord over de toewijzing van de initiële 5G-banden zo snel mogelijk gezorgd worden voor de concretisering van dat akkoord maar ook moet vanaf nu het debat over 6G aangevat worden. Het duurt gemiddeld 10 jaar voor een nieuwe norm klaar is om gecommmercialiseerd te worden. België moet dus vandaag al bezig zijn met 6G om een potentiële uitrol van 6G in 2030 voor te bereiden.

Het zal ook noodzakelijk zijn om preventieve maatregelen in te voeren om onze gegevens te beschermen tegen cyberdreigingen en -incidenten. Het is daarom essentieel om de rollen en de missies te bepalen en de verantwoordelijkheid van elke betrokken actor te verduidelijken, onder andere in het kader van de naleving van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (GDPR).

Om de digitale kloof te beperken is het noodzakelijk om de toegankelijkheid en de digitale basisvaardigheden van de burgers algemeen en aanhoudend te verbeteren. Daartoe zou tweedehands digitaal materiaal ter beschikking gesteld moeten worden van zij die er geen toegang toe hebben en moet in elke basisopleiding een cursus digitale vaardigheden opgenomen worden. Bovendien moeten de vaardigheden voortdurend bijgewerkt worden zodat de burgers en de ondernemingen de technologie, die zo snel evolueert, te allen tijde beheersen.

07 EEN LAND WAAR ALLE TRANSACTIES TUSSEN BURGERS, BEDRIJVEN EN OVERHEID STANDAARD DIGITAAL KUNNEN VERLOPEN

1 WAAR STAAN WE VANDAAG?

Sinds 2015 werden er in ons land heel wat positieve zaken gerealiseerd:

- Burgers kunnen zich voor het verrichten van digitale transacties sinds juni 2017 veel makkelijker identificeren via de erg gebruiksvriendelijke mobiele identificatie-app *itsme*, die op de meeste overheidswebsites kan worden gebruikt. Er bestaat dus een eenvoudig alternatief voor de vaak té complex bevonden identificatie via de elektronische identiteitskaart en kaartlezer. Op vandaag gebruiken meer dan zes miljoen Belgen *itsme* en hun aantal is het voorbije jaar verdubbeld.
- Sinds enkele jaren is er ook een goed overzicht van alle e-gov-diensten op *MyBelgium.be*. Daar kan worden vastgesteld dat er de voorbije jaren heel wat e-gov-diensten zijn geoptimaliseerd (*My Minfin*, *eHealth*, *My Pension*) of opgestart (*mycareer*, *Student@work*, *My Handicap*, *Mijn Gezondheid*, *eGRIFFIE*, *Mijn voertuig*, *mijn plaat*, *elektronisch kadaster*, *My Enterprise* ...). Sommige van deze diensten zoals *Mijn wagen*, *mijn plaat*, *eGRIFFIE* of het elektronische kadaster zijn echter weinig gebruiksvriendelijk en laten het gebruik van *itsme* voor de identificatie niet toe.
- In de voorbije jaren zijn de fundamenten gelegd voor een officiële digitale postbus voor bedrijven via het project *e-Box Enterprise* (geënt op de *e-Box* van de sociale zekerheid). Dat project verloopt in goed overleg met de private sector en zal in de komende jaren, zodra er een duidelijk wettelijk kader is uitgewerkt, in een stroomversnelling terechtkomen.
- Ook een aantal digitaliseringsprojecten bij de Federatie van het Notariaat is bijzonder belangrijk voor de toekomstige digitalisering van ons land. Het gaat o.a. om de aktenkluis voor burgers (*Izimi*) gelinkt aan de Notariële Aktebank (*NABAN*), de elektronische oprichting van bedrijven via *eDepot* of volledig online via *StartMyBusiness*, de centrale statutendatabank (*CSD*) en de mandatendatabank voor bedrijven (in ontwikkeling).

- Voor generieke digitale tools, zoals elektronische tijdstempels, elektronische aangetekende zendingen (*EAZ*) of elektronische archivering, werd de juridische basis gelegd door de *eIDAS*-verordening en de Belgische 'Digital Act' die respectievelijk in juli en september 2016 in voege traden. Die laatste vertraagde de certificatie van leveranciers van gekwalificeerde vertrouwensdiensten toe aan de FOD Economie. De ontwikkeling van de markt voor *EAZ*'s en elektronische archivering werd echter afgeremd door het zeer trage proces bij die FOD om te verduidelijken aan welke voorwaarden leveranciers van gekwalificeerde *EAZ*'s of elektronische archiveringsdiensten moeten voldoen. Pas in maart 2021 publiceerde de FOD Economie een document dat de voorwaarden vastlegt voor een gekwalificeerd elektronisch archief. Op vandaag zijn nog altijd geen bedrijven geaccrediteerd om na te gaan of die voorwaarden vervuld zijn. Vandaag zijn er daardoor slechts twee gekwalificeerde aanbieders van *EAZ*'s en geen enkele aanbieder van gekwalificeerde elektronische archiveringsdiensten (zie de tabel hiernaast).

2 WAAR WILLEN WE IN 2030 STAAN?

In 2030 kunnen alle transacties en interacties tussen de overheid, burgers en bedrijven via de digitale weg verlopen.

Burgers en bedrijven kunnen alle mogelijke berichten, formulieren, mededelingen en vergunningen eenvoudig, kosteloos en veilig ontvangen in een officiële mailbox én ze makkelijk digitaal beantwoorden.

Voor de bedrijven is er dan een goed digitaal mandatenbeheersysteem (bv. o.b.v. de mandatendatabank van Fednot), zodat 'officiële' elektronische berichten direct terechtkomen bij de juiste personen.

Daarnaast zijn alle digitaal verzonden berichten, formulieren en mededelingen in 2030 eenvoudig leesbaar en beantwoordbaar. Dit laatste o.a. door het hergebruiken en vooraf invullen van gegevens waarover de overheid zelf al beschikt. Tegen 2030 moet 'only once' eindelijk echt realiteit zijn voor burgers en bedrijven.

Alle mogelijke soorten documenten (bv. ook arbeidsovereenkomsten, 3D-plannen ...) kunnen tegen 2030 ook eenvoudig, veilig en rechtszeker elektronisch worden gearchiveerd.

Elke overheidsdienst moet zorgen dat tegen 2030 alle transacties en interacties met burgers en bedrijven digitaal kunnen verlopen.

Gekwalificeerde dienstverleners gevestigd in België en de gekwalificeerde diensten die ze afleveren

Certipost
<http://www.certipost.org>

S.W.I.F.T.
<https://www.swift.com>

DigiCert Europe Belgium (ex-QuoVadis)
<https://www.quovadisglobal.be>

Zetes
<https://tsp.zetes.com>

Connect Solutions
<https://www.aangetekende.email>

Universign
<https://www.universign.com>

Belgian Mobile ID
<https://www.itsme.be>

Globalsign
<https://www.globalsign.com>

Unifiedpost
<https://www.unifiedpost.com>

Kingdom of Belgium - Federal Government
<https://eidpki.belgium.be>

IPEX
<https://www.ipexgroup.com>

	Certificaten voor elektronische handtekeningen	Certificaten voor elektronische handtekeningen met QSCD ⁽¹⁾	Certificaten voor elektronische zegels	Certificaten voor elektronische zegels met QSCD ⁽¹⁾	Certificaten voor website-authenticatie	Elektronisch aangetekende bezorging	Elektronische tijdstempels	Validering van elektronische handtekeningen	Validering van elektronische zegels	Bewaring van elektronische handtekeningen	Bewaring van elektronische zegels	Elektronische archivering ⁽²⁾
Certipost												
S.W.I.F.T.												
DigiCert Europe Belgium (ex-QuoVadis)												
Zetes												
Connect Solutions												
Universign												
Belgian Mobile ID												
Globalsign												
Unifiedpost												
Kingdom of Belgium - Federal Government												
IPEX												

(1) QSCD: 'Qualified Electronic Signature Creation Device' of 'gekwalificeerd middel voor het aanmaken van elektronische handtekeningen', laat toe om gekwalificeerde handtekeningen te plaatsen

(2) Nationale erkenning

3 WAT MOET ER GEBEUREN?

- Elke overheidsdienst moet zorgen dat tegen 2030 alle transacties en interacties met burgers en bedrijven digitaal kunnen verlopen.
- De goede samenwerking rond de e-Box Enterprise moet worden voortgezet en versterkt om te komen tot een goed functionerende officiële mailbox voor ondernemingen.
- De praktische uitwerking rond digitale vertrouwensdiensten moet sneller ten uitvoer worden gelegd door de betrokken overheidsdiensten (vooral FOD Economie).
- Er moet een project worden opgestart om te komen tot een beter beheer van 'ondernemingsdata' met de verschillende betrokken spelers. Doel moet zijn dat een ruime set aan cruciale ondernemingsdata altijd up-to-date is, door de verantwoordelijke entiteiten kunnen worden aangepast, en door de juiste belanghebbenden kunnen worden opgevraagd. Alleen zo zal 'only once and correct' tegen 2030 kunnen worden gerealiseerd.
- Het is in die context ook noodzakelijk om voldoende begeleidende maatregelen uit te werken zodat de ondernemingen en de burgers die op digitaal vlak minder vaardig zijn ook in staat zijn om die digitale instrumenten te gebruiken.

08 EEN LAND WAAR DE VENNOOTSCHAPSBELASTING AFGESTEMD IS OP DE INTERNATIONALE KADERS TER ZAKE EN DAT INNOVATIEF ONDERNEMERSCHAP BELOONT EN STIMULEERT

1 WAAR STAAN WE VANDAAG?

De hervorming van de vennootschapsbelasting die in de vorige legislatuur is doorgevoerd, was noodzakelijk (en zelfs onmisbaar gezien de internationale en Europese ontwikkelingen), maar is zeker niet voldoende. Dat is ook te merken aan de verdere toename van de geïnde vennootschapsbelasting in 2015-2018 tot een buitengewoon hoog peil dat sindsdien overigens nauwelijks is gezakt (zie grafiek hieronder).

Er vallen een aantal positieve aspecten te vermelden, zoals de invoering van een passend fiscaal kader om O&O en innovatie te stimuleren, een hele reeks maatregelen ten voordele van kleine ondernemingen, de aanzet tot een fiscale consolidatie en een belastingheffing op groepen van ondernemingen, en de maatregelen om de huidige gezondheids crisis het hoofd te bieden.

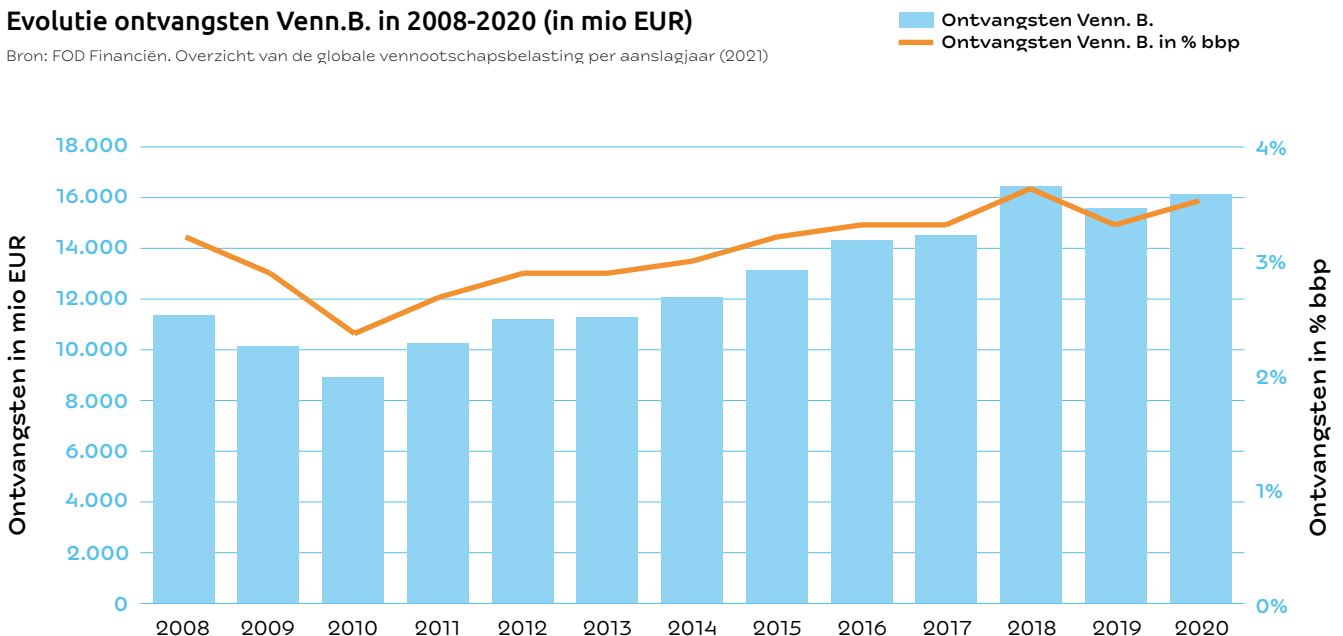
Maar op het vlak van concurrentievermogen en fiscale aantrekkelijkheid lopen de andere landen – vooral die met een grote binnenlandse markt – duidelijk voor op België, dat steeds verder terugzakt naar het peloton van de ‘middenmoters’.

Bovendien hebben grootschalige actieprogramma's van de OESO en de Europese Unie voor de internationale bestrijding van de agressieve uitholling van de belastbare basis en de kunstmatige verschuiving van winst naar landen met een zwakkere fiscaliteit bijgedragen tot een vaak populistische en simplistische stigmatisering van de bedrijven. Dat heeft bij het brede publiek gezorgd voor een – over het geheel genomen ongegronde – negatieve perceptie van de bedrijfswereld. Gevolg daarvan is dat ondernemingen moeten opboksen tegen een klimaat van wantrouwen, een inflatie van administratieve en rapporteringsverplichtingen en een opbod van nieuwe fiscale en reputatierisico's (waarbij verklikkingssystemen en klokkenluiders schering en inslag worden), die tot zelfs hun bestaan zelf in gevaar kunnen brengen.

Tot slot staan de ondernemingen nog voor tal van transities (klimaat, energie, digitalisering, vergrijzing en schaarste van arbeidskrachten) die allemaal uitdagingen voor hen vormen en eveneens aanzienlijke investeringen zullen vergen.

Evolutie ontvangsten Venn.B. in 2008-2020 (in mio EUR)

Bron: FOD Financiën. Overzicht van de globale vennootschapsbelasting per aanslagjaar (2021)

België zal in de eerste plaats het verschil moeten maken met een competitief nominaal tarief en een vennootschapsbelasting die structureel is afgestemd op de noden en uitdagingen van de bedrijven.

2 WAAR WILLEN WE IN 2030 STAAN?

Door de hervormingen die op internationaal en Europees niveau (aangestuurd door de grootste landen) op touw staan, zal de ondernemingsfiscaliteit zich op duale wijze ontwikkelen, met specifieke regels voor multinationals en andere regels die meer zijn afgestemd op niet-multinationals en eerder op lokaal niveau zullen worden bepaald (met een focus op starters en kleine ondernemingen).

Die ontwikkelingen op het vlak van vennootschapsbelasting vragen een langetermijnvisie en een herziening van ons model van aantrekkelijkheid en fiscale competitiviteit, rekening houdend met de specifieke kenmerken van België (open en geavanceerde kleine economie, innovatieve clusters en ecosystemen). Op basis van die visie moeten we bepalen welke acties we moeten ondernemen om investeringen in transitie te faciliteren en in België gevestigde ondernemingen te helpen de huidige uitdagingen succesvol aan te gaan.

Om zijn welvaart veilig te stellen heeft België al zijn ondernemingen nodig, van de kleinste tot de grootste. Want ons land wordt gekenmerkt door een zeer sterke onderlinge afhankelijkheid van de ondernemingen van elke omvang, en dat stelt het in staat om op Europees niveau boven zijn gewicht te presteren zowel op vlak van O&O en innovatie als van export.

3 WAT MOET ER GEBEUREN?

België zal in de eerste plaats het verschil moeten maken met een competitief nominaal tarief en een vennootschapsbelasting die structureel is afgestemd op de noden en uitdagingen van bedrijven van welke omvang ook. Dat houdt eerder goed doordachte verbeteringen in dan ingrijpende hervormingen, en meer bepaald:

- Een duidelijke visie ontwikkelen om de oprichting en groei van lokale ondernemingen – groot en klein – aan te moedigen, op basis van een holistisch inzicht in hun behoeften. Lokale ondernemingen hebben nood aan een fiscaal beleid op lange termijn dat duurzame investeringen begunstigt. Dat houdt vooral in dat we een aangepaste fiscaliteit moeten uitwerken:
 - › inzake financiering en stimulering van eigen middelen;
 - › tot ondersteuning van ondernemerschap, innovatie en risicobereidheid (zie ook de fiche 'Een land waar het eenvoudig en lonend is om te ondernemen', p. 14);
 - › voor de lancering van start-ups en scale-ups.
- Het huidige fiscale kader in stand houden en versterken om activiteiten in O&O en innovatie te behouden, aan te trekken en te stimuleren.
- Het fiscale kader herzien om de immense investeringsbehoeften te ondersteunen en te ontwikkelen, vooral dan investeringen in transitie en met impact.
- Voor België een duidelijke en toekomstgerichte visie ontwikkelen op de belasting van multinationals. Naast de fiscaliteit voor O&O moet ook die voor ondernemingsgroepen (meer bepaald fiscale consolidatie) worden herzien en verbeterd.

09 EEN LAND WAAR BEDRIJVEN KUNNEN REKENEN OP EEN RECHTSZEKER EN STABIEL FISCAAL KADER

1 WAAR STAAN WE VANDAAG?

Onze fiscale wetgeving wordt almaar ingewikkelder, terwijl de kwaliteit ervan erop achteruitgaat. Ondernemers uiten steeds vaker kritiek over zelfs fundamentele kwesties zoals openbaar bestuur, vertrouwen, rechtszekerheid, stabiliteit en voorspelbaarheid van de regelgeving, alsook over administratieve vereenvoudiging.

Fiscale wetten volgen elkaar steeds sneller op, met de invoering van nieuwe rapporteringsverplichtingen en, op digitaal vlak, meestal zonder passend overleg vooraf en zonder rekening te houden met problemen bij de uitvoering ervan en de kosten die erbij komen kijken.

Akkoorden met de administratie, rulings en zelfs beslissingen en rondzendbrieven van de administratie worden opnieuw in vraag gesteld, meestal met terugwerkende kracht.

In het kader van de fraudebestrijding worden de rechten van bonafide belastingplichtigen ondermijnd en sancties van allerlei aard nemen hand over hand toe, ook voor gewone vergissingen of nalatigheden.

Ondanks de goede bedoelingen van de opeenvolgende regeringen blijven de administratieve lasten inzake fiscaliteit voor grote ondernemingen toenemen.

2 WAAR WILLEN WE IN 2030 STAAN?

De fiscaliteit voor ondernemingen moet beantwoorden aan de nieuwe vereisten van goed bestuur. Maar in dat opzicht moet ook gepleit worden voor een nieuwe fiscale cultuur die duidelijk en evenwichtig de rechten en plichten van ondernemingen en belastingadministraties vastlegt, en gericht is op het herstel van een klimaat van respect en wederzijds vertrouwen. Een toename van verantwoordelijkheden en verplichtingen moet gepaard gaan met een serener fiscaal klimaat om te ondernemen, en ondernemingen die loyaal de spelregels naleven moeten daarvoor worden beloond.

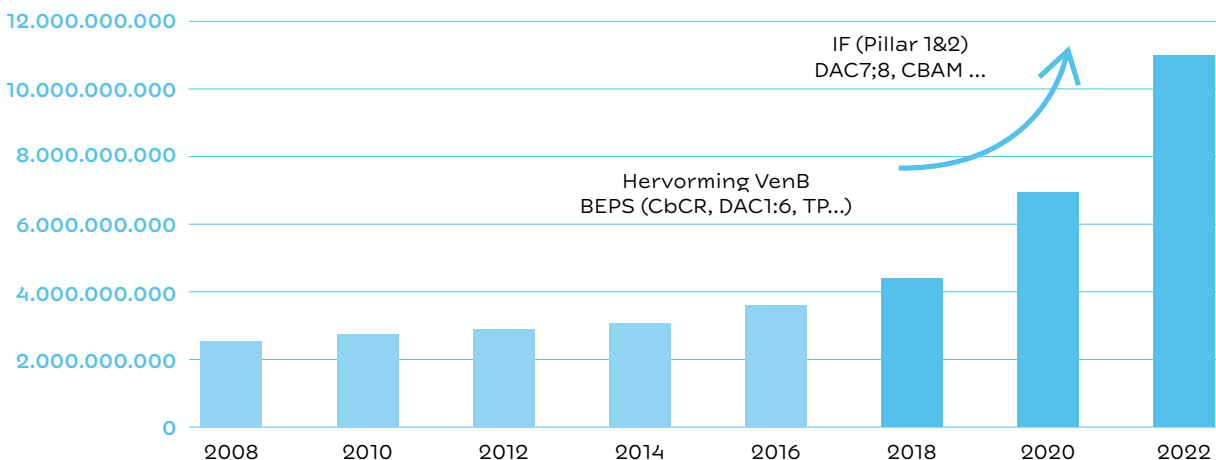
Een dergelijk klimaat houdt vooral in dat de ondernemingen opnieuw een positief imago krijgen, dat de stabiliteit, kwaliteit en continuïteit van een positieve fiscale omgeving voor bedrijven wordt gegarandeerd, dat een samenwerkings- en vertrouwensmodel met de overheid tot stand komt en dat wordt gezorgd voor rechtszekerheid (met name inzake rulings) en voorspelbaarheid van fiscale regels.

Dat vraagt ook een methode voor de bestrijding van fraude en belastingontduiking, die gericht is op echte problemen en niet langer op bonafide belastingplichtigen.

Tot slot moet de fiscaliteit eenvoudiger, duidelijker worden en moet de kwaliteit van de reglementering drastisch verbeteren.

Evolutie totale kost van administratieve lasten a.g.v. fiscale regelgeving voor grote tot zeer grote ondernemingen (in euro)

Bron: Federaal Planbureau (2018). De administratieve lasten in België; eigen berekeningen 2018-2022.

Een serene fiscaal klimaat houdt vooral in dat ondernemingen opnieuw een positief imago krijgen, en dat de stabiliteit, kwaliteit en continuïteit van een positief fiscaal klimaat wordt gegarandeerd.

3 WAT MOET ER GEBEUREN?

Er lopen al verschillende acties, andere staan op touw, zoals:

- Een goed fiscaal bestuur opzetten voor het opstellen van wetten en administratieve rondzendbrieven, dat gebaseerd is op overleg, transparantie, voorspelbaarheid en niet-terugwerkende kracht, en dat streeft naar een wetgeving van betere kwaliteit (met ernstige effectenstudies);
- Modellen voor 'cooperative tax compliance' uitwerken voor grote ondernemingen, en voor 'horizontaal toezicht' dat een sterke vereenvoudiging van de verplichtingen voor kleine en middelgrote ondernemingen mogelijk maakt;
- Het Belgische ruilingsysteem een permanent karakter geven en promoten;
- Werken aan een cultuur van 'dienstverlening', meer bepaald bij controles die meer gericht moeten zijn op een verbetering en ondersteuning van vrijwillige compliance dan op repressie en optimalisering van belastingontvangsten;
- De – vaak buitenproportionele – sanctioneringen herzien;
- Werken aan een betere, en tegelijk kosteloze en meer proactieve communicatie van wetswijzigingen of standpunten van de administratie;
- De overheid dichterbij de belastingbetaler brengen binnen een aanpak van echte 'openbare dienstverlening', onder meer waar het gaat om toegankelijkheid en werkwijzen;
- Systemen voor geschillenpreventie en -beslechting verbeteren, vooral in grensoverschrijdende zaken. Administratieve vereenvoudiging is een strijd die dagelijks moet worden gestreden.

Daarnaast moeten we, net zoals voor klimaatdoelstellingen, zeer ambitieus zijn, door te streven naar een vermindering van 55% van de administratieve lasten op fiscaal vlak tegen 2030. Dat houdt onder meer in:

- Een meerjarenplanning opmaken, op proactieve wijze communiceren over digitaliseringsprojecten en overleg plegen over de uitvoering ervan;
- Een betere werking van de digitale toepassingen garanderen en ze afstemmen op het bedrijfsleven;
- Elk jaar een 'barometer van de administratieve lasten op fiscaal gebied' opmaken, naast een jaarverslag over de inspanningen die zijn geleverd voor administratieve vereenvoudiging;
- De rapporteringsverplichtingen rationaliseren en vereenvoudigen.

Een belangrijke doelstelling ten slotte blijft een betere fraudebestrijding, maar tegelijk moet het leven voor de ondernemingen die hun verplichtingen nakomen worden vergemakkelijkt. Daarvoor moet op verschillende niveaus tegelijk worden gewerkt, namelijk:

- Een duidelijke en strikte afbakening tussen diensten voor de 'gewone' belastingcontrole en diensten die instaan voor fraudebestrijding;
- Zorgen voor een duidelijke definitie van de begrippen 'ernstige en georganiseerde belastingfraude' en 'belastingontwijking';
- Het charter van de rechten van de belastingplichtige weer invoeren en versterken.

De groene omwenteling

De klimaatverandering is een wereldwijde uitdaging met heel concrete gevolgen voor ons land, zowel fundamentele klimatologische gevolgen, als economische uitdagingen. Om minder te teren op natuurlijke rijkdommen en om de klimaatverandering tegen te gaan, is een groene transitie nodig.

VASTSTELLING

De komende decennia moet onze maatschappij een ingrijpende evolutie doormaken. Milieu-uitdagingen, waaronder de klimaatverandering, uitputting van grondstoffen, vergrijzing, digitalisering, opvoeding en onderwijs, of ook mobiliteit, het zijn maar enkele van de problemen die om een dringende aanpak vragen. Dat moeten we doen door om te beginnen een duidelijke, breed gedragen visie te ontwikkelen die zo goed mogelijk standhoudt doorheen de tijd. Want het gaat om uitdagingen die meer dan een decennium aan inspanningen, investeringen en mentaliteitsverandering zullen vergen.

De milieu-uitdaging en die van de digitalisering kunnen tot op zekere hoogte samen worden aangepakt. Dan denken we aan een optimalisering van energieverbruik en -productie, bijvoorbeeld door middel van een digitaal energiesysteem, of aan een optimalisering van het gebruik van de infrastructuur, met onder meer autonome voertuigen. Ook niet te vergeten: de verplaatsingen die we kunnen vermijden dankzij de digitalisering. Dat alles zal van de burger een levenslang leerproces vragen, naast investeringen in uitrusting voor digitalisering of voor een milieuvriendelijkere maatschappij, onder meer door de omslag te maken naar een circulaire economie.

TRANSITIE

Wanneer nieuwe concepten of technologieën opgang maken, moet dat gepaard gaan met een duurzaam reglementair kader dat ondernemerschap bevordert. Dat kader moet technologisch neutraal zijn en oplossingen ondersteunen die helpen de milieu-uitdagingen aan te gaan, zonder taboes.

De overheid moet die ontwikkelingen maximaal ondersteunen om ondernemingen te helpen zo snel mogelijk hun plaats te veroveren op de toekomstige markten: circulaire economie, emissiearme industrie, doeltreffend, betrouwbaar en koolstofneutraal transport, waterstofeconomie ...

Laten we hopen dat een oordeelkundig overheidsbeleid ons zal helpen om al die puzzelstukjes op hun plaats te krijgen ... in het belang van de burger en de bedrijfswereld.

WAAR WILLEN WE IN 2030 STAAN?

- P32** Een land dat sterk investeert in infrastructuur die de groene en digitale revoluties voorbereidt
- P34** Een land waar iedereen een levenslang leerrugzakje meekrijgt om klaar te zijn voor de groene en digitale revoluties
- P36** Een land dat zijn leiderspositie in de circulaire economie realiseert en consolideert
- P38** Een land met een minimale congestie
- P40** Een land dat schonere oplossingen en technologieën voor de transportsector aanmoedigt
- P42** Een land dat zijn klimaatdoelstellingen haalt en tegelijk energiezekerheid biedt tegen competitieve prijzen
- P44** Een land waar industriële processen gebruik maken van elektriciteit en koolstofarme of koolstofvrije brandstof
- P46** Een land met een duurzaam ondernemingsrecht

10 EEN LAND DAT STERK INVESTEERT IN INFRASTRUCTUUR DIE DE GROENE EN DIGITALE REVOLUTIES VOORBEREIDT

1 WAAR STAAN WE VANDAAG?

De Belgische overheidsinvesteringen, in het bijzonder in infrastructuur, liggen al tientallen jaren structureel laag. Dat chronisch lage niveau van overheidsinvesteringen is nauwelijks voldoende om de waardevermindering van het kapitaal te compenseren, wat zich vertaalt in een voortdurende erosie van de netto publieke kapitaalvoorraad. Op dit moment maken de overheidsinvesteringen slechts 2,7% uit van het Belgische bruto binnenlands product (bbp), terwijl het gemiddelde van alle landen van de Europese Unie 3,24% bedraagt (zie grafiek). Nochtans vormen de overheidsinvesteringen, of het nu in infrastructuur, digitalisering of bijvoorbeeld onderzoek is, een belangrijke hefboom om enerzijds het groeipotentieel van onze economie op lange termijn te versterken en anderzijds om de energie- en milieutransitie te ondersteunen (zie ook de tekst 'Een land waar de federale overheid en de gewesten een stimulerend kader bieden voor O&O en innovatie', p. 16).

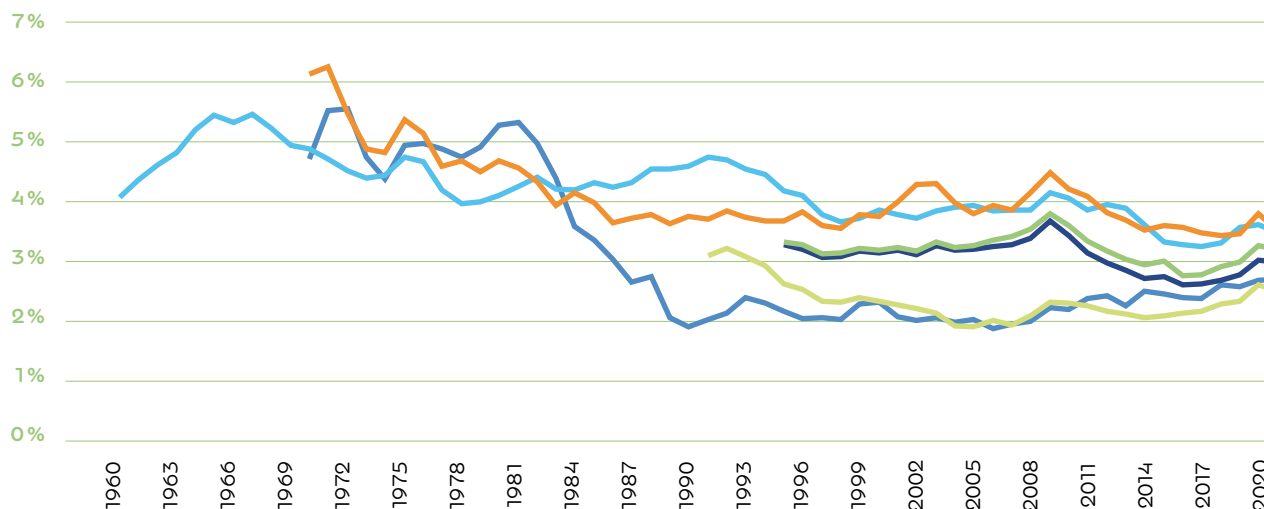
De Belgische publieke overheden zijn zich bewust van dat probleem en zijn vastbesloten om het investeringsniveau op te trekken. Er werden daartoe verschillende initiatieven genomen en de Europese Unie (EU), de federale staat en de deelstaten (gemeenschappen en gewesten) hebben middelen vrijgemaakt. Zo is er bijvoorbeeld het investeringsplan voor Europa met onder andere het RRF-fonds (Recovery and Resilience Facility) waaruit België tussen 2021 en 2026 zo'n 4,5 miljard euro subsidies zal ontvangen. Dat bedrag vormt een belangrijk deel van het investeringsplan van de federale staatssecretaris voor Relance en Strategische Investerings. Daarnaast is er ook het Transformatiefonds dat tot stand gekomen is op initiatief van de minister van Financiën en op gewestelijk niveau is er het Welvaartsfonds in Vlaanderen en het 'Fonds de solidarité et de relance' in Wallonië.

Die bijkomende publieke investeringsmiddelen zijn zeker een stap in de goede richting maar zullen, gelet op de aanzienlijke nood aan investeringen, ontoereikend zijn om een voldoende significante impact te hebben zonder de bijdrage en de steun van de financiële sector waar ook nog aanzienlijke investeringsmiddelen mobiliseerbaar zijn.

Bruto-investeringen in vaste activa, overheidsdiensten (% van het bbp)

— Eurozone — België — Duitsland
— Frankrijk — Nederland — Europese Unie

Bron: AMECO

De overheidsinvesteringen zouden tegen 2030 moeten streven naar ongeveer 5% van het bbp om de vele jaren van onderinvestering in te halen.

Bovendien zijn en zullen veel private investeringen aanvullend nodig zijn om uitdagingen zoals de groene en de digitale transitie het hoofd te bieden. Een groot deel van die projecten wordt momenteel bemoeilijkt door marktfalen dat belemmert dat de financieringsvraag en het financieringsaanbod elkaar vinden: te grote, te risicovolle of te weinig rendabele investeringen voor de privésector, moeilijkheden om financieringsmiddelen te vinden door prudentiële regels, noodzaak om samen te werken tussen verschillende of zelfs een groot aantal ondernemingen (wat gevaar voor 'free rider'-gedrag inhoudt) enz. Om dat soort projecten aan te moedigen zou een zetje vanuit de overheid welgekomen zijn. Maar dat soort overheidssteun voor private investeringsprojecten wordt vaak verhinderd door de regels voor staatssteun.

2 WAAR WILLEN WE IN 2030 STAAN?

De Belgische publieke overheden beloofden om de overheidsinvesteringen op te schroeven tot 3,5% van het bbp in 2024 en tot 4% in 2030. Die verbintenis is een stap in de goede richting want daardoor zouden de overheidsinvesteringen in België op een niveau kunnen worden gebracht dat in lijn ligt met de aanbevelingen van het IMF, dat een niveau tussen 3,6 en 4,8% van het bbp aanbeveelt.

Volgens het VBO zou tegen 2030 een nog ambitieuzer doel moeten worden vooropgesteld en zou moeten worden gestreefd naar ongeveer 5% van het bbp om de vele jaren waarin te weinig overheidsinvesteringen gedaan zijn te compenseren. We willen benadrukken dat een dergelijk niveau van overheidsinvesteringen geen utopie is want het komt overeen met het niveau dat België investeerde in de jaren 60 en 70.

Tegelijk is het belangrijk dat ook investeringen in de privésector aangemoedigd worden, in het bijzonder in groene, energie- en digitale infrastructuur, om de uitdagingen van vandaag en morgen aan te kunnen.

3 WAT MOET ER GEBEUREN?

Om dat doel te verwezenlijken, vraagt het VBO concreet om:

- Meer overheidsinvesteringen te doen door de lopende budgettaire uitgaven te beperken en het Europese budgettaire kader aan te passen;
- Vaker een beroep te doen op publiek-private samenwerkingen en die actief aan te moedigen zodat ook de financiering van grotere investeringsprojecten verzekerd wordt;
- Infrastructuurinvesteringsfondsen te creëren om de liquiditeiten van investeerders eenvoudiger te kanaliseren naar infrastructuurinvesteringsprojecten;
- Investeringen in de privésector aan te moedigen, in het bijzonder de groene en digitale investeringen, door een aanzienlijke versterking van de investeringsaftrek in de VenB en de PB. Voor de VenB moet die aftrek omgezet worden in belastingkrediet (zoals reeds het geval is voor O&O).

11 EEN LAND WAAR IEDEREEN EEN LEVENSLANG LEERRUGZAKJE MEEKRIJGT OM KLAAR TE ZIJN VOOR DE GROENE EN DIGITALE REVOLUTIES

1 WAAR STAAN WE VANDAAG?

Sneller evoluerende technologische innovatie, globaliserende economie, digitalisering, uitgekiende diensteneconomie en de evolutie naar een groene en koolstofarme economie vereisen een sterk geschoolde 'workforce'.

Alle beleidsniveaus zijn vandaag echter op de een of andere manier bevoegd voor vorming, opleiding en levenslang leren. Dat genereerde een onoverzichtelijk kluwen van initiatieven en regels, waardoor de efficiëntie soms zoek is. Welke onderneming ziet nog de bomen door het bos?

Sinds de zesde staatshervorming zijn opleiding en leren grotendeels gecommunautariseerd. Op regionaal vlak zijn de bevoegdheidsverdelingen tussen de gemeenschappen en gewesten uitermate complex. Zo zijn de gemeenschappen bevoegd voor onderwijs en permanente opvoeding. De gewesten voor arbeidsbemiddeling, betaald educatief verlof, werkgelegenheidsprogramma's, activering en steun aan bedrijven. Het arbeidsmarktbeleid behoort dan weer tot de bevoegdheid van zowel de federale overheid, de gewesten als de gemeenschappen. In het kielzog van die complexe structuur volgen een rist instrumenten en incentives die vorming en opleiding moeten stimuleren. In 2022 deden ook de vijf dagen individueel opleidingsrecht voor elke werknemer en het verplicht opstellen van jaarlijkse opleidingsplannen hun intrede via de arbeidsdeal.

Met zijn ambitieus actieplan voor de Europese pijler van sociale rechten (Pillar of Social Rights) plaatst ook Europa levenslang leren hoog op de agenda. Een aanbeveling van de Europese Commissie rond de individuele leerrekening van eind 2021 past in dit kader.

In uitvoering van het Plan voor Herstel en Veerkracht van de Europese Commissie, het zgn. relanceplan, focust België op levenslang leren. Zo voorziet ons land in de creatie van een individuele leerrekening voor alle burgers die actief zijn of willen zijn op de Belgische arbeidsmarkt.

Op dit moment nemen verschillende beleidsniveaus initiatieven om 'een' leerrekening uit te werken.

Worstcasescenario: de burger die eindigt met niet één overkoepelende maar verschillende leerrekeningen.

2 WAAR WILLEN WE IN 2030 STAAN?

In 2030 beschikt elke burger op arbeidsleeftijd over één leerrekening, waarbij ook het individu mee in vorming investeert en mee waakt over zijn inzetbaarheid.

In 2030 is die leerrekening de tool bij uitstek op weg naar duurzame inzetbaarheid. Ze vormt de sleutel voor een wendbare én inzetbare beroepsbevolking die actief kan inspelen op wijzigende omstandigheden en op die manier onze welvaart helpt verzekeren.

In 2030 hebben we een leerrekening die:

Activerend, stimulerend en sensibiliserend werkt en de burger aanzet tot levenslang leren

Kadert in een vormingslandschap met minder opbod aan initiatieven, meer coördinatie tussen en afstemming van beschikbare instrumenten en modaliteiten en dus stevige fundamenten heeft door het inventariseren, ordenen en rationaliseren van bestaande incentives en rechten

Zich buiten de arbeidsrelatie bevindt

Zich richt tot elke burger

In 2030 beschikt elke burger op arbeidsleeftijd over één leerrekening.

3 WAT MOET ER GEBEUREN?

De federale overheid neemt het initiatief voor een gebruiksvriendelijke (digitale) vormingswijzer om elke burger gepersonaliseerd op de hoogte te brengen van alle bestaande (federale en regionale) overheidsstimuli voor vorming met betrekking tot de algemene inzetbaarheid.

De leerrekening komt niet bovenop, maar vervangt. De invoering gebeurt gecoördineerd tussen de federale en de regionale beleidsniveaus.

De leerrekening komt tot stand:

- In samenspraak met de sociale partners op elk niveau;
- Door intensief overleg tussen de beleidsniveaus om de eigen invulling op elkaar af te stemmen;
- Gefaseerd.

FASE 1: VORMINGSKOMPAS

Bij de start is de leerrekening als lightversie een vormingskompas dat informeert en sensibiliseert. Op maat van het individu worden bestaande incentives voor de inzetbaarheid op de arbeidsmarkt verkend naar het voorbeeld van 'My career'. Het gaat in eerste instantie om regionale incentives buiten de arbeidsrelatie. Om de interregionale mobiliteit niet te verstoren, wordt gewerkt met een uniforme toepassing voor het hele land.

FASE 2: RUGZAKJE, E-COMPETENTIEPORTFOLIO

In een latere fase kan de leerrekening uitgroeien tot een rugzakje. Met daarin de informatie uit de lightversie aangevuld met de middelen (geld, tijd ...) die tijdens de loopbaan werden opgespaard voor vorming. De rugzak wordt evenwichtig gevuld door zowel de overheid als de burger. Die laatste levert ook een eigen bijdrage op de leerrekening – met uitzondering van de kwetsbare kansengroepen. Denk aan een bonus, indexverhoging of opslag die niet direct worden verzilverd, maar fiscaal voordelig naar de rugzak vloeien.

Mits akkoord van de werkgever kunnen ook het opleidingskrediet van de individuele opleidingsrekening of sectorale regelingen in de rugzak, voor zover het individuele rechten betreft.

In de vorm van een app kan de leerrekening ook fungeren als e-competentieportfolio waarin informeel of non-formeel verworven vaardigheden worden gecertificeerd.

Voor het welslagen van dit project is samenwerking cruciaal.

De individuele leerrekening is een instrument, een middel om duurzame inzetbaarheid te stimuleren. Wanneer het echter wordt uitgewerkt zonder intensief overleg met sociale partners én alle betrokken beleidsniveaus dreigt het zijn doel ver voorbij te schieten.

12 EEN LAND DAT ZIJN LEIDERSPOSITIE IN DE CIRCULAIRE ECONOMIE REALISEERT EN CONSOLIDEERT

1 WAAR STAAN WE VANDAAG?

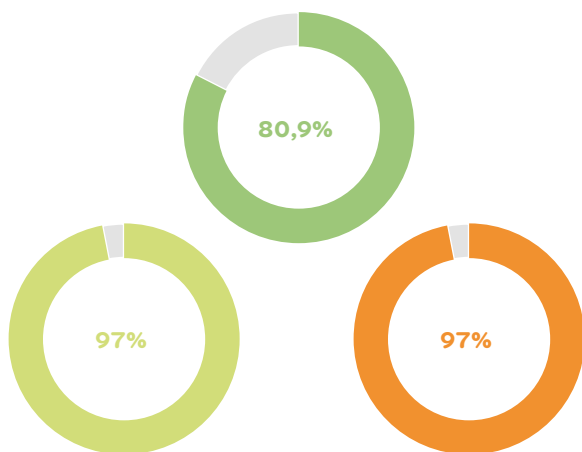
Met circulaire economie doelen we op een economie waarin de economische en maatschappelijke waarde van producten, materialen en hulpbronnen in de maatschappij zo lang mogelijk, op een zo hoog mogelijk niveau en op duurzame wijze behouden blijven. Die transitie moeten we zo snel mogelijk realiseren om een welvarende en veerkrachtige competitieve economie te ontwikkelen.

België is pionier op vlak van circulaire economie. Heel wat innovatieve ondernemers hebben zich op de kaart gezet en de knowhow is anno 2022 ontegensprekelijk aanwezig. De uitdaging zal zijn om onze koppositie en aantrekkingskracht te consolideren. Onze koppositie tegen 2030 behouden zal een werk van lange adem zijn.

We kunnen voor onze kleine competitieve open economie mooie cijfers voorleggen. Zo scoort België bijvoorbeeld heel goed op verschillende recyclagecijfers⁽¹⁾: België heeft met 79,2% het hoogste recyclagepercentage van alle soorten verpakkingsafval en presteert daarmee veel beter dan het Europese gemiddelde van 64%. Ook andere, meer

België, koploper in recyclagecijfers in Europa

Recyclage van de loodbatterijen in 2020 (Eurostat)

Terugwinning van gebruikte banden in 2019: 97% van de ingezamelde banden

Terugwinning van bouw- en sloopafval in 2019

specifieke recyclagecijfers uit Eurostat weerspiegelen onze inspanningen voor verschillende stromen.

Ook op vlak van circulaire gebruiksmodellen scoort België sterk (in vergelijking met andere EU-lidstaten): in 2020 werden 5.715 HEV-batterijen⁽²⁾ ingezameld. 79% daarvan werd hergebruikt in testing, 'second life'-toepassingen, remanufacturing of recyclage (boven EU-norm van 50%).⁽³⁾

We kunnen dus mooie cijfers voorleggen, maar we willen de lat hoger leggen voor 2030.

2 WAAR WILLEN WE IN 2030 STAAN?

Onze ambitie vloeit voort uit onze Visie 2030, die samen met de sectorfederaties werd gerealiseerd en gepubliceerd in mei 2021. Ze luidt als volgt:

'Tegen 2030 en binnen een Europees kader, de positie van de Belgische industrie als leider in de circulaire economie verwezenlijken en consolideren.'

Om die Visie 2030 te kunnen realiseren, moeten we volop inzetten op de volgende vijf ambities:

1. De beschikbaarheid van materialen maximaliseren.
2. Koploper zijn in circulair ontwerp en productie.
3. Koploper zijn in circulaire gebruiksmodellen.
4. Koploper zijn in het hoogwaardig terugwinnen van materialen.
5. Sterk zijn in het gebruik van enablers voor de circulaire economie.

Het VBO zal, samen met de leden-sectorfederaties, een dashboard ontwikkelen op basis van de tien indicatoren van Eurostat en tweejaarlijks een voortgangsrapport publiceren.

(1) Bron: Eurostat 'Recovery and recycling rate of packaging waste' (2020)

(2) HEV = hybride en elektrische voertuigen

(3) Jaarverslag Febelauto 2022

Met een circulair model hebben we de sleutels in handen om een welvarende en veerkrachtige economie te realiseren.

3 WAT MOET ER GEBEUREN?

De grootste uitdagingen om de vijf ambities tegen 2030 te realiseren zijn de volgende:

1. Het blijft noodzakelijk om duurzame winning van primaire materialen te maximaliseren. Onze Belgische industrie moet bijvoorbeeld meer inzetten op (hernieuwbare) biomassa.
2. Momenteel gaat er nog te veel waarde van materiaal verloren doorheen de waardeketen. We moeten volop inzetten op het uitwerken van ecodesignregels rond materialenefficiëntie.
3. Het is aan de ondernemers en de durvers om proactief om te schakelen naar circulaire gebruiksmodellen. De grote uitdaging hier zal zijn om circulaire gebruiksmodellen, zoals leasing en product-as-a-service nog meer te vertalen in grote verdienmodellen.
4. Om onze koppositie tegen 2030 te consolideren moeten we, naast de bestaande praktijken, ook volop inzetten op de synergie tussen bedrijven. Om het rendement van sorteer- en recyclageprocessen te verhogen moeten we maximaal inzetten op innovatieve technieken, professionalisering in alle sectoren en op de voortdurende ontwikkeling van technische vaardigheden bij de werknemers.
5. De circulaire kennis is in België al talrijk aanwezig maar bereikt niet altijd zijn doelgroep. We moeten blijven inzetten op lerende netwerken en open innovatie om zoveel mogelijk ondernemers te overtuigen de stap te zetten tegen 2030. De overheid kan hierin een cruciale rol spelen door communicatie en samenwerking doorheen de waardeketen te faciliteren.

Onze visie 2030 zal zeker geen walk in the park zijn vermits verschillende schakels essentieel zijn om te kunnen slagen.

Ten eerste is er nood aan een duidelijk beleidskader. Circulaire economie is multidisciplinair en vraagt een samenwerking van alle betrokken actoren (middenveld, bedrijfs wereld, consumenten, wetenschappers ...). Zonder interfederale en intersectorale samenwerking zullen we deze visie niet kunnen realiseren.

Ten tweede moeten bedrijven de ruimte en de middelen krijgen om te innoveren en te experimenteren. Ze moeten zich aanpassen en hun werknemers opleiden voor de vele nieuwe 'green jobs'. Bedrijven moeten ook worden gestimuleerd om steeds ambitieuzere doelen na te streven en hun transitie naar een circulair bedrijfsmodel moet financieel rendabel zijn.

Vervolgens moeten we de aantrekkingskracht van een circulair model niet uit het oog verliezen. Ze trekt ondernemerschap aan en stimuleert de jongeren. Die aantrekking omzetten in een herwaardering van technische opleidingen (onderhoud en herstel) is noodzakelijk, net als het verder stimuleren van betere kennisnetwerken.

Ook de overheid moet het circulair denken meer inbedden in zijn acties. Ze kan bijvoorbeeld het goede voorbeeld tonen door circulaire criteria (levenscyclus, aankoop=gebruik) te hanteren voor publieke aanbestedingen.

Ten slotte is een sterke EU-sturing noodzakelijk om verstoring van de interne EU-markt te vermijden (sterk grondstoffenbeleid, controle export/import materialen).

Conclusie: met een circulair model hebben we de sleutels in handen om een welvarende en veerkrachtige economie te realiseren die ons op lange termijn als een innoverende open economie op de Europese kaart zal zetten.

13 EEN LAND MET EEN MINIMALE CONGESTIE

1 WAAR STAAN WE VANDAAG?

De sterke congestie van de Belgische wegen is nefast voor zowel de ondernemingen als de burgers. In 2019 werd 61% van de verplaatsingen afgelegd met de auto⁽¹⁾. In 2020, werd 76% van de goederen vervoerd per vrachtwagen⁽²⁾. Die congestie veroorzaakt kosten door de verloren uren, het teveel aan verbruikte brandstof en de uitstoot⁽³⁾. Het Belgian Mobility Dashboard⁽⁴⁾ schat dat die kost in 2022 meer dan 4,8 miljard euro, oftewel 1% van het bbp, bedroeg.

Zonder belangrijke veranderingen zal de situatie alleen maar verslechteren. Volgens de laatste analyses van het Federaal Planbureau zal het goederenvervoer tegen 2040⁽⁵⁾ nog met 20% toenemen, terwijl het personenvervoer in die periode met meer dan 6%⁽⁶⁾ zal toenemen, voornamelijk als gevolg van de bevolkingsgroei⁽⁷⁾.

De regering heeft ambities aangekondigd met betrekking tot het vervoer per spoor. Ze wil namelijk het goederenvervoer per spoor tegen 2030 verdubbelen en het aandeel treinen voor personenvervoer tegen 2040 verhogen met 15%. Ook het nachtelijk aanbod zal opgetrokken worden. Om al die ambities op een evenwichtige manier te realiseren, moet het beheer van het spoorweganet geoptimaliseerd worden.

2 WAAR WILLEN WE IN 2030 STAAN?

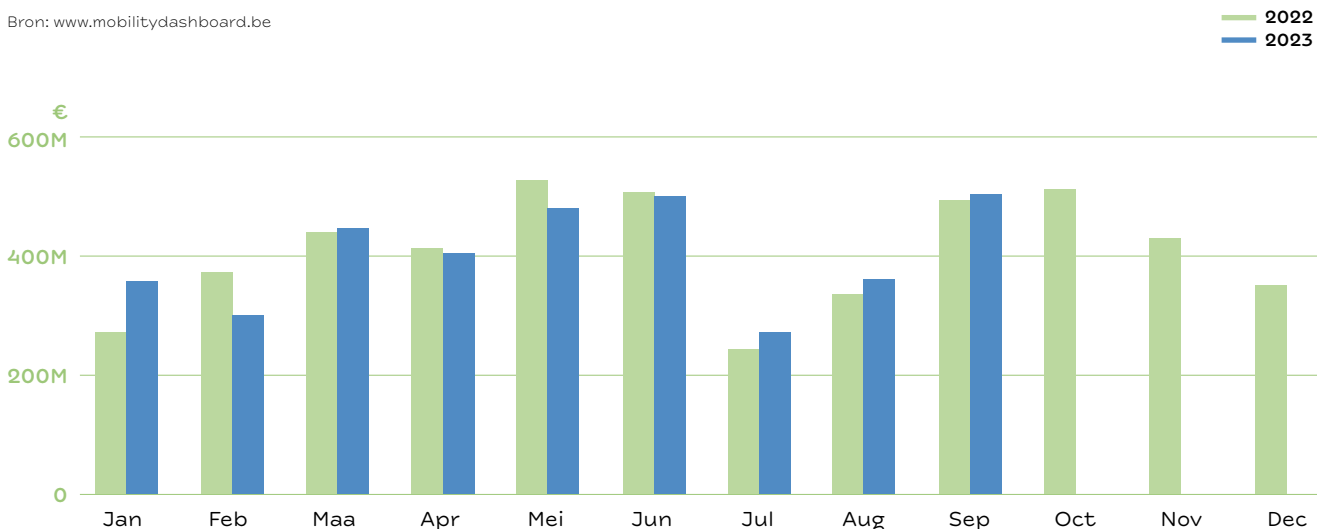
In 2030 zal er nog steeds congestie zijn, maar die zal, ondanks de toename van het goederenvervoer, zijn afgenomen.

Voor goederen kent de multimodaliteit, waarbij verschillende vervoerswijzen (vrachtwagens, treinen, boten) gecombineerd worden, een groeiend succes dankzij een level playing field voor alle vervoerswijzen, concurrerende prijzen, een optimalisatie van de overslag en een onberispelijke kwaliteit van de dienstverlening. In vergelijking met 2020 is het volume van het goederenvervoer per spoor verdubbeld. Op de weg heeft de optimalisatie van het goederenvervoer, dankzij onder meer het gebruik van ecocombi's, gezorgd voor een daling van het aantal vrachtwagens.

Het openbaar vervoer heeft bij de particulieren aan populariteit gewonnen dankzij onder meer de kwaliteit van de dienstverlening, een steeds betere uitrusting van de multimodale punten, verbeterde aansluitingen en een beter geïntegreerd aanbod op alle niveaus (dienstregeling, tickets, infrastructuur ...). Ook de bewustmaking van de burgers heeft een positieve impact. Hoewel telewerk en de spreiding van woon-werkverkeer eerder bijkomstig blijven, dragen ze ook bij aan de afname van de congestie.

Maandelijkse kost van de congestie in 2022 - 2023

Bron: www.mobilitydashboard.be

Er moet een slimme fiscaliteit uitgerold worden voor alle voertuigen op de weg. Dat kan bijvoorbeeld via een variabele kilometerheffing volgens het uur van de dag en de plaats.

3 WAT MOET ER GEBEUREN?

Om het openbaar vervoer aantrekkelijker te maken, moeten alle regeringen van het land drastische plannen en visies (aanbod, kwaliteit van de dienst, communicatie ...) uitwerken en ambitieuze investeringen doen. Ze moeten daarbij rekening houden met de interactie tussen de verschillende vervoerswijzen (multimodale punten, dekking van het grondgebied, dienstregeling en aansluitingen, gemeenschappelijke applicaties, gemeenschappelijke ticketverkoop ...). Diezelfde aanpak moet gevolgd worden voor het goederenvervoer. Voor transversale mobiliteitsdossiers moeten de regeringen samenwerken en vertrekken van een gemeenschappelijke visie.

Er moet een slimme fiscaliteit uitgerold worden voor alle voertuigen op de weg, waarbij de te betalen belasting afhangt van de reële determinanten van de gegenereerde collectieve kosten (met name vervuiling en congestie). Dat kan bijvoorbeeld via een variabele kilometerheffing volgens het uur van de dag en de plaats. Daarbij moet erop gelet worden dat de fiscale en administratieve last voor de vervoersintensieve sectoren niet verzaagd wordt en rekening wordt gehouden met de internationale concurrentie waaraan onze bedrijven het hoofd moeten bieden. De ontvangsten van die heffing zullen worden gebruikt voor de verbetering van de infrastructuur en de vervoersdiensten. Parallel daarmee zullen de taksen op voertuigbezit, zoals de belasting op inverkeerstelling en de verkeersbelasting, afgeschaft worden.

Als draaischijf voor transport en logistiek, moet België op een ambitieuze manier nieuwe technologieën inzetten, zowel voor het vervoer over de weg, per spoor en over zee als voor de bijhorende infrastructuur. Daarvoor zal het een beroep moeten doen op gegevensuitwisseling en de optimalisatie daarvan, op het fysieke internet, het internet of things, op intelligente infrastructuur (intelligente verkeerslichten, ecocombi's ...) of op de implementatie van infrastructuur voor geconnecteerde en zelfrijdende voertuigen.

Wat betreft het goederenvervoer wordt de regelgeving herbekeken om ze enerzijds te vereenvoudigen (bv. richtlijnen voor treinen in een gesloten circuit) en anderzijds om nieuwe technologieën een kans te geven en te bevorderen. Er zullen doelgerichte stimuli toegekend worden om multimodaliteit aan te moedigen. Voor het goederenvervoer per spoor moet gevolg worden gegeven aan de aanbevelingen van de Rail Roadmap 2030⁽⁸⁾. Door een betere verzameling en beschikbaarheid van gegevens zullen de verschillende actoren in de sector ook beter kunnen samenwerken om de verkeersstromen meer onder elkaar te verdelen.

Wat het spoorvervoer in het algemeen betreft, moet het probleem van knelpunten op het net en bijkomende infrastructuur aangekaart worden.

Ten slotte moet het preventief onderhoud van de infrastructuur alsook het beheer van de stromen op die infrastructuur (weg, spoor, kanalen) gewaarborgd worden, om een optimale doorstroming te garanderen. Ook het gebruik van pijpleidingen moet uitgebreid worden.

(1) Enquête Monitor over de mobiliteit van de Belgen, FOD Mobiliteit en Vervoer, 2019

(2) EU Transport in figures, Statistical pocketbook 2022, p.37

(3) Broeikasgassen of luchtverontreinigende stoffen

(4) www.mobilitydashboard.be

(5) In tonkilometer

(6) In personenkilometer

(7) Federaal Planbureau (2022)

(8) www.railroadmap2030.be/nl/rail-roadmap-2030-nl/

14 EEN LAND DAT SCHONERE OPLOSSINGEN EN TECHNOLOGIEËN VOOR DE TRANSPORTSECTOR AANMOEDIGT

1 WAAR STAAN WE VANDAAG?

De sector van de mobiliteit en de logistiek speelt een belangrijke rol in de strijd tegen de klimaatopwarming. In België is die sector namelijk verantwoordelijk voor ongeveer 22% van de CO₂-uitstoot. Als we het Europese doel willen verwezenlijken om tegen 2030 een vermindering met 55% te realiseren, moeten de verplaatsingen van personen en goederen dringend vergroenen.

De uitdagingen situeren zich op verschillende niveaus. Door onze consumptiepatronen (onmiddellijke levering, gratis retourzendingen ...) en onze handelspraktijken (delokalisatie, just-in-time ...) moet steeds meer vervoerd worden. Dat vervoer gebeurt op dit moment hoofdzakelijk door middel van fossiele brandstoffen en stoot CO₂ en luchtverontreinigende stoffen uit. Daarom heeft Europa een reeks beslissingen genomen met betrekking tot de uitstoot van voertuigen en het aandeel hernieuwbare energie in de transportsector, met in het bijzonder het verbod om vanaf 2035 voertuigen met een verbrandingsmotor te verkopen.

Ook België nam verschillende maatregelen:

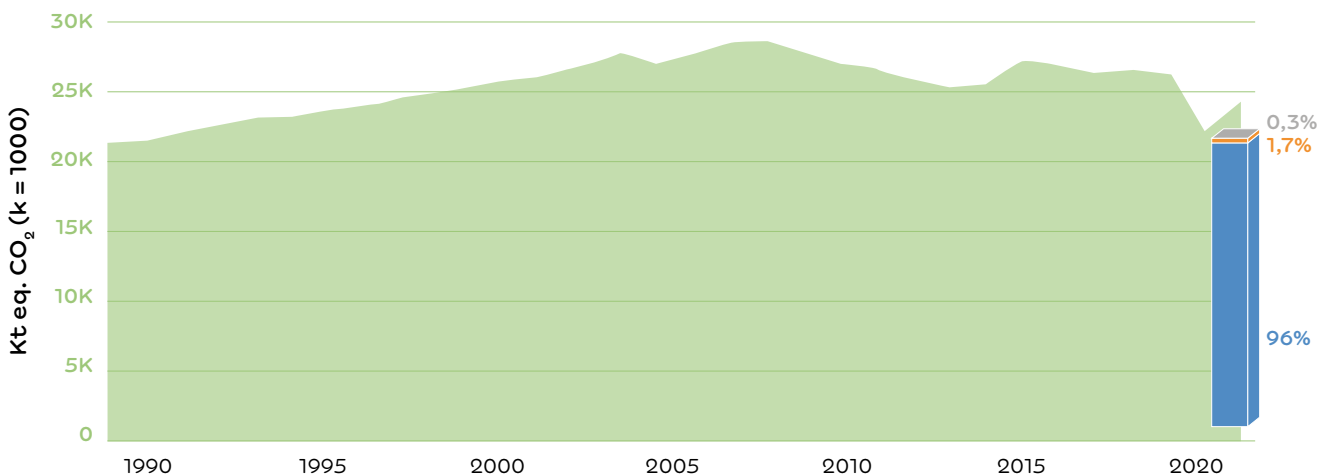
- Op federaal niveau zullen fiscale voordelen vanaf 2026 enkel toegekend worden aan bedrijfswagens zonder koolstofuitstoot;
- Brussel heeft aangekondigd dat het vanaf 2030 dieselwagens en vanaf 2035 benzinevoertuigen uit de stad wil bannen;
- Vlaanderen heeft aangekondigd dat het vanaf 2029 de inschrijving van nieuwe (bestel)wagens met een verbrandingsmotor wil verbieden.

Op dit moment zijn de klimaatuitdagingen nog niet voldoende geïntegreerd in investeringen in boten of vliegtuigen, die een langere levensduur hebben.

Transport - Evolutie uitstoot broeikasgassen (1990-2021)

— Spoor — Binnenvaart — Weg

Bron: www.klimaat.be

Er is een duidelijk kader nodig voor zowel de ontwikkeling van nieuwe technologische oplossingen als voor 'mobility-as-a-service' en de deeleconomie.

2 WAAR WILLEN WE IN 2030 STAAN?

Tegen 2030 zal het uitstootvrije (bestel)wagenpark op elektriciteit of waterstof elk jaar uitbreiden, aangevuld met voertuigen die op koolstofarme brandstoffen rijden. De brandstoffen voor vrachtwagens zullen diverser zijn: elektriciteit, diesel⁽¹⁾, gas⁽²⁾ en waterstof. Er zullen in het hele land voldoende oplaadpunten en tankstations met alternatieve brandstoffen voorhanden zijn. Dat zal eveneens het geval zijn voor boten, treinen en vliegtuigen. Zij zullen over nieuw ontwikkelde technologieën

beschikken en gebruik maken van nieuwe, schonere brandstoffen. De elektriciteitsnetten, de productie van groene energie en de mogelijkheid om voertuigen in te zetten om het netwerk te ondersteunen zullen voldoende ontwikkeld zijn om tegemoet te komen aan de massale elektrificatie van het wagenpark.

(1) Waaronder biodiesel en synthetische diesel

(2) Waaronder biogas en synthetisch gas

3 WAT MOET ER GEBEUREN?

Voordat er maatregelen worden genomen, plegen de regeringen van het land overleg over een complementaire aanpak (gemeenschappelijk bestuur) om het vervoer koolstofvrij te maken.

De volgende maatregelen zijn een aanvulling op de maatregelen over de congestie in fiche 'Een land met een minimale congestie', p. 38, zoals de invoering van een variabele kilometerheffing, de openstelling voor nieuwe concepten en nieuwe technologieën, de herziening van de regelgeving, de verbetering van het aanbod en de kwaliteit van het openbaar vervoer, de uitbreiding van multimodaliteit ...

De overheden hebben een regelgevingskader ontwikkeld en ondersteuning verleend voor projecten die de inzet van nieuwe soorten brandstof en technologische oplossingen mogelijk maken, met inachtneming van de technologische neutraliteit. Dat gaat van de mogelijkheid om ecocombi's te gebruiken, over voorzieningen voor stille en schone nachtleveringen in de stad, tot de uniformering van de regels voor goederenverkeer tussen landen. Het gaat daarbij ook om flexibele en vereenvoudigde certificerings- en vergunningsprocedures voor nieuwe technologieën

die daardoor sneller ontwikkeld kunnen worden.

Ook oplossingen zoals stedelijke distributiecentra, vrachtfietsen, op maat van de stadcentra gemaakte voertuigen en groenere technologieën worden aangemoedigd (bv. via gerichte financiële steun) en dat voor alle vervoerswijzen: over de weg, per spoor, over zee en in de lucht.

Er is fors geïnvesteerd in de uitrol van robuuste netwerken van alternatieve brandstoffen en oplaadinfrastructuur.

Tegelijkertijd geven de verschillende regeringen het voorbeeld op het gebied van groene mobiliteit en zorgen zij ervoor dat hun openbaar wagenpark tegen 2030 volledig groen is.

De overheden zullen voor de ontwikkeling van 'mobility-as-a-service' en de deeleconomie, zowel voor publieke als private actoren, een duidelijk kader creëren en daarbij zorgen voor een goede integratie van de verschillende vervoerswijzen en een vlotte overgang naar zachtere mobiliteit. Er wordt speciale aandacht besteed aan burgers die geen toegang hebben tot nieuwe technologieën.

Last but not least worden burgers aangemoedigd om hun mobiliteit aan te passen aan hun behoeften.

15 EEN LAND DAT ZIJN KLIMAATDOELSTELLINGEN HAALT EN TEGELIJK ENERGIEZEKERHEID BIEDT TEGEN COMPETITIEVE PRIJZEN

1 WAAR STAAN WE VANDAAG?

In het kader van het 'Fit for 55'-pakket heeft de Europese Commissie België gevraagd om tegen 2030 zijn broeikasgasemissie (exclusief emissie van grote ondernemingen die onder het ETS-systeem vallen) met 47% te reduceren.

Het Belgische gebouwenpark is opvallend verouderd en laat dan ook heel wat ruimte voor verbetering op het vlak van energie-efficiëntie (isolatie, verluchting, verwarming). Intussen is de elektrificatie van het wagenpark op gang gekomen met uitzicht op een sprong voorwaarts in 2026, wanneer elke nieuwe bedrijfswagen emissievrij zal moeten zijn om een belastingvoordeel te kunnen genieten. De vraagtekens betreffende toereikende oplaadvoorzieningen en de stevigheid en 'intelligentie' van zowel het net als de consumenten blijven actueel. Daarnaast worden koolstofarme brandstoffen verder gepromoot. Voor vrachtwagens zijn de strategieën minder eenduidig.

Wat betreft elektriciteitsproductie werden het akkoord van juni 2023 over de verlenging van twee kernreactoren en een reeks maatregelen om de transitie te verlengen gunstig onthaald. Bovendien werden fondsen vrijgemaakt om de mogelijkheden van advanced fast neutron SMR's (Small Modular nuclear Reactors) verder te onderzoeken.

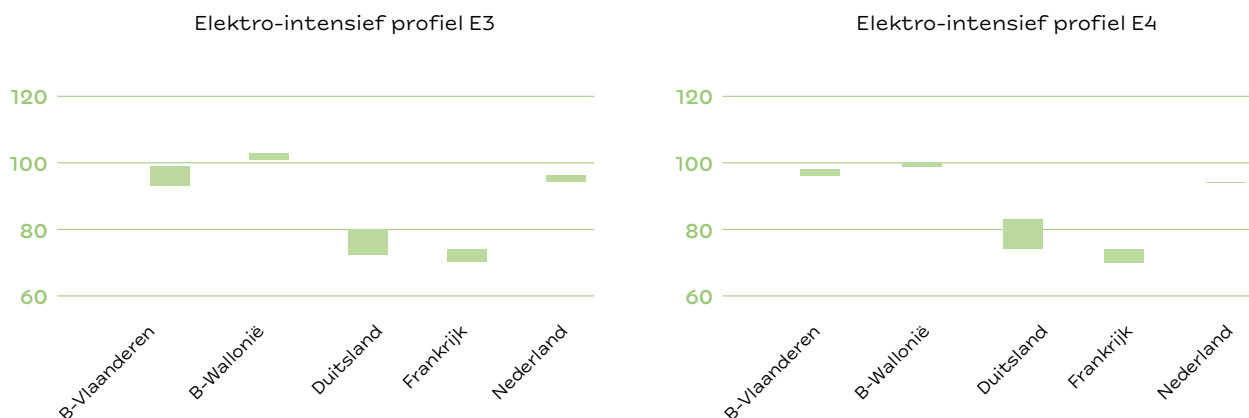
Er zijn eerste stappen gezet om een waterstofnetwerk op te richten en onderzoeksprojecten (elektrolysesystemen) te ondersteunen zodat onze industrie zich in die sector kan opwerken.

Een 'energienorm' heeft de vergelijking van de Belgische gas- en elektriciteitsprijzen met die van de buurlanden geïnstitutionaliseerd, maar heeft niet geleid tot overheidsmaatregelen voor grote elektro-intensieve ondernemingen, hoewel die duidelijk in het nadeel zijn ten opzichte van hun concurrenten.

Tot slot wijst recent onderzoek op de grote energieafhankelijkheid van België tegenover het buitenland, zowel voor elektriciteit als voor koolstofarme/koolstofvrije moleculen.

Vergelijking van de verbruiksprofielen E3 en E4 van elektro-intensieve ondernemingen ten opzichte van Duitsland, Frankrijk en Nederland (uitgedrukt in prijsklasse ten opzichte van het Belgisch gemiddelde)

Bron: A European comparison of electricity and natural gas prices for residential, small professional and large industrial consumers, FORBEG, May 2023

Een land dat klimaatneutraal wil worden moet investeren in infrastructuur, in zowel beproefde als nieuwe technologieën en in O&O.

2 WAAR WILLEN WE IN 2030 STAAN?

In 2030 zijn onze gebouwen voor een groot deel energie-efficiënter geworden en hebben elektrische wagens en bestelwagens een steeds groter aandeel in het wagenpark, aangevuld met voertuigen op koolstofarme brandstof. Bij vrachtwagens is het beeld dan weer diverser: die rijden op elektriciteit, diesel⁽¹⁾, gas⁽²⁾ en waterstof. Met die verscheidenheid aan oplossingen groeit ook de nood aan multi-fuel tankstations.

Particulieren die hun steentje willen bijdragen zijn echte energieactoren met een geïndividualiseerd systeem om het energieverbruik van hun woning te beheren en om verbruikspieken, de productie van elektriciteit (FV) en warmte (biomassa, gas/biogas, thermische zonne-energie ...) en opslag (van elektriciteit en warmte) te optimaliseren. Een particulier zal – meer dan vandaag het geval is - zowel rechtstreeks als via participatie in een energiegemeenschap interageren met zijn energieleverancier. Dat zal ook gelden voor kmo's, terwijl

grote ondernemingen nu al op dat niveau actief zijn.

In de nasleep van de spanningen op de elektriciteitsmarkt begin 2022, die aantoonde dat we te sterk afhankelijk waren van het buitenland, heeft ons land gezorgd voor een duidelijk kader dat aanzet tot investeringen in nieuwe technologieën zoals SMR's. Verder zijn in die domeinen investeringen in O&O gebeurd zodat ons land ook in 2030 nog een toonaangevende rol speelt.

De prijs voor elektriciteit, net als voor waterstof of gas/'koolstofarme' brandstoffen, zal competitief zijn en er zal bevoorradingszekerheid zijn. Daardoor zal een deel van de industrie haar productieprocessen kunnen elektrificeren. Industrietakken waar dat niet mogelijk is, kunnen voortaan rekenen op een betrouwbaar waterstofnetwerk met bevoorradingszekerheid en op captatie en opvang/gebruik van CO₂.

(1) Waaronder biodiesel en synthetische diesel

(2) Waaronder biogas en synthetisch gas

3 WAT MOET ER GEBEUREN?

Om de Belgische maatschappij te laten omschakelen zodat ze tegen 2050 klimaatneutraal is, moeten we investeren in infrastructuur, in zowel technologieën die hun deugdzzaamheid bewezen hebben (bv. isolatie) als in nieuwe technologieën (bv. flexibele prosumenten) en in O&O. Daarvoor moeten we focussen op twee assen:

- Massaal investeren in onderzoek (ook proefprojecten) met de uitgesproken ambitie om het voortouw te nemen in een aantal technologieën (SMR, elektrolyse, CO₂ direct air capture ...) en Belgische ondernemingen in staat te stellen om nieuwe oplossingen voor een klimaatneutrale wereld te ontwikkelen (en te exporteren);
- Een gunstig investeringsklimaat creëren voor de bedrijven en particulieren voor wie die investeringen deel uitmaken van hun voluntaristische traject van emissiereductie. De overheid moet daarin van haar kant een voorbeeldfunctie vervullen.

Naast die investeringen moet het land ervoor zorgen dat de kosten voor onze energie verantwoord blijven. Door de uiteenlopende heffingen onder controle te houden, de organisatie van de energiemarkt te analyseren en indien nodig aan te passen, door toegang tot internationale markten en door steun van de overheid voor energie-invoer tegen een scherpe prijs, werkt België mee aan de transformatie van zijn industrieel weefsel.

De vereiste investeringen moeten ondersteund worden door regelgeving, specifieke programma's (bv. sociale woningen) en informatie-/sensibiliseringscampagnes. Zo hoort bij de aankoop of het huren van vastgoed een verplicht traject inzake energieprestaties van het pand. De overheid moet bijzondere aandacht hebben voor hindernissen bij renovatie en die oplossen. De ontwikkeling en het gebruik van koolstofarme/-vrije voertuigen worden verder aangemoedigd (zie 'Een land dat schonere oplossingen en technologieën voor de transportsector aanmoedigt', p. 40).

16 EEN LAND WAAR INDUSTRIËLE PROCESSEN GEBRUIK MAKEN VAN ELEKTRICITEIT EN KOOLSTOFARME OF KOOLSTOFVRIJE BRANDSTOF

1 WAAR STAAN WE VANDAAG?

In België bestaat het industrieel apparaat grotendeels uit energie-intensieve bedrijven. Die sectoren (chemie, staalnijverheid, cement ...) zijn in verhouding sterker vertegenwoordigd dan in andere landen. Voor die ondernemingen zijn energiekwesties van levensbelang, ook wanneer die energie tegelijk grondstof is, zoals bij aardgas.

Industrietakken die veel broeikasgassen uitstoten, vallen onder het Europese systeem voor emissiehandel (ETS- systeem), dat jaar na jaar minder quota verleent aan de industrie. Zo oefent het systeem een zekere druk uit op de industriële actoren om zich te transformeren en minder broeikasgas uit te stoten. Onder meer in dat kader krijgt elke industrietak een 'low carbon roadmap' die de weg naar reductie uitstippelt en de sleutelfactoren voor die transitie bepaalt. Europa heeft onlangs

het Europese mechanisme voor koolstofcorrectie aan de grens (Carbon Border Adjustment Mechanism of CBAM) goedgekeurd.

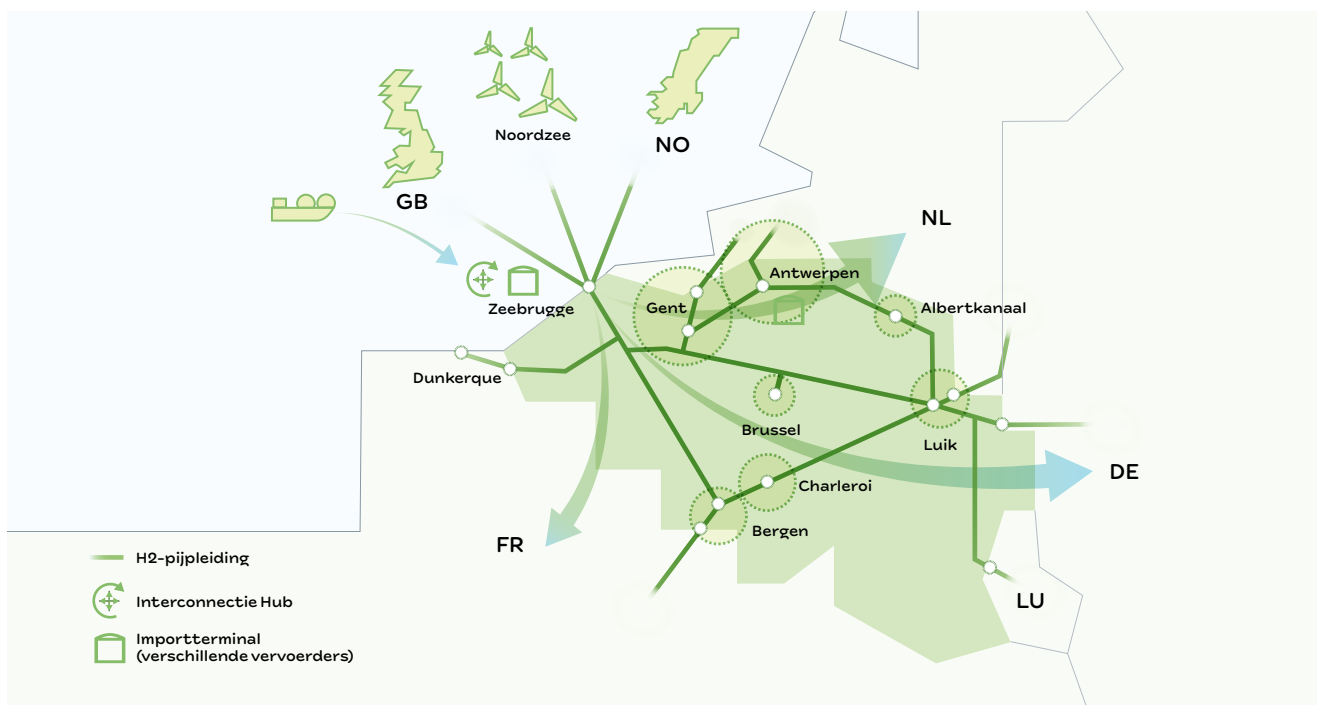
De energiebehoeften van de industrie zijn voor het energetische onderdeel vaak verbonden aan productieprocessen die warmte (met soms zeer hoge temperaturen) vragen. Vaak wekken de bedrijven die warmte op door de verbranding van aardgas.

Vooraf voor de energie-intensieve ondernemingen zijn bevoorradingszekerheid en competitieve prijzen op wereldniveau twee cruciale factoren. Die bedrijven kijken naar hun regering om een beleid te voeren dat een stabiel kader creëert.

Ons land is zich bewust van de uitdagingen in verband met waterstof en koolstofafvang en -opslag en zet stappen voor het opzetten van netwerken om die stoffen te vervoeren/verdelen.

Waterstofnetwerk van Fluxys

Bron: Fluxys

De toegang tot zekere, toereikende en betaalbare energie is voor ondernemingen een basisvoorwaarde om hun transitie waar te maken.

2 WAAR WILLEN WE IN 2030 STAAN?

In 2030 zal de industrie volop haar 'low carbon roadmap' aan het uitvoeren zijn om haar uitstoot terug te dringen. Daarvoor moeten bedrijven toegang hebben tot energie die zeker en in voldoende mate bestelbaar is (bevoorradingzekerheid) en tegen een competitieve prijs. Verder zullen diversere energievormen/-dragers beschikbaar zijn - zowel voor elektriciteit als voor gas, biogas, waterstof, van waterstof afgeleide moleculen, brandstof, bio- en koolstofarme brandstof - of ook alternatieve brandstoffen (biomassa-afval, waarvan de neutraliteit moet worden verzekerd/gefaciliteerd). Die toegang tot zekere, voldoende en competitieve energie is voor bedrijven de basisvoorwaarde om hun transitie waar te maken zonder aan concurrentievermogen in te boeten.

Een tweede essentieel element voor de transformatie van onze industriële structuur is een aanpassing van de productieprocessen. Dat moet gebeuren door een technologiemarkt op te zetten met de bijbehorende

financieringsmechanismen. In 2030 zullen een aantal ondernemingen goed geplaatst zijn op de markt van innovatieve technologieën die inspelen op de uitdagingen op het vlak van maatschappij en klimaat. Dankzij dat onderzoek zullen ook de investeringskosten voor de transitie gedaald zijn.

Ook de technologieën in verband met CO₂, bijvoorbeeld voor captatie en opslag of gebruik van CO₂ (CCU⁽¹⁾ en CCS⁽²⁾), zijn verder ontwikkeld en helpen om de emissie van broeikasgassen bij bepaalde industrietakken sterk te reduceren.

Zoals in het verleden het geval was, spitsen de bedrijven zich bij de ontwikkeling van hun processen vooral toe op energie-efficiëntie.

(1) CCU: Carbon Capture & Utilisation

(2) CCS: Carbon Capture & Sequestration

3 WAT MOET ER GEBEUREN?

Om onze doelstellingen voor 2030 te halen is voor de industrie in ons land een duidelijke, verenigende en toekomstgerichte visie nodig. In het verleden zijn te vaak zogenaamde visies tot stand gekomen zonder – of met nauwelijks – overleg met de industrie en zonder aandacht voor haar maatschappelijke toegevoegde waarde. Bij de ontwikkeling van elke nieuwe visie voor 2030, 2040 of 2050 moet – onder meer – de industrie centraal staan in de belangen en strategieën.

Om de industrie toegang te geven tot energievormen zoals waterstof of CO₂ zullen nieuwe netwerken moeten worden uitgebouwd. Daarbij vormt de ombouw van bestaande netwerken een deel van de oplossing. De verbindingen met andere landen blijven kritieke punten voor België dat gedoemd is om een groot deel van zijn energie in te voeren. Daarom zal financiële steun voor die nieuwe technologieën (waaronder CCU/CCS) - of het nu is voor netwerken, voor O&O dan wel op het vlak van productie -

cruciaal zijn voor de Belgische industrie om haar plaats in te nemen op de markten die verbonden zijn aan de transitie. De budgetten waarin het Nationaal plan voor herstel en veerkracht van België voorziet zullen daarvoor worden aangevuld. Even belangrijk is dat de organisatie van de markten voor energie/energiedragers of CO₂ wordt geanalyseerd en, waar nodig, geoptimaliseerd om zich van concurrerende prijzen te verzekeren.

Op Europees niveau zal er een impactstudie gebeuren van de combinatie van het Europese ETS-systeem en het CBAM ('Carbon Border Adjustment Mechanism'). Die studie zal ook oplossingen voorstellen om het concurrentievermogen van de Europese industrie (ook die bestemd voor de export) te garanderen.

Voor kmo's zullen specifieke programma's worden opgezet/versterkt om ze te steunen bij hun transitie.

Wat betreft de bevoorradingzekerheid moet in alle transparantie een scorebord worden opgemaakt voor alle energiedragers.

17 EEN LAND MET EEN DUURZAAM ONDERNEMINGSRECHT

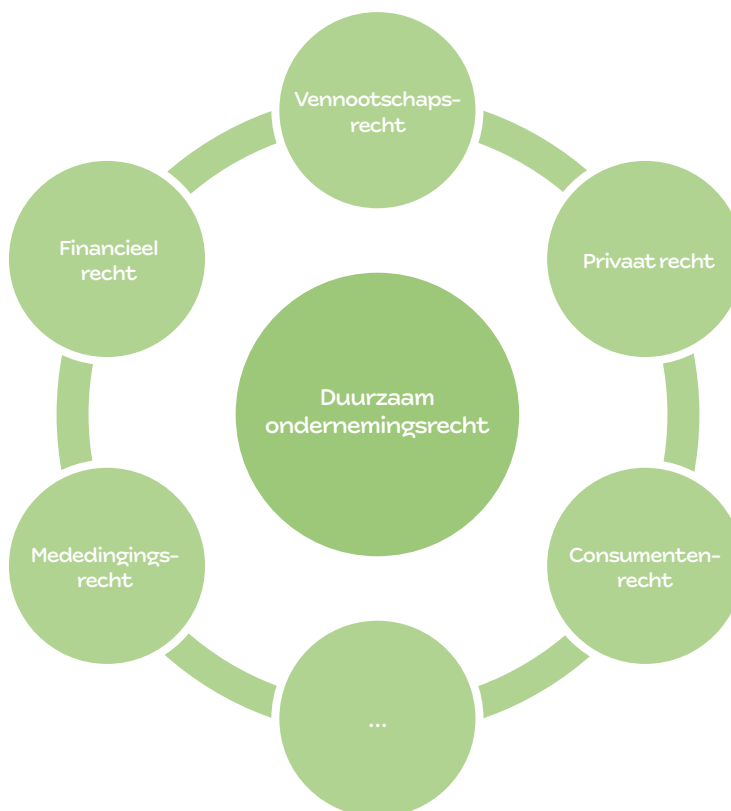
1 WAAR STAAN WE VANDAAG?

Het streven naar duurzame ontwikkeling is een doelstelling die vervat ligt in het Verdrag betreffende de Europese Unie (art. 3) en in de Belgische Grondwet (art. 7bis). Het is een transversale doelstelling die centraal moet staan in het beleid van de Europese en de nationale wetgever. Duurzame ontwikkeling veronderstelt een duurzaam ondernemingsrecht. Het ondernemingsrecht, dat betrekking heeft op alle aspecten van het functioneren van ondernemingen en de marktwerking organiseert, moet integraal worden afgesteld op de centrale doelstelling van duurzame ontwikkeling. Zonder een duurzaam ondernemingsrecht zal het streven naar duurzame ontwikkeling een illusie blijven.

De ontwikkeling van een duurzaam ondernemingsrecht stelt talrijke uitdagingen. Duurzaamheid is per definitie gericht op de lange termijn; duurzaamheid vereist de integratie van diverse, divergente belangen, duurzaamheid vereist de ontwikkeling van nieuwe standaarden en concepten ...

Het streven naar duurzaamheid laat geen enkel rechtsgebied onverlet. In het privaatrecht, het vennootschapsrecht, het consumentenrecht, het mededingingsrecht ... moeten de fundamentele worden onderzocht om te bepalen of ze bijdragen tot de overgang naar een duurzaam ondernemingsrecht, dan wel of ze die overgang in de weg staan. Soms zal dat betekenen dat afscheid moet worden genomen van het status quo, en dat plaats moet worden gemaakt voor nieuwe concepten en benaderingen.

De omslag naar een duurzaam ondernemingsrecht zal op nationaal, Europees en internationaal niveau moeten gebeuren. Vandaag kan een wildgroei aan initiatieven worden vastgesteld, vaak nog in volle ontwikkeling. Die omslag stelt belangrijke uitdagingen voor ondernemingen, die nood hebben aan een duidelijk kader op lange termijn. Dat zal hen in staat stellen de belangrijke investeringen die van hen worden gevraagd met vertrouwen te doen.

Duurzame ontwikkeling
veronderstelt een duurzaam
ondernemingsrecht.

2 WAAR WILLEN WE IN 2030 STAAN?

In 2030 houdt België bij de ontwikkeling van het ondernemingsrecht op een consistente manier rekening met de doelstelling van duurzame ontwikkeling. Die doelstelling vertaalt zich in heldere en coherente wetgeving, waarop ondernemingen hun beslissingen op lange termijn kunnen afstellen. Ondernemingen kunnen zich zo op een rechtszekere manier inschrijven in de transitie naar een duurzame economie.

3 WAT MOET ER GEBEUREN?

De ontwikkeling van een duurzaam ondernemingsrecht stelt, zoals gezegd, grote uitdagingen. Enerzijds houden die uitdagingen verband met de doelstelling van duurzame ontwikkeling als zodanig. Anderzijds zijn er uitdagingen die eigen zijn aan het vertalen van deze doelstelling in juridische normen en regelgeving.

Duurzame ontwikkeling veronderstelt de zoektocht naar een evenwicht tussen sociale, economische en milieugebonden aspecten, rekening houdend met de solidariteit tussen de generaties. Het uitgangspunt van die oefening moet zijn dat deze onderscheiden belangen niet contradictorisch zijn maar op elkaar kunnen worden afgesteld. De concrete vertaling van die doelstelling in regelgeving veronderstelt dan ook altijd een integrale afweging van alle relevante belangen.

Om die afweging te concretiseren moet nieuwe wetgeving op ernstige wijze worden getoetst aan vooropgestelde duurzaamheidscriteria. Aldus zou het duurzaamheidsbeleid werkelijk een integraal onderdeel worden van het wetgevingsbeleid. Hierbij moet ook rekening worden gehouden met de draagkracht van (kleine en grote) ondernemingen.

In de ontwikkeling van een duurzaam ondernemingsrecht wordt gestreefd naar een gepast evenwicht tussen open normen en gedetailleerde normen. Open normen hebben als voordeel dat ze kunnen evolueren, op basis van nieuwe inzichten, maar hebben als nadeel dat ze een inherent element van rechtsonzekerheid in zich dragen. Gedetailleerde normen bieden rechtszekerheid, maar kunnen soms te rigide en te statisch zijn.

Bij de ontwikkeling van een duurzaam ondernemingsrecht moet de wetgever rekening houden met een aantal elementen.

Ten eerste de technologische ontwikkelingen. De innovaties van ondernemingen kennen geen grenzen. Aldus kunnen ondernemingen, samen met andere stakeholders, bijdragen tot de realisatie van een duurzame ontwikkeling. Om de vruchten van die innovaties te plukken moet het ondernemingsrecht altijd zijn afgesteld op de laatste technologische ontwikkelingen, en mag het die niet blokkeren of afremmen.

Ten tweede de draagkracht van Belgische ondernemingen. De transitie naar een duurzaam ondernemingsrecht vergt grote aanpassingen en kan niet van de ene op de andere dag gebeuren. Dit moet gefaseerd gebeuren, op basis van duidelijke mijlpalen. Hierbij wordt de administratieve overlast bewaakt en wordt gestreefd naar uniforme en duidelijke standaarden, bij voorkeur op internationaal en Europees niveau.

De omwenteling in arbeidsmarkt en publieke sector

De vergrijzing van onze bevolking leidt tot een aanhoudend sterke toename van de overheidsuitgaven voor pensioenen en gezondheidszorg én een sterke uitstroom uit onze arbeidsmarkt. Enkel via een goed werkende arbeidsmarkt en een activerende sociale zekerheid kunnen de menselijke middelen en talenten in de toekomst snel worden ge(her)oriënteerd richting beloftevolle jobs die door de digitale en groene transitie zullen ontstaan. In de komende decennia is er ook nood aan een grote omslag richting veel efficiëntere, kwaliteitsvollere en eenvoudigere overheden op alle niveaus.

VASTSTELLING

In het eerste semester van 2023 was gemiddeld 71,8% van de Belgische bevolking tussen 20 en 64 jaar aan de slag. Daarmee zat ons land qua werkzaamheidsgraad nog altijd onder het Europees gemiddelde en ruim onder het niveau van Duitsland en Nederland (beide ongeveer 80%). In de Europese Unie doen enkel Roemenië, Kroatië, Spanje, Italië en Griekenland het slechter dan België. Tegelijk is er in België een torenhoge vacaturegraad, die veel hoger is dan in de ons omringende Europese landen.

Dat deze twee vaststellingen samen voorkomen, is symptomatisch voor het slecht functioneren van de Belgische arbeidsmarkt die wordt gekenmerkt door een veelheid aan structurele zwaktes: een verpletterende fiscale en parafiscale loonwag die maakt dat arbeid erg duur is maar niet erg lonend, weinig activerende uitkeringsregimes die mensen vasthouden in de inactiviteit, een pensioenopbouw die evenmin sterk aanzet tot activiteit, een rigide arbeids(tijden)wetgeving die weinig maatwerk toelaat en hoge drempels oplegt voor mensen met moeilijkere profielen, de zogenaamde "outsiders", een zwakke afstemming van de curricula in het onderwijs op de noden van het bedrijfsleven, een ondermaatse cultuur van leren tijdens de loopbaan, enz.

Een dergelijke verkwanseling van arbeidskrachten en talent is onhoudbaar als we de kosten van de vergrijzing beheersbaar willen houden. Ceteris paribus zullen er tegen 2050 tegenover elke persoon op arbeidsleeftijd immers dubbel zoveel pensioengerechtigden staan als vandaag. Bovendien weegt de lage werkgelegenheidsgraad en de lage arbeidsmobiliteit ook op het groeipotentieel van onze economie. Dus ook om de groei te versterken is een revolutie op onze arbeidsmarkt noodzakelijk.

Een ingrijpende omwenteling is ook nodig in onze publieke sector. Uit alle studies terzake blijkt immers dat onze Belgische overheden veel kosten en dat de kwaliteit van de dienstverlening vaak minder is dan in landen met eenzelfde of een lager uitgavenniveau. Vooral de personeelsuitgaven liggen in ons land bijna voor alle overheidsfuncties hoger dan gemiddeld in de EU en veel hoger dan gemiddeld in onze buurlanden. Onze complexe staatsstructuur, een zekere neiging tot overregulering en een weinig motiverend personeelsstatuut, zijn daar zeker niet vreemd aan. Tegelijk was er tot voor kort een schrijnend tekort aan groeibevorderende overheidsinvesteringen.

TRANSITIE

In het hieropvolgende deel worden de verschillende benodigde ingrediënten voor die arbeidsmarktrevolutie opgelijst: een meer activerende sociale zekerheid, vrije loononderhandelingen zonder automatische loonindexering, lagere (para)fiscale lasten op arbeid, meer ruimte voor flexibelere arbeidsvormen, een pensioensysteem dat werken beloont en een beter sociaal overlegmodel.

Ook worden een aantal belangrijke pistes vooropgesteld om van de Belgische overheden een efficiënter geheel te maken, met een betere regelgeving, minder bureaucratie en gemotiveerde ambtenaren die kwaliteitsvolle diensten aanbieden aan burgers en bedrijven. En door efficiënter om te springen met de lopende overheidsuitgaven, kunnen binnen een gezonde begroting toch nog de nodige middelen worden vrijgemaakt voor de broodnodige infrastructuurinvesteringen.

WAAR WILLEN WE IN 2030 STAAN?

- P50** Een land waar 80% van de 18- tot 67-jarigen aan de slag raakt
- P52** Een land waar zonder loonindexering vrij wordt onderhandeld over de loonontwikkeling tussen verantwoordelijke sociale partners
- P54** Een land met een eenvoudig en competitief belastingsysteem dat werken beloont en inspeelt op de aankomende transitie(s)
- P56** Een land waar nieuwe en flexibele manieren van werken, aangepast aan de economische en maatschappelijke werkelijkheid, alle ruimte krijgen
- P58** Een land waar het pensioensysteem op lange termijn houdbaar en billijk blijft en werken beloont
- P60** Een land met een nieuw sociaal-economisch overlegmodel
- P62** Een land waar de overheidsfinanciën gesaneerd worden met meer ruimte voor overheidsinvesteringen
- P64** Een land waar burgers en ondernemingen kunnen rekenen op een efficiënte en klantvriendelijke overheid, gebaseerd op een performant personeelsbeleid
- P66** Een land met kwaliteitsvolle en afdwingbare regelgeving

18 EEN LAND WAAR 80% VAN DE 18- TOT 67-JARIGEN AAN DE SLAG RAAKT

1 WAAR STAAN WE VANDAAG?

De vergrijzing van de arbeidsbevolking versnelt, en de verhouding van 65+'ers ten opzichte van personen van arbeidsactieve leeftijd verkleint: tegen 2050 zal deze verdubbelen, waardoor de vergrijzing onbetaalbaar wordt. Daarbij kent ons land de kortste professionele loopbaan: met een gemiddelde loopbaanduur van 34,5 jaar zit België in de staart van Europa.

Tegelijk zien we in België een torenhoge vacaturegraad en zitten we in het koppeloton van Europa: een stijgende trend die maar niet opgelost raakt en die vooral de enorme mismatch met de nochtans hoge inactiviteitsgraad pijnlijk blootlegt.

We hebben nood aan een gunstig globaal macro- en sociaal-economisch kader dat voldoende inzet op de competitiviteit van onze ondernemingen, wat leidt tot jobs en inkomen, en opnieuw een positieve push geeft aan onze economie en

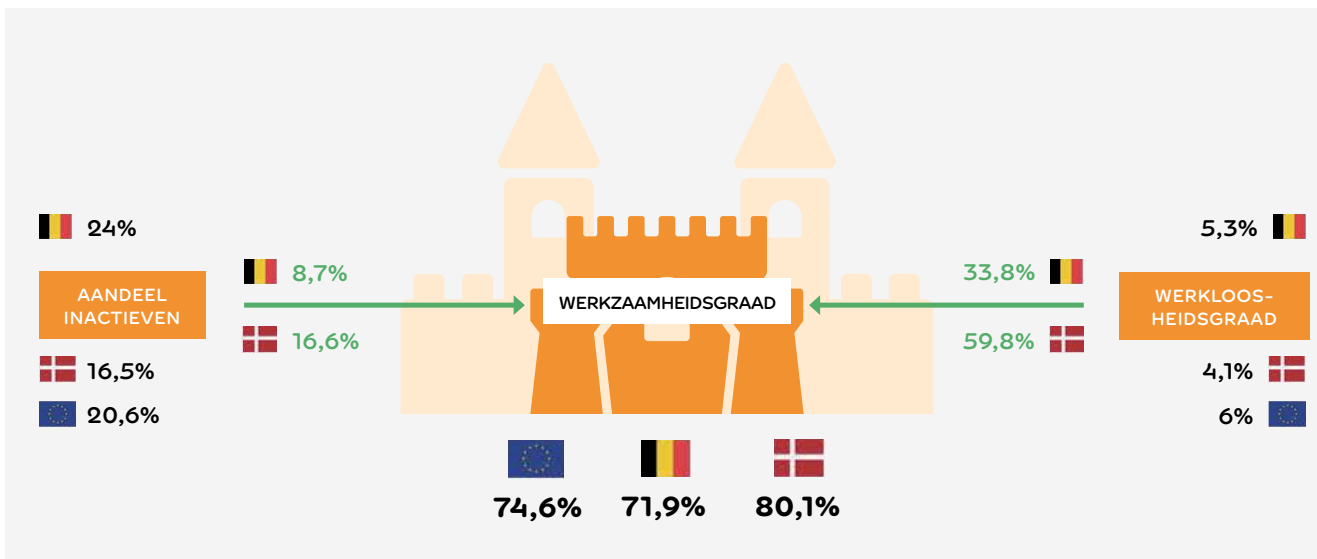
welvaart. Voor het garanderen van onze concurrentiekracht zijn diverse belangrijke hervormingen noodzakelijk om België verder te laten aanknopen met economische groei.

Hoewel de werkzaamheidsgraad licht stijgt, is hij nog veruit onvoldoende om de regeringsdoelstelling van een tewerkstellingsgraad van 80% te halen en tegemoet te komen aan de grote nood aan arbeidskrachten. Extra, gerichte maatregelen dringen zich op.

2 WAAR WILLEN WE IN 2030 STAAN?

Met een steeds verder stijgende vacaturegraad en voortschrijdende technologische evoluties, hebben we iedereen nodig. We moeten daarom streven naar een inclusieve arbeidsmarkt, waar elk talent telt en zo optimaal mogelijk kan worden ingezet, ongeacht geslacht, leeftijd, afkomst, opleidingsniveau. Daarbij moet ingezet worden

Insiders / Outsiders

↔ Professionele mobiliteit
Bron: Eurostat 2022 - 20-64 jaar

Onze arbeidsmarkt is een versterkte burcht die vooral de insiders beschermt, en outsiders buitensluit.

op een algemene cultuur van loopbaandenken, waar iedereen haar of zijn eigen loopbaan kan organiseren en vormgeven en daar ook zelf mee verantwoordelijk voor is via onder meer competentie-ontwikkeling, eenvoudigere verlofregelingen, moderne transitietrajecten, een flexibel eindeloopbaanbeleid waardoor men langer aan de slag blijft.

We zetten in op de verduurzaming van loopbanen: langer en beter werken, de drempels naar werk verlagen, mensen die vandaag onvoldoende bereikt kunnen worden kansen geven en aan de slag helpen, mensen zo optimaal mogelijk aan boord halen en houden, een dynamisch arbeidsrecht en een inclusief arbeidsmarktbeleid waarbij elk talent telt, ongeacht afkomst, leeftijd, geslacht, achtergrond.

We plaatsen België ook internationaal opnieuw op de kaart als aantrekkelijk gastland voor hooggekwalificeerd buitenlands talent. België bekleedt vandaag slechts gemiddeld een 19e plaats in de Talent Attractiveness Indicators van de OESO (die de aantrekkelijkheid van 35 OESO-landen meten voor hooggekwalificeerd buitenlands talent) en moet diverse buurlanden ver laten voorgaan. Daarom moeten we inzetten op maatregelen om ons land te profileren als een aantrekkelijk gastland voor toptalent.

3 WAT MOET ER GEBEUREN?

- Responsabilisering is vandaag een ontbrekend puzzelstuk. Als we de federale doelstelling van 80% tewerkstellingsgraad willen bereiken, hebben we nood aan KPI's voor een écht activerend beleid. Een bijkomende piste daartoe is de eindigheid van de werkloosheidsuitkeringen in de tijd op federaal niveau, waarna het vrijgekomen budget door de regio's kan worden gebruikt voor echte activering.
- Drempels naar onze arbeidsmarkt wegnemen. Onze arbeidsmarkt is een versterkte burcht die vooral de insiders beschermt en outsiders buitensluit. Diverse drempels (ontslagrecht, rigide bescherming van werkenden die tot een gouden kooi leidt, torenhoge loonkost voor bedrijven, te klein verschil tussen werkloosheid en werken) maken dat die outsiders zeer moeilijk een job vinden. Aanklampende activering en maatwerk zijn daarom fundamenteel.
- Met z'n allen langer aan de slag blijven. Het is noodzakelijk dat iedereen op een duurzame manier langer kan werken. Vervroegde uitredingsstelsels moeten worden afgebouwd en worden vervangen door de mogelijkheid om deeltijds pensioen op te nemen. In de pensioenen pleiten we voor een bonus voor wie langer werkt en een malus voor wie vroeger stopt.
- Bij wie langdurig ziek is of zich niet gelukkig voelt in zijn job, moeten we sneller kunnen reageren en heroriënteren. Er is nood aan een andere kijk op ziekte: wat kunnen mensen wél nog, hoe kunnen we hen wel nog aan boord houden?
- We hebben alle arbeidskrachten nodig. We moeten daarom ook inzetten op een beleid dat alle mensen kansen geeft. Dat betekent mensen in inactiviteit aansporen om actief te zijn op de arbeidsmarkt – de beste garantie tegen armoede en voor welzijn. Dat zal echter niet lukken door in te zetten op het verder versterken van de burcht of een desincentiverende sociale zekerheid die voor bepaalde groepen een dubbele drempel betekent richting werk, naast de reeds grote drempels die de burcht zelf opwerpt.
- Een soepele economische migratie is, naast activerende maatregelen voor onze binnenlandse arbeidsreserve, noodzakelijk om de zichtbare tekorten op de arbeidsmarkt, zowel voor hooggekwalificeerde als voor middengekwalificeerde functies, te ondervangen. We zetten in op een én-én-beleid, op de activering van de Belgische werkzoekenden en inactieven, én we moeten profielen waaraan een tekort is vlotter aantrekken via economische migratie.

19 EEN LAND WAAR ZONDER LOONINDEXERING VRIJ WORDT ONDERHANDELD OVER DE LOONONTWIKKELING TUSSEN VERANTWOORDELIJKE SOCIALE PARTNERS

1 WAAR STAAN WE VANDAAG?

De competitiviteit van de Belgische bedrijven wordt al decennialang op geregelde tijdstippen in gevaar gebracht door ons systeem van automatische loonindexering. België is samen met Luxemburg immers het enige land waar nog zo'n systeem van veralgemeende automatische loonindexering bestaat. Dat maakt onze bedrijven bijzonder kwetsbaar. Bij elke internationale opstoot van olie- of grondstoffenprijzen stijgen onze loonkosten meer en sneller dan bij de voornaamste concurrenten en verliezen we dus concurrentievermogen en internationale marktaandeelen. Die loonkostenontsporingen leiden finaal ook steeds tot omvangrijk jobverlies. Tussen 1975 en 1984 gingen in de privésector bijvoorbeeld 300.000 jobs verloren (-14%) en tussen 1991 en 1994 nog eens 80.000 jobs (-3,5%).

Dat is ook de reden waarom er in 1996, vlak voor de toetreding tot de Europese Muntunie, een wet kwam die de loonstijgingen bovenop de index trachtte te beheersen. En dat via een 'loonnorm' gebaseerd op het verschil tussen de verwachte stijging van de lonen in de drie belangrijkste buurlanden (Duitsland, Frankrijk en Nederland) en de indexeringsverwachting in België. Omdat de inflatie in België echter systematisch werd onderschat

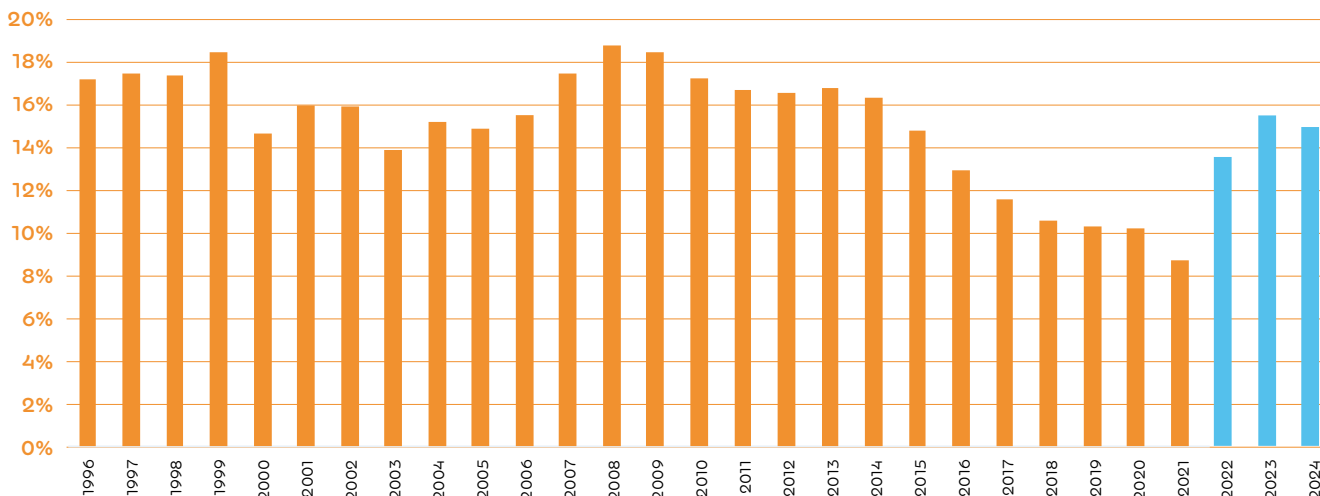
en de loonstijgingen in de buurlanden overschat, liep onze loonkostenhandicap in 2008 toch op tot meer dan 18%.

In vergelijking met het buitenland moest ook worden vastgesteld dat het niet zozeer de nettolonen zijn die hoger liggen dan in onze buurlanden, maar vooral de fiscale en parafiscale lasten bovenop die lonen. België was in 2014 met 56% wereldkampioen wat de 'loonwig' betreft, d.i. het verschil tussen de loonkost en het nettoloon. En dat ondanks een aantal gerichte fiscale (niet-doorstorting bedrijfsvoorheffing op ploegenarbeid, O&O) en parafiscale maatregelen tussen 2003 en 2013.

Daarom besliste de regering-Michel in 2015 om een indexsprong van 2% door te voeren en de werkgeversbijdragen te verlagen tot 25% (taxshift). Daarnaast werd in maart 2017 via een wetwijziging ook de wet van '96 gecorrigeerd op zijn zwakke punten. Door al die maatregelen werd de absolute loonkostenhandicap afgebouwd van 18% naar 8,7% in 2021 (zie grafiek), wat resulteerde in een zeer sterke groei van de werkgelegenheid in de privésector.

In de voorbije maanden heeft de sterke stijging van de internationale prijzen voor gas, olie en elektriciteit de inflatie in ons land opgejaagd tot meer dan 12%, het hoogste peil in bijna 40 jaar. Dat doet onze

Loonkostenhandicap (per uur) in de privésector

In 2021 was ons land met 51,5% nog altijd wereldkampioen loonwig.

loonkosten opnieuw (veel) sneller toenemen dan in onze buurlanden. En dat ondanks de extra veiligheidsmarges die in 2017 werden voorzien in de loonnormwet.

Feit blijft dus dat de wet de gevolgen van een structureel gevaarlijk systeem wel wat indijken, maar geen fundamentele oplossing kan bieden op de langere termijn en zeker niet bij grotere inflatoire schokken. De wet is dus vooral een goede 'second best'-oplossing.

Daarnaast waren we in 2021 met 51,5% nog altijd wereldkampioen loonwig. Het is dan ook onbegrijpelijk dat de huidige regering de bestaande fiscale systemen van lastenverlaging op arbeid (vrijstelling van doorstorting van bedrijfsvoorheffing) heeft teruggeschroefd via de minitaxshift, die tegelijk de werknemersbijdragen wel wat verlaagt.

Ook de werkgeversbijdragen-SZ blijven met 25% in internationaal perspectief erg hoog.

2 WAAR WILLEN WE IN 2030 STAAN?

Tegen 2030 torsen de Belgische bedrijven geen structurele loonkostenhandicap meer tegenover de drie buurlanden. Door een ingrijpende verlaging van de RSZ-bijdragen op arbeid tot 20% en een strikte toepassing van de bestaande wet van '96, wordt de loonkostenhandicap in de periode 2025-2030 weggewerkt.

Om het concurrentievermogen van de bedrijven daarna structureel op peil te houden en de jobcreatie in de privésector te versterken, wordt de automatische loonindexering tegen 2030 opgeheven en vervangen door een tweejaarlijkse interprofessionele onderhandeling over de stijging van het totale verloningspakket voor de werknemers, d.i. zowel de koopkrachtcorrectie als de reële loonstijging. In een dergelijke context zonder automatisen in de loonvorming en met een weggewerkte handicap, kan ook de bestaande loonnormeringswet worden opgeheven.

Daarmee zou het loonoverleg op een zelfde manier verlopen als in onze drie grote buurlanden, zouden we niet meer als enige land geconfronteerd worden met directe loon-prijsspiralen en zouden de sociale partners opnieuw over een grotere onderhandelingsvrijheid beschikken.

Ten slotte moeten we de bijdrageverminderingen die toegekend worden via de bedrijfsvoorheffing vereenvoudigen en bestendigen.

3 WAT MOET ER GEBEUREN?

Tegen 2023: bestendiging en vereenvoudiging van de verschillende systemen van vrijstelling van doorstorting van de bedrijfsvoorheffing.

Tussen 2023 en 2030: verdere afbouw van de absolute loonkostenhandicap van 13,5% door verlagingen van patronale bijdragen tot 20% en gematigde loonakkoorden in het kader van de wet van '96.

- Op 1/1/2030: opheffing bij wet van alle sectorale indexerings-cao's.
- Op 1/1/2030: opheffing van de wet van '96.

— Absolute loonkostenhandicap (BE/GEM3)
— Absolute loonkostenhandicap (BE/GEM3)
(prognoses op basis van Technisch Verslag van de CRB, update december 2022, en VBO-berekeningen)

Bronnen: CRB en berekeningen VBO

20 EEN LAND MET EEN EENVOUDIG EN COMPETITIEF BELASTINGSYSTEEM DAT WERKEN BELOONT EN INSPEELT OP DE AANKOMENDE TRANSITIE(S)

1 WAAR STAAN WE VANDAAG?

Het is als een open deur intrappen: de belastingdruk op arbeidsinkomen in België is te hoog. Verschillende internationale organisaties zoals de OESO en het IMF, maar ook onze eigen Hoge Raad van Financiën⁽¹⁾, komen tot de vaststelling dat hier een groot probleem schuilgaat. België is bij de landen met het laagste beschikbare inkomen na aftrek van sociale bijdragen en inkomstenbelasting van het brutoloon. België hanteert dan ook de hoogste marginale tarieven in de personenbelasting in vergelijking met onze buurlanden (zie grafiek) en er bestaat geen bijdrageplafond op de socialezekerheidsbijdragen. Bovendien is de loonwage, de verhouding tussen de loonkost voor de werkgever en het nettoinkomen van de werknemer, in vergelijking met onze buurlanden bijzonder groot.

In onze eigen studie⁽²⁾ stelden we vast dat het verschil in beschikbaar inkomen met de buurlanden nog groter is in functie van de hoogte van het inkomen. Inkomens gelijk aan 50% van het gemiddelde inkomen (ongeveer het bedrag van het minimuminkomen) behoren tot die werknemers die het meeste netto overhouden in vergelijking met de ons omringende landen. De voornaamste oorzaak hiervan is de sociale en fiscale werkbonus die uitsluitend gericht is op de lage inkomens.

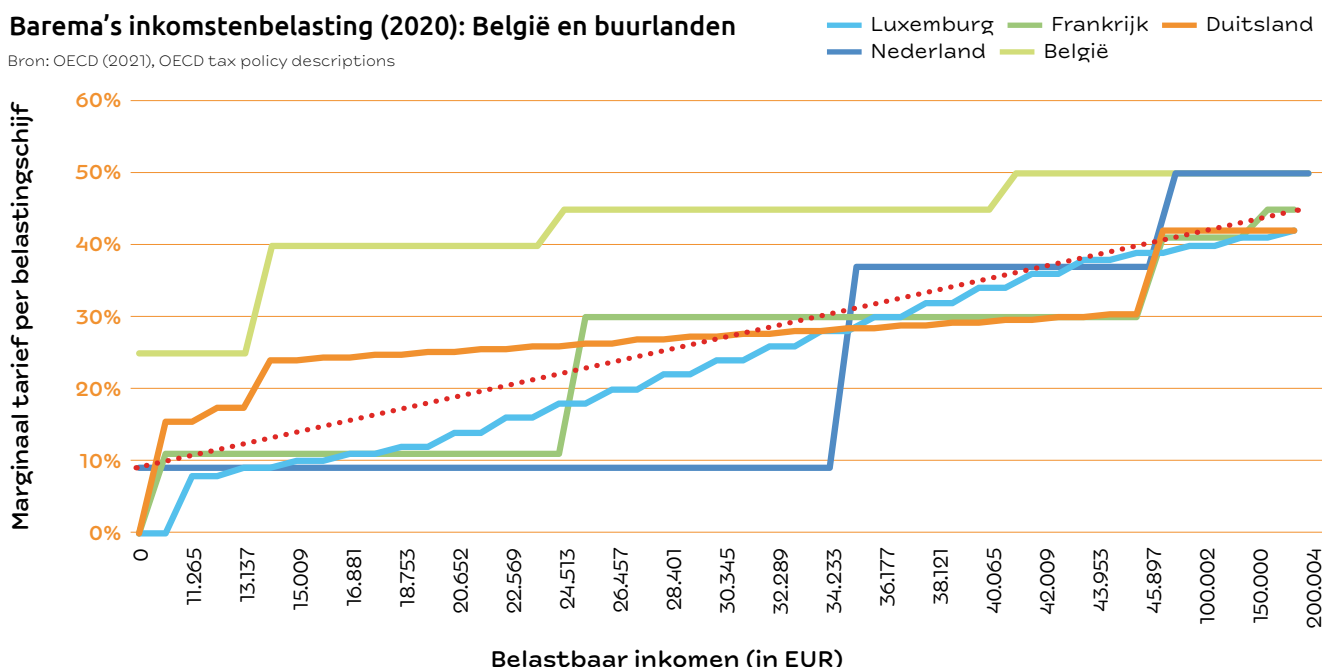
Een vergelijking in de tijd over de periode 2001-2020 toont aan dat het beschikbaar inkomen op twintig jaar tijd vooral voor de lage lonen fors toenam (tot wel 16% van het brutoloon).

Het wordt daarom steeds moeilijker om werknemers geldelijk te belonen voor hun talent en inzet en hen daarmee op middellange en lange termijn aan de onderneming te binden. De fiscale verloningsregimes die in het leven werden geroepen, stellen de werkgever evenwel in staat om op een flexibele, op maat gemaakte manier in te spelen op de noden van zijn werknemers, zij het op vlak van koopkracht, gezondheid, pensioen, mobiliteit, flexibele werkregeling... De individuele en collectieve participatieve verloningsystemen blijven broodnodig om de werknemers te motiveren.

Tot slot wijst de internationale context op het gebruik van de groene fiscaliteit om klimaatschadelijk gedrag af te raden. In de Belgische context hebben evenwel sturingsinstrumenten, zoals het verhogen van de belasting op consumptie om de koolstofprijs te internaliseren, onvermijdelijk een impact op het prijzenpeil en bijgevolg op de loonkosten als gevolg van de automatische loonindexering. De sterke energieprijstijgingen in 2021 en 2022 (bv. een stijging in prijs van fossiele brandstoffen en elektriciteit) met daarna opeenvolgende loonindexeringen zijn een praktijkvoorbeeld geworden.

Barema's inkomstenbelasting (2020): België en buurlanden

Bron: OECD (2021), OECD tax policy descriptions

Een vereenvoudigd, rechtszeker, stabiel en voorspelbaar fiscaal kader is meer dan ooit broodnodig.

2 WAAR WILLEN WE IN 2030 STAAN?

Gegeven de incoherentie, het gebrek aan transparantie en de hoge belastingdruk in België moet vooreerst worden gestreefd naar een belastingsysteem dat niet alleen werken belooft, maar ook méér werken méér doet lonen. Een promotie betekent in 2030 voor elke werknemer een significant verschil op de bankrekening waarbij ook de loonkost van de werkgever binnen de perken blijft. In een ideaal belastingstelsel moet het voor zowel de werkgever als de werknemer (para)fiscaal interessant zijn om te kiezen voor een geldelijke vergoeding of uit een pakket aan verloningssystemen die de werkgever ter beschikking stelt. Het belastingbarema voor België in 2030 situeert zich rond de gemiddelde belastingschijven en tarieven van de buurlanden (zie rode stippellijn in de grafiek).

Om te vereenvoudigen moet niet meteen alles afgeschaft worden. De flexibele en aangepaste verloning (zoals het mobiliteitsbudget) en de systemen met winstdeling hebben zich bewezen. Ze moeten bestendig en vereenvoudigd worden.

De klimaatopwarming is ontegensprekelijk een van de grootste uitdagingen van deze tijd. Er is een noodzaak aan blijvende gedragsturende maatregelen, maar die moeten zo indexneutraal mogelijk zijn. Het België van 2030 zal met succes verschillende lopende transitie afgerond hebben dankzij een fiscaliteit die niet meer bestraft maar investeringen die nodig zijn voor de transitie, bevordert (de goedkoopste energie blijft degene die we niet moeten gebruiken).

3 WAT MOET ER GEBEUREN?

In de afgelopen twee decennia wisten opeenvolgende federale regeringen de kloof tussen niet-werken en werken met succes te vergroten. Zet die trend door via structurele maatregelen, met name door het verbreden van de belastingschalen en het verlagen van de tarieven in de personenbelasting, om voortaan de loonwig ook bij de hoge en middenlonen te verminderen, zonder dat de loonkost voor de werkgever toeneemt.

Een vereenvoudigd, rechtszeker, stabiel en voorspelbaar fiscaal kader is meer dan ooit broodnodig. Wat de particuliere fiscale verloningsinstrumenten betreft moet natuurlijk niet het kind met het badwater worden weggegooid. Belangrijk is om verder in te zetten op de vereenvoudiging en het harmoniseren van het fiscale en sociale wetgeven hieromtrent. Maak het systeem daarom wat zijn doelstellingen betreft coherenter, breng meer duidelijkheid en zorg voor de nodige voorzienbaarheid voor de werkgevers en werknemers.

De groene consumptiefiscaliteit moet investeren in groene projecten positief stimuleren. Koolstofprijnsinternalisering moet zoveel mogelijk uit de prijsimpact op de loonindex worden gehouden. De belastinginkomsten moeten zoveel mogelijk worden ingezet om publieke en private productieve investeringen, in bijvoorbeeld infrastructuur en technologieën, te faciliteren en te stimuleren.

(1) Hoge Raad van Financiën (2020). Verlaging van de lastendruk op arbeid en mogelijkheden voor de financiering ervan

(2) VBO (2021). Geografische en temporele vergelijking van de Belgische belastingdruk op arbeid

21 EEN LAND WAAR NIEUWE EN FLEXIBELE MANIEREN VAN WERKEN, AANGEPAST AAN DE ECONOMISCHE EN MAATSCHAPPELIJKE WERKELIJKHEID, ALLE RUIMTE KRIJGEN

1 WAAR STAAN WE VANDAAG?

Ondernemingen opereren vandaag in een snel veranderende wereld, waardoor ze steeds wendbaarder, innovatiever en competitiever moeten zijn en constant hun structuren en businessmodellen in vraag moeten stellen en aanpassen, dan wel volledig vernieuwen om productief en competitief te kunnen blijven.

We stellen vandaag vast dat bedrijven er evenwel moeilijk of niet in slagen om snel de noodzakelijke maatregelen in te voeren en de nodige flexibiliteitsinstrumenten aan te wenden.

In vergelijking met onze buurlanden en andere landen van de EU15 zijn de mogelijkheden voor een flexibele arbeidsorganisatie in België veel minder ontwikkeld en gebruikt.

Atypische werktijden, zoals deeltijdse arbeid, tijdelijke arbeid, ploegenarbeid zijn nog altijd minder ontwikkeld in ons land in vergelijking met de buurlanden en de EU.

Nieuwe vormen van arbeid of aanpassingen van de huidige vormen van arbeid ten gevolge van de ontwikkeling van nieuwe technologieën en digitalisering kunnen onvoldoende ingang vinden en zich ontplooiën in België (o.m. door het

rigide wettelijke kader en ten gevolge van het gebrek aan politieke moed om te raken aan bestaande rechten).

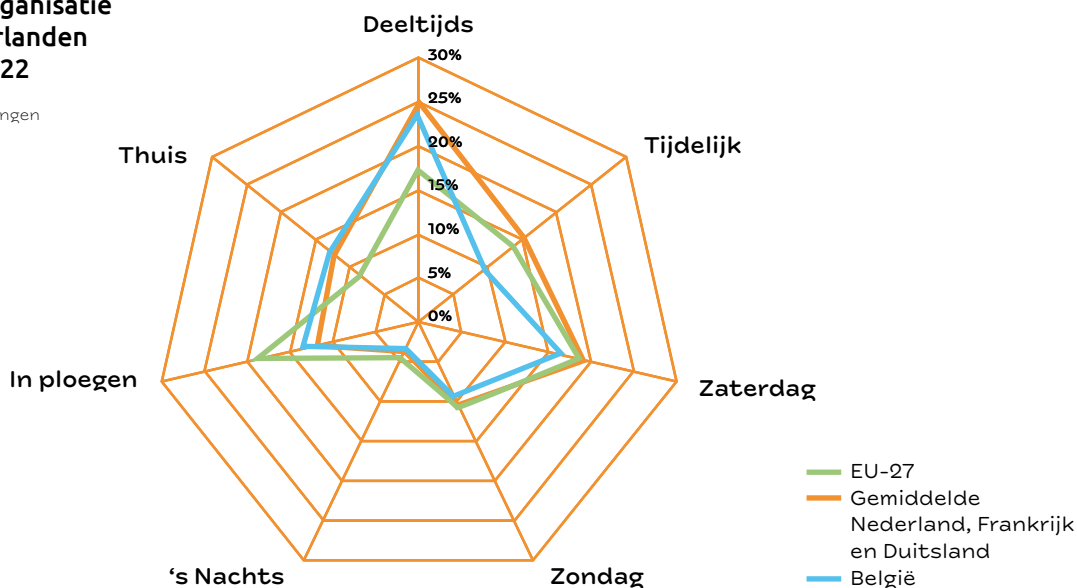
De huidige tijdsgeest en de nieuwe manieren van werken, ook wel NWOW (new ways of working) genoemd die nog dominant aanwezig zullen zijn in 2030, zijn gebaseerd op wederzijds vertrouwen, output en resultaat. Dat staat haaks op het bestaande wettelijke kader dat gefocust is op controle van de arbeidstijd.

Een groot deel van de sociale wetgeving die de arbeidsorganisatie in de ondernemingen regelt, dateert uit de jaren 60 tot 80 van de vorige eeuw. Ze steunt in hoofdzaak op het industriële ondernemingsmodel van de grootindustrie (kolen, staal, textiel ...), dat toen in ons land domineerde en dat wordt gekenmerkt door een strak hiërarchisch verband en vaste werkuren. Met als gevolg rigiditeit, complexiteit en een gebrek aan flexibiliteit.

De zware invoeringsprocedures om soepelere/flexibelere manieren van werken in te voeren die een vetorecht aan de vakbonden toekennen, maken de noodzakelijke maatregelen om competitief en productief te blijven onbespreekbaar dan wel onbetaalbaar.

Vormen van werkorganisatie in België, in de buurlanden en in de EU-27 in 2022

Bron: Eurostat, VBO-berekeningen

Een moderne arbeidsorganisatie, een modern arbeidsrecht en een dynamische arbeidsmarkt bieden meer en betere kansen voor iedereen.

2 WAAR WILLEN WE IN 2030 STAAN?

Ons objectief is wendbare en competitieve ondernemingen die snel en op maat kunnen inspelen op de veranderende omstandigheden en zo garant staan voor economische groei en jobcreatie.

Nieuwe vormen van arbeid die o.m. het gevolg zijn van huidige en toekomstige digitale technologieën moeten alle kansen en ruimte krijgen om zich te ontplooiën en te groeien in ons land.

Nieuwe/huidige wijzen van werken, gebaseerd op vertrouwen, autonomie en resultaat, die meer en meer ingang vinden in de ondernemingen, moeten worden geïntegreerd in de wetgeving.

Er is nood aan meer maatwerk, aan ruimte voor experimenten om innovatieve en duurzame oplossingen te vinden, aan beleidsvrijheid voor HR en soepelheid om gepaste oplossingen te vinden op de werkvloer om de noden van het bedrijf en die van de werknemer met elkaar te verzoenen. Een moderne arbeidsorganisatie, een modern arbeidsrecht met eenvoudiger en soepelere wetgeving en een dynamische arbeidsmarkt bieden meer en betere kansen voor iedereen.

Het arbeidsrecht moet vanuit deze context grondig worden aangepast of zelfs volledig herschreven.

Er moeten werkbare procedures komen die overleg mogelijk maken, maar blokkeringen voorkomen en die de ondernemingen helpen om flexibel te kunnen inspelen op alle omwentelingen en veranderingen op maat van de onderneming.

3 WAT MOET ER GEBEUREN?

Een modernisering van het wettelijk kader dat o.m. voorziet in:

- De mogelijkheid om experimenten of proefprojecten op te zetten om een regeling op maat van de onderneming te kunnen opmaken;
- Meer 'self-executing' wettelijke bepalingen die een soepelere arbeidsorganisatie toelaten;
- Het herschrijven van de bepalingen m.b.t. arbeidsduur (o.a. Arbeidswet van 16.03.71), flexibelere arbeidstijdenregelingen en concrete maatregelen ter bevordering van de wendbaarheid van de arbeidsorganisatie, zoals o.m. de annualisering van de arbeidstijd (berekening van de arbeidstijd op jaarbasis i.p.v. op weekbasis) voor voltijdse en deeltijdse werknemers zonder invoeringsprocedure noch meerkost, een vereenvoudiging en het goedkoper maken van de overurenregeling en de mogelijkheid om in de avonduren (tot 00.00 u.) te kunnen werken zonder procedure of meerkost;
- Meer mogelijkheden om in onderling akkoord tussen werkgever en werknemer afspraken te maken;
- Een kader voor tijds- en plaatsafhankelijk werken.
- Een hervorming van het sociaal overleg: zie visie sociaal overleg (zie 'Een land met een nieuw sociaal-economisch overlegmodel', p. 60);
- Vereenvoudigde en verkorte invoeringsprocedures;
- Het mogelijk maken van cao's gesloten met ten minste één representatieve werknemersorganisatie i.p.v. met alle in de onderneming vertegenwoordigde werknemersorganisaties, en dat in alle materies van de arbeidsorganisatie;
- Het mogelijk maken van cao's gesloten met de vakbondsafvaardiging;
- Het mogelijk maken van de invoering van maatregelen door de wijziging van het arbeidsreglement in alle ondernemingen, ook in ondernemingen met een vakbondsafvaardiging.

22 EEN LAND WAAR HET PENSIOENSYSTEEM OP LANGE TERMIJN HOUDBAAR EN BILLIJK BLIJFT EN WERKEN BELOONT

1 WAAR STAAN WE VANDAAG?

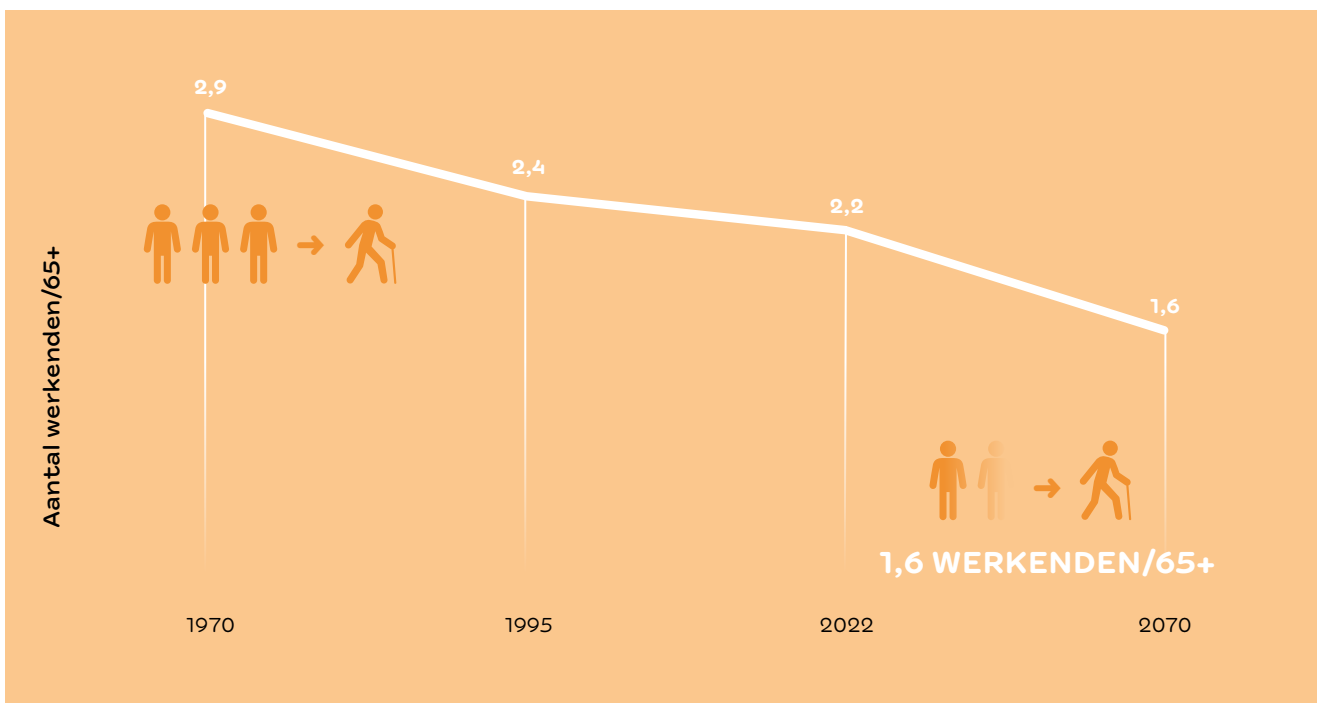
Met bijna 50 miljard euro per jaar vormen de pensioenuitgaven de grootste uitgavenpost van de sociale zekerheid. Door de vergrijzing van de bevolking zullen ze in de volgende decennia fors blijven stijgen, terwijl het aandeel van de beroepsbevolking dat ze moet financieren steeds kleiner wordt door de daling van de vruchtbaarheid en de kortere loopbanen.

Het evenwicht van het stelsel wordt vandaag in stand gehouden door een dotatie van de staat, die elk jaar toeneemt. Die dotatie vergroot de staatsschuld, waar de toekomstige generaties de lasten van dragen.

Dat is niet houdbaar op lange termijn en nog minder doordat ons dure model niet voor alle werknemers een behoorlijk pensioenniveau biedt en de jonge generaties weinig perspectief biedt.

Ons systeem is niet meer afgestemd op de sociologische en economische ontwikkelingen. Ten eerste omdat het gebaseerd is op het patriarchale model waarin enkel de man werkte voor een stabiel huishouden. Dat model onderging verschillende grote en duurzame veranderingen. Ten tweede omdat bepaalde verschillen tussen stelsels (werknemers en contractuelen, ambtenaren en zelfstandigen) vandaag moeilijk te rechtvaardigen zijn (duur van de loopbaan, vervangingsratio van het wettelijk pensioen, referentieloon, eindloopbaanstelsels ...). De opeenvolgende aanpassingen van het systeem hebben er ten slotte voor gezorgd dat het model werken niet meer echt aanmoedigt, waardoor het moeilijk wordt om de doelstelling van een werkzaamheidsgraad van 80% te bereiken.

Steeds minder werkenden per 65-plusser

Een pensioenhervorming moet ervoor zorgen dat werken lonender wordt dan niet-werken.

2 WAAR WILLEN WE IN 2030 STAAN?

We willen een financieel houdbaar pensioensysteem invoeren dat billijker, maar ook begrijpelijker is.

Dat systeem moet op lange termijn houdbaar zijn. Het zal zichzelf dus moeten kunnen bijsturen naargelang de demografische ontwikkelingen en de economische schommelingen. Daarom zullen de inspanningen gelijk verdeeld worden onder de beroepsbevolking en de gepensioneerden. De toekomstige generaties kunnen niet alle schulden opvangen en de beroepsbevolking kan niet alle inspanningen leveren. Het VBO pleit daarom voor de invoering van een pensioenrekening.

Om tot een billijker pensioenstelsel te komen moeten de verschillen tussen stelsels (werknemers, ambtenaren en zelfstandigen) weggewerkt worden wanneer ze niet meer objectief te rechtvaardigen zijn. Die grotere convergentie moet het ook eenvoudiger maken om van statuut te veranderen.

Om tot rechtvaardigere pensioenstelsels te komen moet het stelsel ook een behoorlijk pensioen kunnen bieden. Werken zal dus lonender worden. Om de risico's beter te spreiden, zal het wettelijk pensioen bovendien met een pensioen van de tweede pijler moeten worden aangevuld. Solidariteitsmechanismen zullen behouden blijven. Daarnaast blijft de derde pijler aangemoedigd.

Ten slotte zal een transparanter en begrijpelijker stelsel meer perspectief (vertrouwen) bieden en keuzes overlaten aan de burgers, die er welbewust voor zullen kunnen kiezen om langer te blijven werken of vroeger te stoppen. De regels moeten duidelijk en voorspelbaar zijn. Mypension.be zal verder ontwikkeld worden om werknemers te helpen in hun keuzes.

3 WAT MOET ER GEBEUREN?

Een hervorming van de arbeidsmarkt dringt zich op om een werkzaamheidsgraad van 80% te verkrijgen en daarmee ook de inkomsten uit de sociale bijdragen te verhogen, maar ook een hervorming van het pensioenstelsel is essentieel. Die hervorming moet de hervorming van de arbeidsmarkt op zijn minst ondersteunen. Daarvoor moeten verschillende hefboomen gelijktijdig geactiveerd worden:

- Ervoor zorgen dat werken lonender wordt dan niet-werken en het in rekening nemen van gelijkgestelde periodes voor de pensioenberekening beperken;
- Werknemers responsabiliseren door de huidige mechanismen voor vroegtijdig uitstappen (SWT en landingsbanen) te vervangen door gelijkaardige mechanismen in het pensioenstelsel (deeltijds en vervroegd pensioen) om de budgettaire impact van individuele beslissingen te compenseren;
- Ons stelsel aanpassen aan de sociologische ontwikkelingen en de mechanismen van afgeleide rechten herbekijken om in het bijzonder de participatie van vrouwen aan te moedigen;
- Het veranderen van statuut ondersteunen door de regels voor pensioenberekening van de verschillende stelsels te harmoniseren;
- De tweede en derde pijler aanmoedigen om een behoorlijk pensioen te kunnen garanderen. De tweede pijler moet versterkt worden en voorspelbaarder worden voor de werknemers.

Die maatregelen zouden ontoereikend kunnen zijn om tot een evenwicht te komen, zeker als we de werkzaamheidsgraad van 80% niet bereiken. Om de toekomstige generaties niet met een steeds grotere staatsschuld op te zadelen moeten we extra – en automatische – aanpassingsmechanismen voorzien die betrekking hebben op zowel de beroepsbevolking (bv. duur van de loopbaan) als de gepensioneerden (ontwikkeling van de pensioenen).

23 EEN LAND MET EEN NIEUW SOCIAAL-ECONOMISCH OVERLEGMODEL

1 WAAR STAAN WE VANDAAG?

De pijlers van ons sociaal overlegmodel werden opgericht na de Tweede Wereldoorlog. Verschillende organen, instellingen en instituties zagen het licht. Het waren dertig glorieuze jaren van groei met een heel representatief sociaal overleg dat heel wat terreinkennis vergaarde. Dat zorgde voor met kennis van zaken gedragen beslissingen en sloeg ook de brug tussen het beleid en de realiteit op de vloer. Dat zijn vandaag nog altijd onze troeven.

Met de petroleumcrisis van de jaren 70 bleek ons sociaal overleg echter een reus op lemen voeten, aangezien het was gestoeld op de hypothese van aanhoudende economische groei. Er braken heel wat mindere tijden aan, crisisjaren zelfs. Intussen kunnen we niet langer naast een aantal systeemfouten van ons ooit zo geroemde overlegmodel kijken.

Een gezamenlijk verhaal ontbreekt. Een gedeelde strategie om in te zetten op groei wordt gedwarsboomd door ideologische tegenstellingen. Het concurrentievermogen van onze bedrijven, toch een hoeksteen in de welvaartscreatie, wordt in gevaar gebracht door automatische loondrijvers (lees ook de tekst 'Een land waar zonder loonindexering vrij wordt onderhandeld over de loonontwikkeling tussen verantwoordelijke sociale partners' p.52).

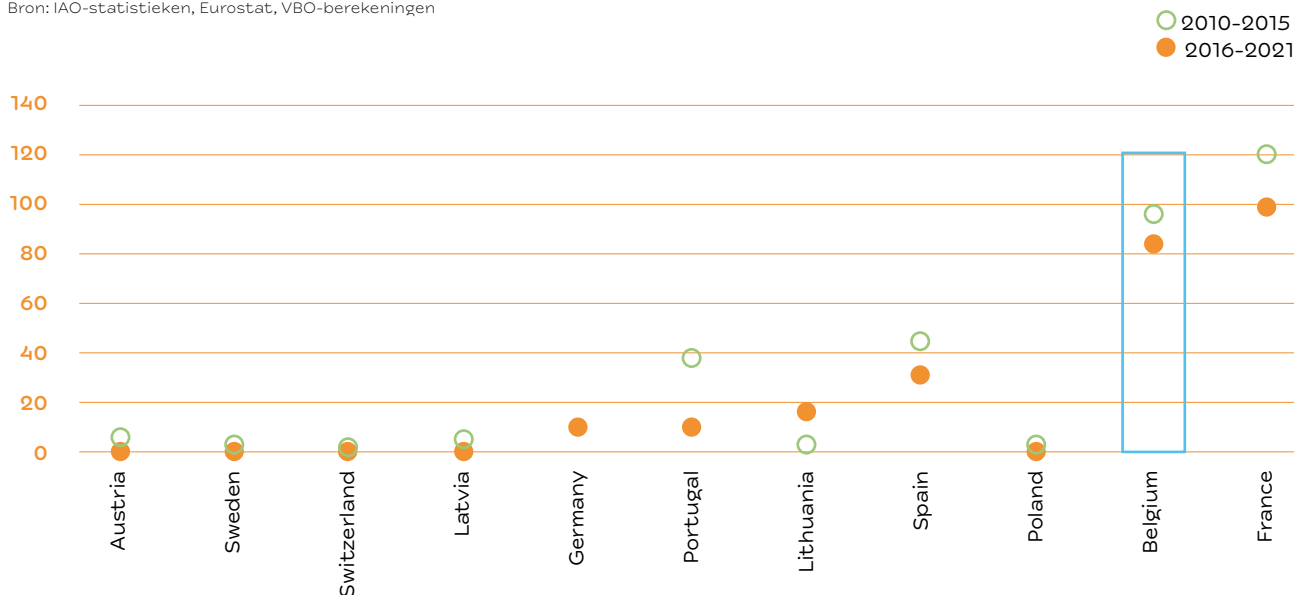
Ons sociaal overleg ontbeert niet alleen een gemeenschappelijk doel, maar ook de spelers, spelregels en het speelveld zijn aan verbetering toe.

De sociale partners beschikken over heel wat bevoegdheden en prerogatieven. Ze kregen van de overheid een monopolierecht op vertegenwoordiging van professionele belangen en worden in grote mate diep geïntegreerd in het beheer van het algemeen belang. Die deelname aan de maatschappelijke macht schept ook zekere verplichtingen. Daar knelt het schoentje. In de hedendaagse samenleving is het bevreemdend dat vakbonden niet voor hun daden verantwoordelijk kunnen worden gesteld en aldus hun aansprakelijkheid ontlopen.

De kwaliteit van het sociaal overleg staat of valt met de kwaliteit van de spelers van dit overleg. Dat geldt op alle niveaus: interprofessioneel, sectoraal en niet in het minst op ondernemingsniveau. Beide zijden hebben belang bij een kwalitatieve vertegenwoordiging en moeten daarop goed toezien. De huidige wetgeving die alle kandidaten aan de sociale verkiezingen beschermt tegen ontslag is te ver doorgeslagen en kan sommigen verleiden om zich kandidaat te stellen omwille van de verkeerde motieven. Daar is het sociaal overleg niet bij gebaat.

Days not worked per 1000 workers due to strikes and lockouts

Bron: IAO-statistieken, Eurostat, VBO-berekeningen

**Het sociaal overleg heeft
nood aan eenvoudigere
structuren en een
vertrouwenwekkende cultuur,
met verantwoordelijke
spelers, heldere spelregels en
een goed lopend speelveld.**

België neemt de tweede plaats in wat het aantal stakingsdagen per 1.000 werknemers betreft.

Die reeds veelzeggende statistieken onderschatten de geleden schade voor ondernemingen en consumenten door bepaalde vormen van onrechtmatige sociale acties, zoals wegblokkades, blokkades van de toegang tot de onderneming, politieke stakingen, acties van onbepaalde duur, verbod om niet-stakende uitzendkrachten op het werk te houden. Net zoals alle andere fundamentele rechten, is ook het recht om te staken niet onbegrensd. Bovendien beschikt België, in tegenstelling tot de meeste andere Europese landen, nog altijd niet over wetgeving op dat gebied. Omgekeerd vergrendelen al te zware procedures en veto's de wendbaarheid van onze ondernemingen (lees ook de tekst 'Een land waar nieuwe en flexibele manieren van werken, aangepast aan de economische en maatschappelijke werkelijkheid, alle ruimte krijgen', p. 56).

Ook het speelveld is blijven steken in vroegere tijden en niet langer aangepast aan de moderne economie. Het lappendeken van paritaire comités stamt uit de vorige eeuw. Toch is het al te simpel en nefast voor de rechtszekerheid en competitiviteit van onze ondernemingen om hier met één pennentrek tabula rasa van te maken. Omzichtigheid is geboden. Binnen de middelgrote ondernemingen wordt de situatie dan weer bemoeilijkt door de opeenstapeling van adviesorganen. Dit kan efficiënter.

2 WAAR WILLEN WE IN 2030 STAAN?

Om de huidige uitdagingen (digitalisering en 4de industriële revolutie, vergrijzing, klimaat ...) het hoofd te bieden en de welvaart van de toekomstige generaties veilig te stellen, mikken we op een performanter en toekomstgericht sociaal-economisch overleg.

Daarom moeten de sociale partners elkaar terugvinden in een gezamenlijk project, noem het een sociaal pact, waar ze verenigd de schouders onderzetten. Verantwoordelijkheid en leiderschap zijn sleutelementen. Samen gaan voor een sterkere groei door in te zetten op productiviteitswinsten, met aandacht voor milieu en klimaat, kan ons heel ver brengen.

Het is ook belangrijk om de gedeelde visie te koppelen aan alle geledingen van het overleg. Sociaal overleg is een werkwoord en vergt een volgehouden inspanning om op alle niveaus de gemeenschappelijke doelstellingen in de dagelijkse praktijk te realiseren.

3 WAT MOET ER GEBEUREN?

Primordiaal zijn een door de sociale partners gedeelde visie en gedeelde doelstellingen, en dat doorheen alle echelons van het overleg. Naast het sluiten van dat sociaal pact formuleren we een aantal voorstellen die zowel slaan op het interprofessioneel, sectoraal als ondernemingsniveau. Op die manier willen we ons op dezelfde lijn zetten als de rest van Europa, niet moeilijker, noch rigider.

Daarbij mikken we tegen 2030 op eenvoudigere structuren en een vertrouwenwekkende cultuur, met verantwoordelijke spelers, heldere spelregels en een goed lopend speelveld:

- **Leadership:** rechtspersoonlijkheid;
- **Kwaliteit:** ontslagbescherming teruggebracht naar de juiste proporties;
- **Governanceconflicten:** duidelijke regels;
- **Wendbaarheid door maatwerk in overleg:** facilitering beslissingsproces;
- **Reorganisatie van de paritaire comités:** zeker en voorspelbaar globaal juridisch kader voor aanpassing aan de 21e eeuw;
- **Werkbaar sociaal overleg:** fusie van de Ondernemingsraad (OR) en het Comité voor Preventie en Bescherming op het Werk (CPBW) - 50-250 werknemers.

24 EEN LAND WAAR DE OVERHEIDSFINANCIËN GESANEERD WORDEN MET MEER RUIMTE VOOR OVERHEIDSINVESTERINGEN

1 WAAR STAAN WE VANDAAG?

De Belgische overheidsfinanciën stonden er in 2019 al niet zo denderend voor, met een tekort ver boven het gemiddelde van de eurozone (-1,9% tegenover -0,6%) en een van de hoogste schulgraden in de EU, namelijk 97,7% van het bbp. Alleen Griekenland, Italië en Portugal deden het nog slechter. Zoals bij de meeste Europese economieën hebben de steunmaatregelen die nodig waren om de coronaschok in 2020 en de energieschok in 2022 op te vangen de put nog dieper gemaakt (-9,1% van het bbp in 2020, -3,9% in 2022) en onze schuldenlast de hoogte ingejaagd (112,8% van het bbp in 2020, daarna 105,1% in 2022 versus 97,6% in 2019)

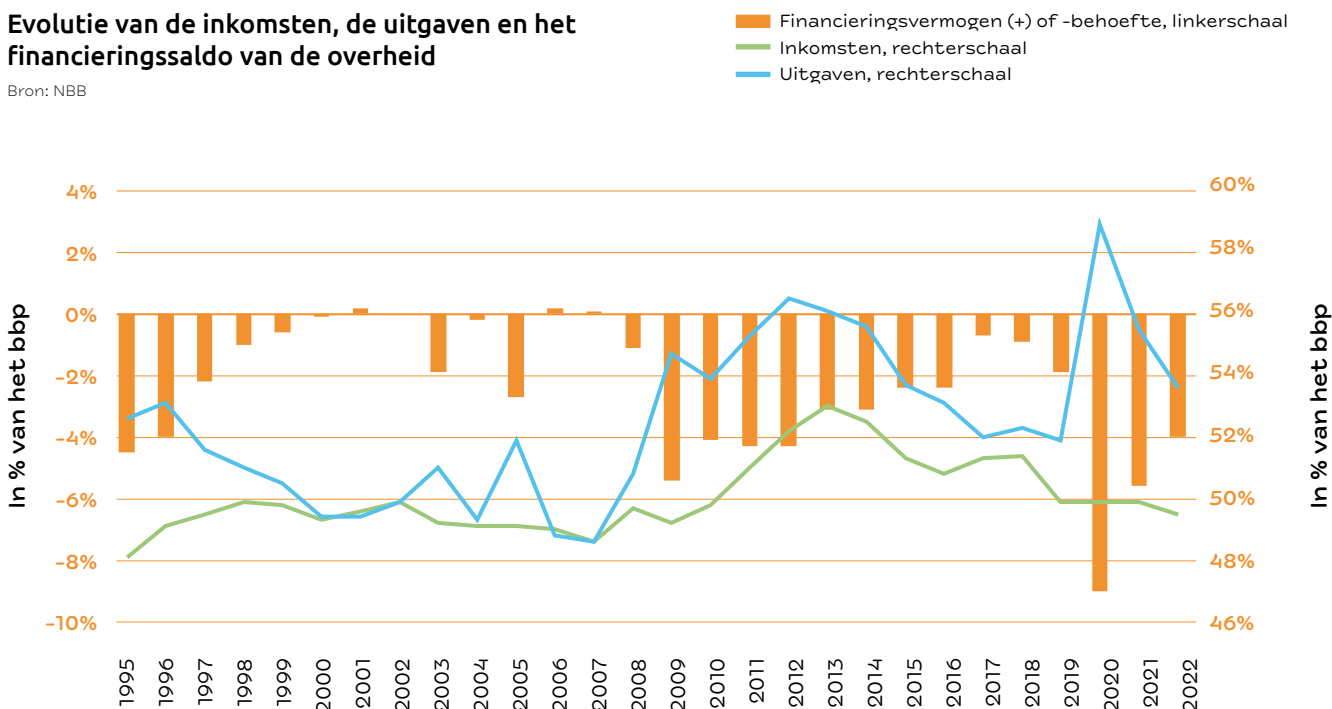
Jammer genoeg zijn de vooruitzichten op middellange termijn niet hoopgevend. Het tekort zou er de komende jaren bij ongewijzigd beleid verder op achteruitgaan. De ramingen wijzen op een tekort van meer dan 5% en een schuldniveau

van 115,9% in 2028. Het steeds nijpender probleem van de kosten van de vergrijzing, de kosten voor de energietransitie en de bijbehorende noodzakelijke investeringen zijn allemaal factoren die op middellange en lange termijn op de overheidsfinanciën zullen wegen. Maar er is meer. Bij heel wat uitgavencategorieën speelt een duidelijk gebrek aan efficiëntie (zie ook tekst ' Een land waar burgers en ondernemingen kunnen rekenen op een efficiënte en klantvriendelijke overheid, gebaseerd op een performant personeelsbeleid', p. 64).

Achter die ondermaatse prestaties op begrotingsvlak gaan verschillende elementen schuil. Om te beginnen is er de grote institutionele complexiteit van ons land, en die heeft een niet te onderschatten kostprijs. Want alleen al inzake werkingskosten van de overheidsadministraties⁽¹⁾, bedraagt het verschil met onze buurlanden jaarlijks gemiddeld 0,5% van het bbp (hetzij bijna 2 miljard euro per jaar).

Evolutie van de inkomsten, de uitgaven en het financieringsaldo van de overheid

Bron: NBB

Om de overheidsfinanciën opnieuw gezond te maken en ruimte te creëren voor meer overheidsinvesteringen, dienen de lopende overheidsuitgaven via doordachte efficiëntie-oefeningen in de komende 8 jaar elk jaar met 1 bbp-procentpunt te worden verminderd.

Ten tweede denken we aan een ontoereikende begrotingsplanning die slechts op jaarbasis wordt opgemaakt en dus lijdt aan een gebrek aan visie en samenhang op middellange termijn. Zelfs als er in de regeringsakkoorden doelstellingen worden vastgelegd, zijn die ofwel te vaag, ofwel niet streng genoeg, of een combinatie van de twee. Daarnaast zijn er ook onvoldoende duidelijke en strikte afspraken over de begrotingsdoelstellingen van de verschillende overheden in ons land. En als er al begrotingsafspraken worden gesloten, worden die ook nog eens zelden nagekomen.

Tot slot zouden we, om er zeker van te zijn dat die verbintenissen worden nagekomen, meer systematiek en een duidelijkere methodologie aan de dag moeten leggen bij de ex-postanalyse van de begrotingsprestaties. Ook op dat vlak schieten we tekort. Zelfs al zijn er audits en 'spending reviews', die gaan telkens slechts over specifieke, te beperkte onderdelen in de marge. We moeten op dat vlak verder gaan en zorgen voor een correcte evaluatie van de impact en de kosten die maatregelen van onze verschillende regeringen met zich kunnen meebrengen.

2 WAAR WILLEN WE IN 2030 STAAN?

We moeten voor 2030 op verschillende doelstellingen inzetten om de houdbaarheid van onze overheidsfinanciën te verzekeren. Een eventueel tekort zou alleen het gevolg mogen zijn van ambitieuze, doeltreffende investeringen die het groeipotentieel van onze economie opkrikken (vergroening, digitalisering enz.) en niet van te hoge en ondoeltreffende lopende uitgaven. We moeten ook zo snel mogelijk onze relatieve schuldenlast gaan terugdringen tot onder de 100% van het bbp en dan verder richting 60%.

Verder moeten we systematisch nagaan of het overheidsgeld weldoordacht is uitgegeven en de doelmatigheid van de overheidswerking nauwgezet gaan meten.

Om dat doel te bereiken zijn twee concrete acties te ondernemen:

- Een precieze doelstelling bepalen voor het terugdringen van de uitgaven binnen de termijn van een legislatuur;
- Systematische audits uitvoeren om concrete besparingsmogelijkheden te identificeren.

3 WAT MOET ER GEBEUREN?

Om de overheidsfinanciën opnieuw gezond te maken en ruimte te creëren voor meer overheidsinvesteringen, moeten om te beginnen de overheidsuitgaven efficiënter zijn. Dat vraagt de volgende concrete ingrepen:

- Een meerjarenplan invoeren om de lopende kosten over een tijdspanne van 8 jaar met 8 procentpunten van het bbp terug te dringen, zonder in te boeten aan dienstverlening. De uitgavenratio zou in 2030 onder de 45% van het bbp moeten blijven;
- Een efficiëntiepakket, eveneens gespreid over meerdere jaren en op basis van nauwgezette audits, moet helpen bepalen wat de essentiële taken van de overheid zijn en op welke posten aan efficiëntie moet worden gewonnen;
- De keuze en uitvoering van investeringsprojecten moeten gebeuren op basis van een strenge analyse van hoe efficiënt ze zijn om het groeipotentieel te versterken, in plaats van het resultaat te zijn van een politiek evenwichtsspel;
- Begrotingsdoelstellingen moeten op kwantitatieve wijze worden bepaald, met een systematische ex-postanalyse van het (al dan niet) behalen ervan;
- Tot slot moeten de beleidsvoerders verantwoording afleggen voor de naleving van de begrotingsdoelstellingen, bijvoorbeeld met een vicepremier die ze moet opvolgen.

(1) Uitvoerende en wetgevende organen, financiële en fiscale aangelegenheden, buitenlandse zaken

25 EEN LAND WAAR BURGERS EN ONDERNEMINGEN KUNNEN REKENEN OP EEN EFFICIËNTE EN KLANTVRIENDELIJKE OVERHEID, GEBASEERD OP EEN PERFORMANT PERSONEELSBELEID

1 WAAR STAAN WE VANDAAG?

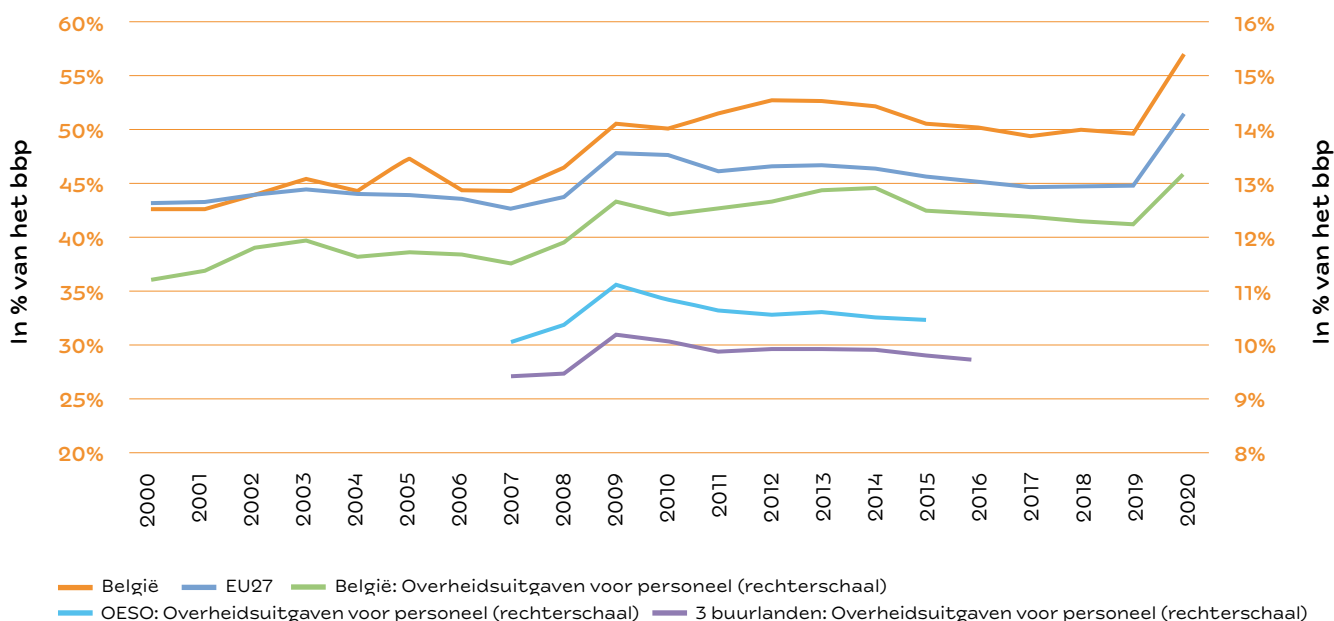
In de grafiek bij de tekst 'Een land waar de overheidsfinanciën gesaneerd worden met meer ruimte voor overheidsinvesteringen' op p. 62 stelden we al vast dat de overheidsuitgaven in de voorbije twee decennia fiks zijn gestegen. De stijging van de primaire uitgaven (dat zijn de uitgaven exclusief rentelasten) was in die periode echter nog veel forser: van iets minder dan 43% van het bbp in 2000 tot bijna 50% in 2019 (en 57% in 2020). Die stijging was ook beduidend sterker dan gemiddeld in de EU27. Iets meer dan de helft van die stijging is te wijten aan hogere uitgaven in de sociale zekerheid. Daarin speelt de vergrijzing, met hogere uitgaven voor pensioenen en gezondheidszorg, uiteraard een grote rol, maar ook de invoering van het tijdskrediet in 2002 en de forse toename van het aantal langdurig zieken droegen daartoe bij (voor oplossingen hierrond lees de tekst 'Een land waar 80% van de 18- tot 67-jarigen aan de slag raakt' op p. 50).

Een andere belangrijke oorzaak voor het stijgende overheidsbeslag is de aanhoudende en structurele stijging van de personeelsuitgaven van de overheden in ons land. Die uitgaven stegen van een reeds hoge 11,2% van het bbp in 2000 naar 13,2% van het bbp in 2020. Enkel in 2015-2019 kon die stijging even worden afgeremd.

De personeelsuitgaven liggen daarmee ook beduidend hoger dan gemiddeld in onze drie buurlanden of in de OESO. De laatste vergelijkbare OESO-cijfers dateren van 2016. In dat jaar gaf België gemiddeld 12,5% uit aan lonen voor het overheidsperoneel t.o.v. gemiddeld 9,8% van het bbp in de drie buurlanden en 10,5% in de OESO (2015).

De Belgische overheden geven dus beduidend meer uit aan personeel dan vergelijkbare landen en de vraag is of daar dan ook een betere kwaliteit van de dienstverlening tegenover staat. Dat blijkt niet het geval. Daarrond deed de NBB in juli 2017 een interessante oefening: ze plaatste kwalitatieve indicatoren uit verschillende publieke actiedomeinen (onderwijs, gezondheid,

Primaire uitgaven in België en Europa en uitgaven voor overheidsperoneel in België, de OESO en de 3 buurlanden

In 2030 kent België een afgeslankt, modern en performant overheidsapparaat, gebaseerd op een nieuw, modern personeelsstatuut dat goede prestaties aanmoedigt en dat toelaat om flexibel in te spelen (binnen en tussen overheidsdiensten) op wijzigende werkvolumes.

veiligheid, mobiliteit) naast hun begrotingskost en vergeleek ze op internationaal niveau. Kwalitatief was de prestatie van België over het algemeen gemiddeld, maar de begrotingskost en de personeelsuitgaven lagen systematisch hoger.

België is momenteel dus absoluut geen toonbeeld van een efficiënte inzet van de via belastingen verzamelde middelen en dat is het gevolg van een aantal factoren:

- Een verouderd HR-statuuut voor het overheidspersoneel (het zogenaamde 'statuuut Camu' uit 1937) dat te weinig mogelijkheden biedt voor horizontale of verticale mobiliteit, dat het bijna onmogelijk maakt om minder goed presterende 'vast benoemde' personeelsleden te laten afvloeien, en dat - door de hoge pensioenrechten - voor veel van die vast benoemden ook functioneert als een 'gouden kooi';
- De neiging van politici en administraties om bij elk probleem te verwijzen naar personeelstekorten en over te gaan tot nieuwe aanwervingen, zonder na te gaan of er zich op andere domeinen personeelsoverschotten voordoen dan wel of er misschien efficiënter zou kunnen worden omgesprongen met de bestaande personeelsmiddelen;
- Het weinig bewaken van de personeelsaantallen in ondersteunende functies, zoals gebouwenbeheer, schoonmaak, catering, HR-administratie, rapportering of secretariaat en het beperkte gebruik van de mogelijkheden voor outsourcing in die domeinen;
- Het weinig of niet gebruiken van interimarbeid om tijdelijke personeelsnoden op te vangen (was tot voor kort zelfs verboden voor overheidsdiensten);
- Een ingewikkelde staatsstructuur waarin veel overlappende structuren bestaan. De opeenvolgende staatsvormingen hebben ongetwijfeld voordelen en meer autonomie gebracht, maar tegelijk genereerden zij ook belangrijke schaalnadelen;
- Het nog steeds voorkomen van ingewikkelde procedures o.b.v. complexe wetten en reglementaire teksten. Die bezorgen niet alleen burgers en bedrijven veel hoofdbrekens, maar verzwaren ook de administratieve taken voor het overheidspersoneel zelf.

2 WAAR WILLEN WE IN 2030 STAAN?

In 2030 kent België een afgeslankt, modern en performant overheidsapparaat, gebaseerd op eenvoudigere wetten, regels en procedures waarin:

- **Personeelsleden bij alle overheden kunnen rekenen op een normaal, gunstig sociaal statuut zoals het ook bestaat in de privésector;**
- **Moderne, aanmoedigende verloningsvormen geïntroduceerd worden en er ook een normaal pensioenregime is - zoals in de privésector - dat geldt voor alle nieuwe instromers vanaf 2025;**
- **Bij onvoldoende prestaties ontslag mogelijk is, met redelijke opzegtermijnen zoals in de privésector;**
- **Interimarbeid wordt ingezet voor alle overheidsprojecten die tijdelijk een verhoogde arbeidsinzet vergen en waar mogelijk een beroep wordt gedaan op uitbesteding aan efficiëntere private partijen.**

3 WAT MOET ER GEBEUREN?

- De overheid moet zich afstemmen op een moderne en dynamische arbeidsmarkt. Het statuut Camu moet door een nieuw statuut vervangen worden dat goede prestaties beloont, dat de rekruterings- en ontslagprocedures voor ambtenaren normaliseert en dat een verhoogde mobiliteit binnen de verschillende overheidsdiensten mogelijk maakt.
- De inspanningen rond vereenvoudiging van wetten, regels en procedures moeten opnieuw worden geïntensifieerd.
- De personeelsuitstroom als gevolg van de vergrijzing kan worden aangewend om de noodzakelijke vermindering van de personeelsaantallen op een sociaal verantwoorde manier te laten verlopen.

26 EEN LAND MET KWALITEITSVOLLE EN AFDWINGBARE REGELGEVING

1 WAAR STAAN WE VANDAAG?

Kwaliteitsvolle regelgeving speelt een belangrijke rol in het vertrouwen van de burgers en ondernemingen in de overheid. Burgers en ondernemingen hebben recht op efficiënte en coherente regelgeving, die de verwezenlijking van hun doelstellingen faciliteert.

Kwaliteitsvolle regelgeving is een belangrijk competitief element. Met de kwaliteit van haar regelgeving kan België zich op een positieve manier onderscheiden van andere landen (hefboomfunctie goede regelgeving).

VBO-model van kwalitatieve regelgeving

1. Expliciet beleid rond regelgevingskwaliteit

2. Validatie en consultatie

3. Geïntegreerde impactmeting

4. Ex-post evaluatie

5. Evaluatie van de performantie

6. Coherentie tussen beleidsniveaus

7. Uitvoeringscapaciteit

Kwaliteitsvolle regelgeving komt niet uit de lucht gevallen. Goede regelgeving vereist een volgehouden systeembenadering met aandacht voor alle dimensies die impact hebben op de kwaliteit van regelgeving. In 2015 werkte het VBO een model van kwalitatieve regelgeving uit met zeven dimensies van kwaliteit van regelgeving⁽¹⁾.

Vandaag stellen we vast dat de kwaliteit van regelgeving niet optimaal is, bij gebrek aan een integrale benadering van regelgevingskwaliteit. Burgers en ondernemingen worden geconfronteerd met een inflatie van regelgeving en een daarmee gepaard gaande stijging van administratieve lasten. Voor een deel houdt die vaststelling zeker verband met de staatsstructuur van België, die wordt gekenmerkt door diverse niveaus van regelgeving en versnipperde bevoegdheidsverdeling.

Tevens is er het hardnekkige fenomeen van de 'flitswetgeving'. Nog te vaak wordt vastgesteld dat wetgeving geïmproviseerd tot stand komt op basis van anekdotische ervaringen die plots veel media-aandacht genieten. Dergelijke flitswetgeving, die gericht is op symptomen en niet op oorzaken, staat haaks op een doorgedreven systeembenadering en levert doorgaans geen goede resultaten op.

Kwaliteitsvolle regelgeving is één zaak. Het afdwingen van die regelgeving is een andere zaak. Het vertrouwen in de rechtsstaat veronderstelt dat regels, o.a. contracten, binnen een redelijke termijn kunnen worden afgedwongen. De gerechtelijke achterstand is in België een oud zeer, dat ondanks vele inspanningen niet structureel opgelost geraakt. Juridische procedures die jarenlang aanslepen zijn nefast voor het ondernemingsvertrouwen en daarom niet aanvaardbaar.

Kwaliteitsvolle regelgeving veronderstelt goede processen bij de totstandkoming van regels en een structurele evaluatie van de effectiviteit van regelgeving.

2 WAAR WILLEN WE IN 2030 STAAN?

In 2030 is kwaliteitsvolle regelgeving een integraal onderdeel van het beleid. Regelgeving komt op doordachte wijze tot stand. Er wordt afscheid genomen van flitswetgeving en beleid dat verstopt zit in onoverzichtelijke programmawetten.

Regelgeving wordt ontwikkeld rekening houdend met de concrete behoeften van burgers en ondernemingen, en met een langetermijnperspectief, gericht op duurzaamheid. Hierbij wordt aandacht geschonken aan de administratieve last die bijkomende regelgeving betekent voor burgers en ondernemingen, en wordt ernaar gestreefd die last consequent te verminderen.

In 2030 kunnen burgers en ondernemingen bovendien rekenen op een tijdige behandeling van hun geschil door een overheidsrechter of alternatieve methoden van geschillenbeslechting.

(1) https://www.vbo-feb.be/globalassets/actiedomeinen/overheid-beleid/better-regulation/belgie-moet-blijven-investeren-in-de-kwaliteit-van-wetgeving_2015-11-25/belgie-moet-blijven-investeren-in-de-kwaliteit-van-wetgeving_2015-11-25.pdf

3 WAT MOET ER GEBEUREN?

Een volgehouden, geïntegreerd en politiek gesteund regelgevingsbeleid is een absolute voorwaarde om de doelstelling van kwaliteitsvolle regelgeving te garanderen. De handvaten aangereikt in het VBO-model van kwalitatieve regelgeving bieden talrijke aanknopingspunten, die niet of onvoldoende deel uitmaken van het regelgevingsbeleid.

Twee elementen zijn hierbij essentieel. Ten eerste een versterking ex ante van de kwaliteit van regelgeving. Ten tweede een evaluatie ex post van de effectiviteit van regelgeving. Beide elementen veronderstellen een gedragen politiek engagement.

Ex ante moet worden ingezet op een versterking van de reeds bestaande regelgevingsimpactanalyse. Anders dan vandaag, moet de regelgevingsimpactanalyse op een grondige manier gebeuren en mag die zich niet beperken tot een stijloefening.

Ex post moet worden ingezet op een regelmatige evaluatie van regelgeving. De blijvende noodzaak

van bestaande regelgeving moet op regelmatige wijze opnieuw worden getoetst. Regelgeving die geen doel meer dient of achterhaald is, moet uit het rechtsverkeer worden verwijderd. Een herwaardering van het Impactanalysecomité is hiertoe noodzakelijk.

Tot slot moeten er significante inspanningen worden geleverd om de afdwingbaarheid van regelgeving te verbeteren. De rechterlijke macht, één van de drie staatsmachten, werd jarenlang structureel ondergefinancierd. Dat droeg bij tot de gerechtelijke achterstand. Een gepaste financiering van justitie, gekoppeld aan een responsabilisering van de hoven en rechtbanken, moet die achterstand wegwerken.

De Raad van State, als hoogste administratief rechtscollege, is een belangrijke rechtbank voor veel ondernemingen. We stellen vast dat de duurtijd van procedures voor de Raad van State te lang is. Er moet verder worden nagedacht over een vereenvoudiging van die procedures, die de doorlooptijd van zaken kan doen verminderen.

Terug koers zetten richting open, faire en globale markten

Om doelstellingen zoals het verhogen van ons structureel groeitempo of een werkzaamheidsgraad boven 80% te kunnen behalen, is het noodzakelijk dat de internationale randvoorwaarden voor een kleine, open economie als de Belgische gunstig blijven. Dat betekent: het omkeren van de recente internationale tendensen tot isolationisme en protectionisme door het terug op de rails zetten van een systeem van vrije, faire en op regels gebaseerde internationale handel.

VASTSTELLING

Voor een open economie als de onze is handel zowel binnen Europa als met de rest van de wereld van essentieel belang. En dat geldt zowel voor onze export als import.

Maar de jongste jaren zijn op Europees en internationaal niveau tal van spanningen voelbaar. Ze zijn van diplomatische en/of commerciële aard en hadden of hebben nog altijd rechtstreeks of onrechtstreeks een negatieve invloed op ons land. We denken hierbij aan de spanningen tussen de VS en China, de handelsconflicten tussen de VS en de EU, de niet-overlegde nationale reacties bij de eerste coronalockdown, of de haperingen in de relaties tussen de EU en een aantal van haar burens (Verenigd Koninkrijk, Turkije, Zwitserland enz.). De agressie van Rusland tegen Oekraïne, met de steun van Wit-Rusland, met de bijbehorende spanningen en onrust, maakt de situatie er alleen maar erger op.

Daardoor krijgen we te maken met nieuwe vormen van protectionisme, in Europa en wereldwijd, en worden multilateraal afgesproken regels niet nageleefd, zelfs in die mate dat we kunnen spreken van een gerichte aanval op de economische globalisering.

TRANSITIE

Voor het VBO kan de oplossing niet liggen in een terugplooiën op zichzelf of de wet van de sterkste. Integendeel, bij de uitdagingen waarvoor de wereld vandaag staat, is het belangrijker dan ooit om te kiezen voor dialoog en een multilaterale aanpak, om het begrip 'free, fair and rules-based international trade' stevig en permanent weer op de rails te krijgen.

Daarom moeten de EU en België open blijven voor handel en investeringen op internationale schaal, zonder daarom naïef te zijn. Dat moet gebeuren via een ambitieus handelsbeleid van de EU, zowel op offensief vlak (toegang tot derde markten) als op defensief vlak (verdediging van onze legitieme belangen). En België moet dat beleid actief ondersteunen.

We moeten de zwakke punten die ons concurrentievermogen ondermijnen, aanpakken om ons land aantrekkelijker te maken voor nieuwe buitenlandse investeerders en de verankering van de bestaande buitenlandse investeerders te garanderen.

We moeten onze natuurlijke markt, dus de Europese interne markt, verder verdiepen en de toenemende nationale hindernissen binnen de interne markt – ook in eigen land – wegwerken. Daarnaast moet België meewerken aan een evenwichtige Europese wetgevende agenda die toeziet op het behoud van het concurrentievermogen van de EU ten opzichte van haar internationale concurrenten.

Tot slot is het belangrijk om verdere inspanningen te doen om de veerkracht van ons land te versterken zodat we beter gewapend zijn om te anticiperen op systeemcrisisen (pandemie, cybercrisis, natuurramp enz.) en om ze onder controle te houden. Ook hier is terugplooiën op zichzelf geen oplossing. Integendeel, een diversifiëring van onze bevoorradingskanalen en coördinatie op Europees niveau vormen een onmisbaar onderdeel van de aanpak.

WAAR WILLEN WE IN 2030 STAAN?

- P70** Een land dat een aantrekkingspool is voor buitenlandse investeringen
- P72** Een land dat EU-handelsakkoorden sterk promoot en een kampioen is in buitenlandse handel
- P74** Een land dat een goede leerling is op de interne markt en bijdraagt aan de verdieping ervan
- P76** Een land dat beter gewapend is om te anticiperen op systeemcrisissen en ze te beheersen (macro risk management)

27 EEN LAND DAT EEN AANTREKKINGSPOOL IS VOOR BUITENLANDSE INVESTERINGEN

1 WAAR STAAN WE VANDAAG?

De Belgische economie wordt van oudsher gekenmerkt door een hoge graad aan directe buitenlandse investeringen. België's aantrekkelijkheid voor investeringen kan worden toegeschreven aan een reeks welbekende troeven, zoals zijn open economie en maatschappij, centrale ligging, kwaliteitsvolle infrastructuur, gekwalificeerde beroepsbevolking, gerenommeerd onderwijs, vele kenniscentra en incentives voor onderzoek en ontwikkeling, sterke synergiën in ecosystemen en economische clusters ...

Het leeuwendeel van de buitenlandse investeringen komt van onze drie buurlanden Duitsland, Frankrijk en Nederland, en van de VS, het VK en China. Die investeringen situeren zich voornamelijk in de commerciële diensten, vervoer en logistiek, groot- en detailhandel, farmaceutische en chemische industrie. Buitenlandse investeringen creëren niet alleen toegevoegde waarde maar zorgen ook voor (in)directe tewerkstelling, technologische innovatie en een multiplicatoreffect voor andere ondernemingen.

De jaarlijkse Barometer van de Belgische Attractiviteit van EY van 2022 roept echter op tot waakzaamheid aangezien België, ondanks een snellere stijging van het aantal buitenlandse investeringen dan het Europese gemiddelde, onder het prepandemisch niveau van 2019 blijft.

De belangrijkste factoren die de aantrekkelijkheid van investeren in ons land in de komende jaren negatief beïnvloeden, zijn gelinkt aan een aantal concurrentienadelen zoals het Belgische belastingregime en politieke, regelgevende en administratieve instabiliteit. Bovendien wordt de aantrekkingskracht van België voor FDI (Foreign Direct Investment) in gevaar gebracht door externe factoren zoals digitalisering (cf. delokalisatie van diensten) of de toenemende economische activiteit en groei in andere landen. Kortom, België mag niet op zijn lauweren rusten.

Top 10 investor countries by projects

	2021
 United States	46
 United Kingdom	37
 France	35
 Netherlands	25
 China	15
 Germany	13
 Japan	7
 Luxembourg	6
 Spain	5
 Italy	5

Top 10 investor countries by job creation

	2021
 United States	1,696
 France	871
 United Kingdom	844
 Netherlands	833
 Germany	548
 China	496
 Italy	326
 Japan	283
 Sweden	242
 Peru	200

Bron: EY European Investment Monitor (EIM), 2022.

De belangrijkste pijnpunten die de competitiviteit van ons land ondergraven, vormen tevens de belangrijkste factoren waarom buitenlandse investeerders ons land links laten liggen.

2 WAAR WILLEN WE IN 2030 STAAN?

Om in 2030 te kunnen blijven genieten van de vele voordelen van buitenlandse investeringen, moeten de basisvoorwaarden voor een ondernemings- en investeringsvriendelijk klimaat worden vervuld.

Naast het aantrekken van nieuwe investeringen, moet ook voldoende aandacht worden besteed aan de verankering van de reeds gevestigde buitenlandse investeringen.

We moeten niet alleen vermijden dat buitenlandse investeerders desinvesteren, maar er ook voor zorgen dat ze bij hun expansies opnieuw kiezen voor ons land.

Ook moeten buitenlandse investeerders het groeipotentieel van onze economie versterken en de groene en digitale transitie mee vormgeven. Een focus op investeringen in 'clean tech' en 'climate tech', lifesciences, digitale technologieën en nieuwe innovatieve technologieën (zoals robotica, nanotechnologie ...) bieden veel potentieel en kunnen de omwenteling naar een duurzamere samenleving bevorderen. Ook moet gericht worden gezocht naar buitenlandse investeerders die bepaalde missing links in de waardeketen van de bestaande ecosystemen en clusters kunnen dichtten.

Uiteraard zijn alle investeerders welkom, maar een gepaste en redelijke waakzaamheid is geboden als het gaat om onze strategische belangen (cf. risico op veiligheid en openbare orde), zonder daarbij te vervallen in protectionisme.

3 WAT MOET ER GEBEUREN?

Om het ondernemings- en investeringsklimaat te verbeteren en het concurrentievermogen te versterken moet men onder meer de loonkostenhandicap wegwerken, de energieprijzen concurrentieel houden en de bevoorradingszekerheid garanderen, de arbeidsmarkt flexibeler maken en een aantrekkelijk fiscaal regime creëren.

Ook moet dringend actie worden ondernomen op het vlak van beter bestuur. Op gerenommeerde rankings, zoals de 'Ease of Doing Business' van de Wereldbank prijkt België op een beschamende 46e plaats. Niet alleen die rankings schrikken buitenlandse investeerders af, de complexe en logge staatsstructuur die uitmondt in ingewikkelde regelgeving en rechtsonzekerheid, heeft een grote impact op investeringsbeslissingen. Om buitenlandse investeerders te overtuigen, moet daarom blijvend worden ingezet op betere regelgeving en meer rechtszekerheid.

Op Europees vlak moet België blijven streven naar een open en internationaal georiënteerde Unie. Bovendien moet werk worden gemaakt van de uitvoering van het nieuwe interfederale screeningsmechanisme voor buitenlandse investeringen dat efficiënt, eenvoudig en uniek moet zijn en de nodige rechtszekerheid moet bieden aan investeerders.

Ook moet blijvend worden ingezet op het imago van ons land. Brussel, de hoofdstad van Europa, moet in alle opzichten aantrekkelijker worden en in het buitenland is een belangrijke rol weggelegd voor de economische diplomatie en de vertegenwoordigingen van de gewesten. Ook moet de dienstverlening voor expats en buitenlandse investeerders worden verbeterd door onder meer het gebruik van het Engels toe te laten bij de afhandeling van hun administratieve zaken.

28 EEN LAND DAT EU-HANDELSAKKOORDEN STERK PROMOOT EN EEN KAMPIOEN IS IN BUITENLANDSE HANDEL

1 WAAR STAAN WE VANDAAG?

De Belgische economie is een van de meest open economieën ter wereld. Ze is nauw verbonden met de geglobaliseerde waardeketens en dus sterk afhankelijk van haar handelsbetrekkingen, zowel voor export als voor import.

Meer dan 94% van ons bbp kwam uit onze export in 2022. Het grootste deel daarvan gaat naar Europese partners, maar meer dan 20% is bestemd voor niet-EU-landen. En de internationalisering van Europese bedrijven (het aandeel export bestemd voor niet-EU-landen) zit in stijgende lijn. Bovendien bestaat een deel van onze export uit halffabrikaten die worden verwerkt tot in andere landen geassembleerde eindproducten die op hun beurt naar de eindklant worden uitgevoerd (het fenomeen van 'indirecte export').

Toch lijkt een deel van de politieke klasse en de publieke opinie niet langer te geloven in de positieve effecten van het handelsbeleid dat de EU in naam van de lidstaten voert, onder meer via vrijhandelsakkoorden (FTA) met derde landen.

En waar vrijhandelsakkoorden gelden, benutten onze ondernemingen bovendien niet het volledige potentieel ervan. Want om uiteenlopende redenen doen sommige ondernemingen

nog geen of onvoldoende beroep op de preferentiële douanetarieven waarin die akkoorden nochtans voorzien.

2 WAAR WILLEN WE IN 2030 STAAN?

België moet opnieuw een sterke promotor worden van een ambitieus en modern EU-handelsbeleid, zowel op offensief als op defensief vlak.

Ons land moet opnieuw geloven in de – rechtstreekse en onrechtstreekse - positieve effecten van de handelsakkoorden waarvoor de EU in naam van de lidstaten heeft onderhandeld.

Verder moet ons land ervoor zorgen dat onze verschillende bevoegde overheden het handelsbeleid van de EU beter opvolgen en over de effecten ervan communiceren. Zo moet België een betrouwbare partner worden bij het sluiten en bekrachtigen van de handelsakkoorden van de EU.

Onze ondernemingen moeten in staat zijn het volledige potentieel van de EU-handelsakkoorden te benutten (bv. onder meer de preferentiële douanetarieven die met onze partners zijn bedongen).

94,2%

van het Belgische bbp in 2022 is afkomstig van **UITVOER...**

...waarvan **72%** naar **EUROPESE LANDEN**

1 JOB OP 5

is gelinkt aan Belgische en Europese uitvoer buiten de EU

844.000
WERKNEMERS

zijn verbonden aan Belgische en Europese uitvoer buiten de EU

Onrechtstreekse Belgische uitvoer is goed voor

240.000
JOBS

75% VAN DE JOBS

in België gelinkt aan buitenlandse handel behoort tot de

DIENSTENSECTOR WAARVAN **2/3 VAN DE WERKNEMERS**

laag- of middengeschoolde arbeiders of bedienden zijn

85% VAN DE WERELDWIJDE GROEI ZAL ZICH TEGEN 2030 BUITEN DE EU SITUEREN

België moet opnieuw een sterke promotor worden van een ambitieus en modern EU-handelsbeleid, zowel op offensief als op defensief vlak.

3 WAT MOET ER GEBEUREN?

Ons land moet op alle niveaus het concept 'free, fair and rules-based trade' verdedigen.

OP EXTERN VLAK:

Dat concept moeten we ondersteunen door mee te werken aan de reactivering en modernisering van de WTO als vrijwaarder van de internationale spelregels en als platform voor een verdere liberalisering van de handel en internationale investeringen.

Verder moet ons land een ambitieus en modern handelsbeleid ondersteunen, dat bestaat uit een offensief gedeelte (de toegang tot derde markten voor onze goederen en diensten verbeteren) en een defensief gedeelte (gezonde concurrentie en een level playing field met onze handelspartners verzekeren). De vrijhandelsakkoorden (FTA's) die de EU heeft afgesloten, dragen bij tot die doelstellingen. En de hoofdstukken rond duurzame ontwikkeling die ze bevatten, hebben een hefboomeffect op duurzaamheid in de partnerlanden en op een gezonde concurrentie. Maar wat betreft dat hefboomeffect moeten we realistisch en pragmatisch blijven, door onder meer rekening te houden met de juridische grenzen van dat effect en met het feit dat het 'recht om te reguleren' voor beide partijen geldt.

Gelet op de hoge graad van openheid van onze economie moet België ervoor pleiten dat de EU open blijft voor internationale handel en investeringen, en niet geneigd is om in zekere zin op zichzelf terug te plooiën, natuurlijk zonder naïef te zijn wat betreft de verdediging van haar strategische belangen en haar veiligheid. In dezelfde geest moet België verbonden blijven met de geglobaliseerde waardeketens, die moeten worden gediversifieerd. Bij het debat over het begrip 'open strategic autonomy' is elke droom van autarchie of gedwongen verplaatsing van industriële activiteiten in de EU onrealistisch.

OP INTERN VLAK:

Voor en tijdens de onderhandelingsfase van internationale handelsakkoorden (FTA) moet ons land onze offensieve en defensieve belangen duidelijker identificeren. De inzet en de stand van de onderhandelingen moeten meer worden besproken binnen de verschillende bevoegde regeringen en parlementen.

In dat opzicht zijn systematische effectenstudies nodig rond de rechtstreekse en onrechtstreekse gevolgen die de door de EU bedongen FTA's hebben voor ons land en moeten de resultaten ervan algemeen worden bekendgemaakt.

Dat is noodzakelijk voor een vlotter verloop van de ondertekening en ratificering van die akkoorden nadien, met naleving van de bevoegdheidsverdeling tussen de EU en de lidstaten. Wanneer ons land bevoegd is, moet een internationaal handelsakkoord binnen 2 jaar worden geratificeerd, zo niet wordt de geloofwaardigheid van ons land, en dus ook van de EU, aangetast.

Vervolgens moet ons land de rechtstreekse en onrechtstreekse gevolgen van de uitvoering van die internationale akkoorden beter monitoren, en moeten de overheden beter communiceren naar het brede publiek over de positieve effecten van die akkoorden voor ons land.

Tot slot is overleg nodig tussen alle bevoegde openbare en private actoren opdat onze ondernemingen, groot en klein, de handelsakkoorden beter gaan benutten. We moeten begrijpen waarom er onvoldoende gebruik van wordt gemaakt en daar praktische oplossingen voor zoeken, met onder andere meer inspanningen op het vlak van sensibilisering van en communicatie naar de ondernemingen.

29 EEN LAND DAT EEN GOEDE LEERLING IS OP DE INTERNE MARKT EN BIJDRAAGT AAN DE VERDIEPING ERVAN

1 WAAR STAAN WE VANDAAG?

De Europese interne markt is van cruciaal belang voor ons land. 41,7% van het Belgische bbp hangt af van de intra-Europese handel in goederen. Dat is veel meer dan het Europese gemiddelde van 28,5% en maakt van ons land een van de sterkst geïntegreerde economieën in de interne markt van de EU.

Toch stuiten onze ondernemingen op heel wat belemmeringen voor het vrij verkeer van goederen, personen (en vooral werknemers), diensten en kapitaal. Die hebben te maken met de aanhoudende – en zelfs toenemende – versnippering van de interne markt. Dat is niet alleen nefast voor grensoverschrijdende activiteiten, maar brengt ook administratieve rompslomp en allerlei kosten met zich mee.

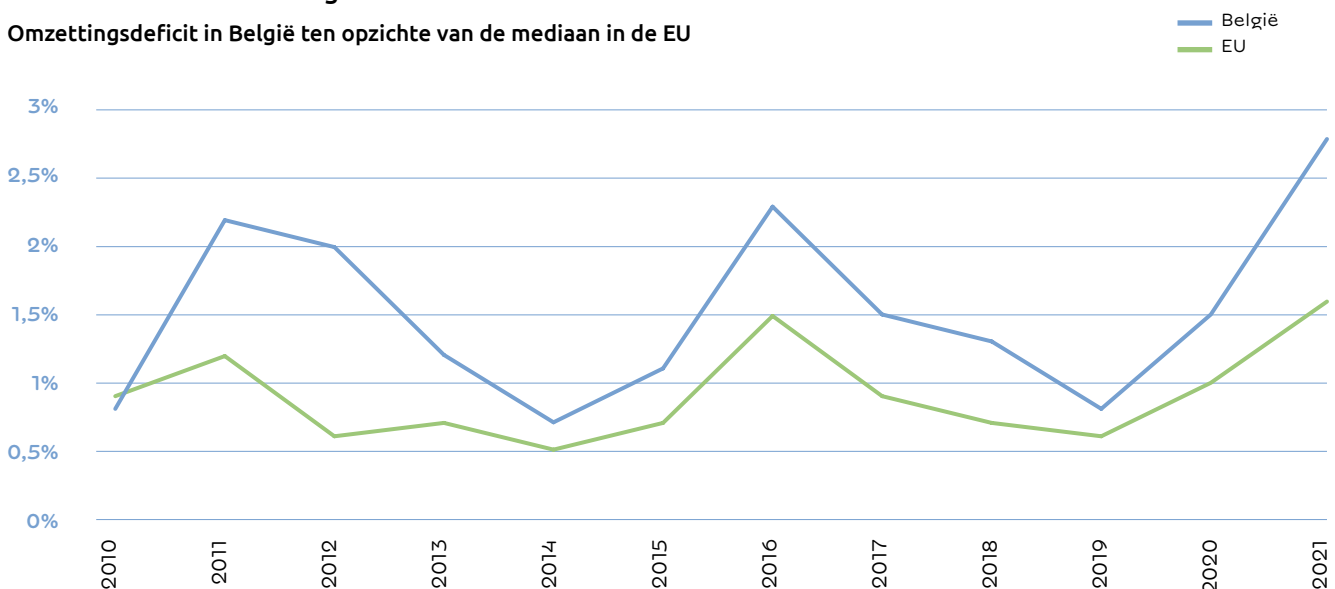
Daarbij komt dat de 27 lidstaten hun toezicht op de toegang tot de Europese markt voor producten afkomstig uit derde landen niet op elkaar afstemmen. En dat kan leiden tot oneerlijke concurrentie en risico's op het vlak van veiligheid en gezondheid.

Verder worden onze ondernemingen geconfronteerd met problemen binnen de Belgische interne markt zelf, door drie fenomenen die voor hen een handicap vormen in vergelijking met hun Europese concurrenten:

- Veel te vaak nog gaan de (federale of regionale) overheden bij de omzetting van Europese richtlijnen verder dan wat Europa oplegt (het 'gold-plating'-fenomeen, dat zich vooral voordoet in dossiers rond milieu- of consumentenbescherming of op sociaal vlak);
- Sommige Europese teksten worden door de verschillende bevoegde machtsniveaus niet op homogene wijze in wetteksten omgezet of toegepast (bv. inzake leefmilieu);
- Ons land schuift de omzetting van bepaalde Europese richtlijnen op de lange baan, ook wanneer die te maken hebben met de interne markt. Het omzettingsdeficit van ons land bedroeg in 2021 2,8%, dat is 1,3% meer dan het jaar ervoor. Door die vertragingen kunnen onze ondernemingen positieve effecten van de nagestreefde Europese harmonisering mislopen.

Evolutie van het omzettingsdeficit

Omzettingsdeficit in België ten opzichte van de mediaan in de EU

Bron: European Single Market Scoreboard

Om de versnippering van de interne markt tegen te gaan en dus zeker niet erger te maken, moeten alle overheden van ons land zich verbinden tot een vlottere omzetting van de Europese richtlijnen.

Een combinatie van die factoren kan op haar beurt administratieve last, vertragingen en uiteenlopende kosten met zich meebrengen.

Tot slot moet België zich wegens gebrek aan binnenlandse consensus soms onthouden in debatten in de Europese Raad van Ministers. Dat tast het vermogen van ons land aan om te wegen op de Europese besluitvorming.

2 WAAR WILLEN WE IN 2030 STAAN?

Het is essentieel dat ons land zich voluit schaaft achter de dubbele doelstelling van een verdieping en een betere werking van de interne markt, zowel via de standpunten die België verdedigt in de dossiers op Europees niveau, als door inspanningen van ons land om de bovenvermelde problemen voluit aan te pakken.

Dat kan alleen maar in het voordeel spelen van ons land. Uit studies van de Europese Commissie blijkt immers niet alleen dat, mochten we geen toegang hebben tot de interne markt, ons eigen bbp met 18% naar beneden zou duiken, maar ook dat na de definitieve voltooiing van de eengemaakte markt tegen 2030 het bbp van de Unie jaarlijks met 9% zou stijgen. Volgens de Commissie zouden een sterkere integratie en een betere werking van de eengemaakte markt jaarlijks kunnen zorgen voor een bijkomende groei van 183 tot 269 miljard euro voor industriële producten en van 338 miljard euro voor diensten. In het totaal zou dat goed zijn voor een toename van 12% van het bbp van de EU.

Aangezien België zo sterk geïntegreerd is in de interne markt, zouden die verwachte gunstige effecten bijzonder positief uitpakken voor ons land.

3 WAT MOET ER GEBEUREN?

Om de versnippering van de interne markt tegen te gaan en dus zeker niet erger te maken, moeten alle overheden van ons land zich verbinden tot een vlottere omzetting van de Europese richtlijnen.

Dat houdt in dat ze zowel de termijnen moeten naleven die op EU-niveau zijn afgesproken (elke verdraging vermijden en de historisch opgebouwde verdraging wegwerken) als de geest van de teksten trouw moeten blijven (alle 'gold-plating' vermijden).

Bovendien moeten onze verschillende overheden absoluut meer overleg plegen om een zo homogeen mogelijke omzetting van de Europese teksten te garanderen voor het hele land.

Verder moet België erop toezien geen unilaterale initiatieven te nemen die nieuwe hindernissen opwerpen binnen de eengemaakte markt; de oplossingen moeten bij voorkeur Europees zijn.

Onze overheden moeten ook alles in het werk stellen opdat de vertegenwoordigers van ons land zich niet verplicht zien zich te onthouden bij debatten of stemmingen in de Europese Raad van Ministers. Want dan kunnen ze er de belangen van ons land en onze ondernemingen niet verdedigen. Daarom moet bij een intra-Belgische blokkering rond een Europees dossier dat voor ons land van groot belang is, dat dossier op tafel komen in het Overlegcomité (waarbij de premier en de minister-presidenten van de deelstaten bijeenkomen), om de situatie te deblokken en naar buiten te komen met een consensus op Europees niveau.

Met betrekking tot de inhoud van de Europese beleidsvoering moet ons land opkomen voor een evenwichtige sociaal-economische agenda die groei en innovatie stimuleert en de verdieping en goede werking van de interne markt bevordert. Dat moet op zijn beurt het concurrentievermogen van de EU en haar bedrijven tegenover de internationale concurrentie ten goede komen.

30 EEN LAND DAT BETER GEWAPEND IS OM TE ANTICIPEREN OP SYSTEEMCRISSEN EN ZE TE BEHEERSEN (MACRO RISK MANAGEMENT)

1 WAAR STAAN WE VANDAAG?

De terroristische aanslagen van 2016, de coronacrisis, de hittegolven, de overstromingen in Wallonië, de oorlog in Oekraïne, verschillende cyberaanvallen tegen zowel publieke als privéactoren ... Allemaal brachten ze dreigingen aan het licht. Enerzijds staat ons land bloot aan uiteenlopende systeemcrisissen en rampen. Anderzijds heeft de institutionele structuur van ons land (gekenmerkt door de vele verantwoordelijkheids- en bevoegdheidsniveaus) de besluitvorming in bepaalde gevallen zeer ingewikkeld en traag gemaakt. Tot slot voelt de privésector zich niet voldoende geraadpleegd en betrokken bij het opstellen van crisisbeheersscenario's.

Daarnaast heeft de coronacrisis ook aangetoond dat protectionistische reflexen snel weer de kop opsteken, zowel binnen de EU als in de internationale handel (bv. unilaterale sluiting van grenzen, uitvoerbepalingen voor grondstoffen en afgewerkte producten, ongecoördineerde steunmaatregelen enz.).

De combinatie van al die factoren zou politici ertoe moeten aanzetten zich af te vragen in welke mate ons land gewapend is om te anticiperen op huidige en toekomstige systeemcrisissen, om ze te voorkomen, en ze indien nodig te beheeren.

2 WAAR WILLEN WE IN 2030 STAAN?

Tegen 2030 zal ons land voorbereid zijn op diverse crisissen, d.w.z. het zal een reactie hebben gepland en georganiseerd op een reeks gebeurtenissen die België kunnen treffen (pandemie, black-out, droogte, aanvallen ...). Ons land zal ook lessen hebben getrokken uit rampen die het heeft moeten doorstaan en zal zijn crisismanagement hebben verbeterd. De verantwoordelijkheden (rechtstreeks door de staat/autoriteiten op zich genomen of 'overgedragen' aan andere actoren), governance en communicatie – 3 sleutelementen in het crisisbeheer – zullen zijn gedefinieerd, net als de processen rond die drie begrippen. Alle elementen van die 'voorbereiding' zullen transparant zijn en zullen worden gedragen door de betrokken partijen.

Natuurlijke risico's

- Slechte weersomstandigheden, onweer
- Storm
- Overstroming
- Sneeuwstorm
- Koudegolf
- Hittegolf
- Droogte
- Bosbrand
- Aardbeving (beving)
- Meteorietinslag
- Zonnestorm
- Massale verspreiding van invasieve soorten

Technische risico's

- Crash van luchtvaartuig of satelliet
- Spoorwegongeval met gevaarlijke goederen
- Verkeersongeval met gevaarlijke goederen
- Ongeval in kerncentrale
- Ongeval in een inrichting type B
- Zwaar ongeval in een inrichting type C
- Ongeval met een stuwdam
- Defect van het elektriciteitsnet
- ICT-storing
- Defect van het gasnet
- Belemmeringen voor de navigatie

Maatschappelijke risico's

- Epidemie, pandemie
- Epizoötie
- Tekort aan elektriciteit
- Conventionele aanslag
- Aanslag type A
- Aanslag type B
- Aanslag type C
- Cyberaanval
- Toevloed vluchtelingen
- Maatschappelijke onrust met geweld

Alle overheden in ons land moeten dringend een volledige en diepgaande systeemanalyse uitvoeren van alle risico's, gevolgen en crisissen die België zouden kunnen treffen.

De burger en de bedrijven zullen de stakeholders zijn van die voorbereiding van het risicobeheer. Hun betrokkenheid versterkt de facto hun veerkracht. Meer in het bijzonder is er een structurele en rijke dialoog tot stand gebracht tussen de verschillende bevoegde overheden en de privésector. Dat maakt het mogelijk om in een vroeg stadium een dialoog te voeren over de mogelijke risico's en de rol van elke partij bij voorbereidende en crisisbeheersscenario's nader te omschrijven.

Op regeringsniveau zal die nood aan veerkracht zijn meegenomen in alle 'klassieke' beleidslijnen (bv. volksgezondheid, cyberveiligheid en digitalisering van de samenleving, circulaire economie, arbeidsmarkt ...). Veerkracht heeft die aspecten dus mee richting gegeven.

De regeringen zijn zich bewust van de uitdagingen in verband met veerkracht. Aangezien de veerkracht van een samenleving reeds gedeeltelijk in de samenleving zelf verankerd is, zullen de regeringen zich precieze doelstellingen hebben gesteld op het gebied van volksgezondheid, de efficiëntie en flexibiliteit van onze systemen, nationale deskundigheid, circulaire economie, onderwijs, schuldenlast, handelsbeleid enz.

3 WAT MOET ER GEBEUREN?

Eerst en vooral moeten alle overheden in ons land dringend een volledige en diepgaande systeemanalyse uitvoeren van alle risico's, gevolgen en crisissen die België zouden kunnen treffen. Zo kunnen de bestaande plannen bijgewerkt worden en indien nodig met nieuwe plannen aangevuld worden, rekening houdend met de 'puzzelstukjes' die al bestaan. Het bedrijfsleven zal bij die denkoefeningen worden betrokken wanneer dat zinvol is en wanneer het een toegevoegde waarde kan bieden.

In het algemeen is het belangrijk dat de dialoog tussen de openbare en de privésector wordt versterkt. Enerzijds beschikken veel bedrijven immers over expertise die ze bereid zijn te delen en anderzijds zijn ze zich ervan bewust dat ze een rol moeten opnemen bij het anticiperen op risico's en eventueel bij crisisbeheersscenario's. In dat geval is een verduidelijking van de communicatielijnen en de respectieve rollen van essentieel belang.

De impact van elk nieuw beleid op de veerkracht en het beheer van de verschillende geïdentificeerde risico's zal worden geanalyseerd.

Vervolgens moet over het onderwerp kunnen worden gecommuniceerd om de volledige samenleving in staat te stellen de bijhorende risico's en gevolgen beter te begrijpen, zodat ieder individu ook zijn eigen veerkracht kan versterken.

Daarnaast moeten de overheden een duidelijke visie ontwikkelen rond de controle van strategische infrastructuren of sectoren in het kader van een geliberaliseerde markt en vrijhandel.

Op Europees niveau moet België pleiten voor een versterking van de overlegmechanismen tussen alle lidstaten en tussen buurlanden (inclusief het Benelux-blok), en voor een grotere coördinerende rol van de Europese Commissie. Dat om eenzijdige en/of ongecoördineerde nationale reacties te vermijden en te zorgen voor een gemeenschappelijke aanpak (wat de schaafeffecten bevordert). Dat geldt voor alle soorten crisissen die de EU of haar leden zouden kunnen treffen (zie de door de Europese Commissie gepubliceerde 'Strategic Foresight Reports').

BELGIË VERDIENT IN 2030 EEN EFFICIËNT WERKENDE STAAT

De voorbije vijftig jaar is de Belgische Staat geëvolueerd van een unitaire staat naar een federale staat waarbij de federale overheid, in tegenstelling tot andere gefederaliseerde landen, op een voet van gelijkheid opereert met de gemeenschappen en gewesten. Ondanks zes, moeizaam verlopen, staats hervormingen toonde de coronacrisis meer dan ooit aan dat de huidige staatsstructuur voor verbetering vatbaar is: efficiënter, doelmatiger en wendbaarder. Ondernemers en burgers hebben het recht dit te eisen. Met een overheidsbeslag van ruim 55% en een bedroevend laag tevredenheidsgevoel over de werking van de staat, dringen er zich hervormingen op.

Het VBO is de grootste werkgeversorganisatie van het land, met leden in het noorden, het centrum en het zuiden van het land. Met kleine, middelgrote en grote ondernemingen als lid komende uit een zeer ruime reeks van bedrijfssectoren (industrie, diensten, bouw en transport). Met in totaal meer dan 50.000 bedrijven, via een veertigtal bedrijfssectoren, die meer dan 80% van de export en ruim 75% van de tewerkstelling in ons land voor hun rekening nemen. Met andere woorden, het VBO is de enige werkgeversorganisatie die haar oor te luisteren legt in alle bestuurlijke onderdelen van het land, in alle economische segmenten van onze economie en bij alle types van ondernemingen. Deze unieke helicopterview laat bijgevolg toe om een vrij goed beeld te krijgen van de mainstream, haalbare strategie om tot een efficiëntere overheidsstructuur te komen. Het VBO gelooft niet in de strategie van 'met de fanfare op kop het bos intrekken'. Onze aanpak is eerder gebaseerd op luisteren, overleggen en bruggen bouwen vanuit een aantal uitgangspunten waarrond een consensus kan groeien. Het onderstaande bevat dan ook enkel **een aantal basisprincipes (niet-exhaustief) die voornamelijk socio-economisch van aard zijn en die ondernemers** vanuit een constructieve ingesteldheid en met het oog op een oplossingsgerichte dialoog **in het institutionele debat wensen in te brengen.**

SOCIALE ZEKERHEID

De sociale zekerheid is de ruggengraat van een land. Het is bij uitstek de uiting van de solidariteit tussen mensen, tussen bevolkingsgroepen, tussen generaties en tussen economische sectoren en actoren. Splits de sociale zekerheid en men splitst de facto een land. En een typisch kenmerk van een systeem dat op het verzekeringsprincipe is gebaseerd, is de vaststelling dat **risico's beter kunnen worden**

beheerd op een zo groot mogelijke schaal, hetgeen men ook wel eens het principe van de risicospreiding noemt.

Langs de andere kant is het niet ondenkbaar/onlogisch dat er regionaal gestuurde aanvullingen, met de bijbehorende responsabilisering, worden voorzien. Een federale sokkel (1ste pijler) aangevuld met regionale accenten (2de pijler) kan op sommige domeinen toelaten om interfederale solidariteit te combineren met regionale autonomie.

ARBEIDSRECHT VS. ARBEIDSMARKTBELEID

Ruim 40% van de tewerkstelling in de private sector bevindt zich in bedrijven die in minstens twee gewesten aanwezig zijn⁽¹⁾. Dat betekent dat **regionaal gedifferentieerde ingrepen** op de individuele arbeidsrelatie, gecombineerd met een sterke uitgebreide syndicale vertegenwoordiging die zal inzetten op het gelijktrekken van de verschillen door een 'levelling up', voor **heel wat ongewenste spanningen** in deze bedrijven **zal zorgen**. Om nog maar te zwijgen van de opwaartse kostendruk die hiermee dreigt gepaard te gaan. Deze multiregionale bedrijven hebben bovendien een heel groot belang binnen ons economisch weefsel aangezien zij door hun grotere schaal, hogere productiviteit en internationalisering het merendeel van de toegevoegde waarde, de export, de investeringen in O&O, de sociale bijdragen en vennootschapsbelasting voor hun rekening nemen. Om mutatis mutandis dezelfde redenen is het ook **niet aangewezen om het sociaal overleg** (binnen en buiten de onderneming) **op te splitsen**.

Arbeidsrecht dat regionaal wordt ingevuld, en bijgevolg verschilt naargelang van de regio waar werknemers aan de slag zijn, zal eveneens een gigantische **drempel** vormen **voor interregionale mobiliteit**. Elke regio-overschrijdende of gelijktijdige tewerkstelling in twee of meerdere regio's, resulteert in grote complexiteit en rechtsonzekerheid. De complexiteit waarmee Europese grensoverschrijdende tewerkstelling gepaard gaat, toont voldoende aan dat dit voor België geen optie is.

Tot slot is arbeidsrecht ook onlosmakelijk verweven met het socialezekerheidsrecht, wat een bron zal zijn voor wetsconflicten tussen de federale en regionale bepalingen en bevoegdheden, ten nadele van werkgevers en werknemers.

Daarentegen, het arbeidsmarktbeleid – zijnde het institutioneel stelsel waarbinnen vraag en aanbod naar arbeid mekaar ontmoeten buiten de individuele

arbeidsrelatie en buiten de sociale zekerheid – **is veel beter vatbaar voor een debat omtrent op welk beleidsniveau men het best de bevoegdheden legt** en hoe men een responsabilisering van elke entiteit voor het gevoerde beleid kan invoeren. En daarbij moet in eerste instantie de **activerende component van de arbeidsmarkt in het regionaal** beleid worden **versterkt**. In het België van 2030 zou het perfect mogelijk moeten zijn dat langdurig werkzoekenden (na bv. twee jaar werkloosheid), niet langer afhankelijk van de federale uitkeringen, maar in handen komen van de regionale entiteiten, die alle sleutels in handen krijgen om een beleid op maat uit te werken. **Ook het diversiteitsbeleid moet exclusief in handen komen van de regio's**, die veel beter geplaatst zijn om een beleid op maat uit te werken. Verder moeten de regio's hun bestaande bevoegdheden o.a. op het vlak van activering van werkzoekenden (controle op beschikbaarheid), opschalen en effectiever gebruiken. Een performant beleid om de arbeidsmarkt optimaler te laten functioneren, begint dan weer bij een performanter onderwijsbeleid; de gemeenschapsbevoegdheden inzake onderwijs moeten **vlotter en intensiever de brug tussen onderwijs en bedrijfsleven leggen**.

Tot slot willen we een sterk pleidooi houden voor de **bevordering van de kennis van de Belgische landstalen**. Dat is niet alleen bevorderlijk voor de zo noodzakelijke arbeidsmarktmobiliteit, maar maakt ons land ook aantrekkelijker voor buitenlandse investeerders en zet onze eigen managers nog meer dan vandaag op de wereldkaart. Meertaligheid is een troef, geen last. En die troef beginnen we best zo vroeg mogelijk in het onderwijs uit te bouwen.

BELASTINGEN EN FINANCIERING

Zoals zo vaak draait heel veel rond geld. Inzake staatsvorming heeft men het dan over de fameuze financieringswet. In een adem wordt dan vaak ook het woord 'responsabilisering' vermeld. Een federalisme met twee, drie of vier entiteiten genereert evenwel een heel andere financiële en fiscale dynamiek dan in een federaal land met 50 deelstaten (VS), of 16 Länder (Duitsland) of 26 kantons (Zwitserland). De volgende beschouwingen dienen als leidraad voor mogelijke hervormingen op het vlak van de vennootschapsbelasting en de personenbelasting.

Een (gedeeltelijke) regionalisering van de vennootschapsbelasting zou extreem ingewikkeld zijn voor bedrijven die actief zijn in verschillende gewesten. Ze zouden dan bijvoorbeeld verplicht zijn om een boekhouding bij te houden voor elke exploitatiezetel en de regels voor de verrekenprijzen moeten toepassen tussen die zetels. Zo'n hervorming zou ook ingaan tegen de Europese en internationale tendenzen om de regels voor het bepalen van de belastbare basis verder te harmoniseren, wat voor de grotere bedrijven zou

betekenen dat ze bovenop de huidige globale consolidatie hun jaarrekeningen ook zouden moeten consolideren op nationaal niveau. Is het een goed idee om daar nog een consolidatie van jaarrekeningen op gewestelijk niveau aan toe te voegen die activiteiten in België onbetaalbaar maakt ten opzichte van vergelijkbare locaties? Voor de kleinere ondernemingen, die niet in het vizier komen van de nieuwe internationale regels, zou een aanmoedigende fiscale autonomie, beperkt tot de gewestelijke bevoegdheden (bv. inzake financiering van ondernemingen of investeringen in de milieu- of energietransitie) kunnen worden beoogd.

De personenbelasting werd grondig hervormd in het kader van de zesde staatsvorming. De gewesten kregen veel autonomie, zowel wat de belastingtarieven als de fiscale stimuli betreft. Die autonomie werd tot op heden erg weinig benut en door het gebrek aan ervaring is het voorbarig om na te denken over een eventuele sterker doorgedreven regionalisering. **Regionalisering wordt soms ook gezien als een rem op bepaalde steunmaatregelen voor het ondernemerschap**, zoals bijvoorbeeld de ondersteuning van start-ups en scale-ups die niet van toepassing is wanneer de bedrijven gevestigd zijn in een ander gewest dan hun investeerders (het is niet mogelijk om een fiscaal voordeel te genieten in één gewest voor een investering in een ander gewest).

EFFICIËNTE BESLUITVORMING

De efficiënte werking van een overheid kan vanuit verschillende invalshoeken worden bekeken. Elke overheid zou al eens kunnen beginnen met een kerntakendebat: wat moet een overheid doen, en wat niet? Maar efficiënte besluitvorming in het kader van een efficiënte staatsstructuur hangt nog meer samen met **1** bevoegdheden, **2** beslissingsprocedures, en **3** samenwerkingsvormen.

1 Inzake de verdeling van de bevoegdheden mag er geen taboe zijn tegen splitsing, noch tegen herfederalisering. Dat moet rationeel en niet emotioneel worden benaderd. Op het gevaar van te vervallen in clichés, is het nuttig om dit te duiden aan de hand van een aantal voorbeelden. In een land dat zo afhangt van zijn internationale uitstraling is het niet onlogisch dat dossiers zoals geluidsnormen, 5G, internationale handelsakkoorden, staatsdragende taken ('tâches régaliennes': defensie, justitie, veiligheid, crisisbeleid, belastingen, staatsschuld ...), mobiliteit in en rond onze hoofdstad, ... op landelijk niveau zouden worden beslist, of tenminste via een overlegmechanisme waar in fine effectief kan worden beslist zonder dat blokkeringen ellenlang kunnen aanslepen. Van de andere kant kunnen bepaalde onderdelen in de gezondheidszorg het best worden aangestuurd vanuit een regionale, ja zelfs lokale, insteek. Ook de langdurige werkloosheid (langer dan bv. twee jaar) zou best op gewestelijk niveau worden aangepakt, met de bijbehorende responsabilisering en de nodige na te streven doelstellingen (KPI's).

2 De COVID-19-pandemie, maar eerder ook Europese dossiers, zoals de goedkeuring van het handelsakkoord met Canada (CETA), of het klimaatplan of het energiebeleid hebben overvloedig aangetoond dat de huidige beslissingsprocedures, zonder hiërarchie van de normen, suboptimaal werken, waardoor België steeds minder kan wegen op Europese debatten. Te veel instanties die elkaar langdurig kunnen neutraliseren, niemand die finaal de knoop kan doorhakken, ... leiden ertoe dat er niet of veel te laat wordt beslist, en dat België zich op Europees vlak meer en meer moet onthouden bij gebrek aan een duidelijk standpunt.

3 De juridische structuur van samenwerkingsakkoorden moet worden versterkt en uitgebouwd. De mobiliteit op de arbeidsmarkt, in het kader van de vooropgestelde 80% tewerkstellingsgraad, is bij uitstek een domein waarin sterke samenwerkingsakkoorden rond bv. interregionale arbeidsmobiliteit nodig zijn. Hetzelfde inzake hernieuwbare energie: Wallonië heeft meer ruimte en plaats om windturbines te plaatsen, Vlaanderen en Brussel kunnen hierin mee investeren. Of ook inzake de uitbouw van telecommunicatie- of datanetwerken.

‘ONLY ONCE’-PRINCIPE

Een federalisme met meerdere entiteiten zonder hiërarchie der normen leidt veel gemakkelijker tot administratief complexe oplossingen. Daarom moet in ons staatsbestel het **principe van frontoffice versus backoffice** worden ingevoerd, wanneer het gaat om de verhouding tussen de overheid – ongeacht het beleidsniveau – en de burgers, respectievelijk de ondernemingen. Niet de burger, noch de ondernemingen mogen het slachtoffer worden van veelvuldige informatieopvragingen door verschillende overheden omtrent hetzelfde onderwerp.

Het ‘only once’-principe moet ingang vinden in de besluitvorming op alle overheidsniveaus (van lokaal tot federaal) en zo het leven eenvoudiger maken voor alle burgers en bedrijven (de frontoffice). Een eenduidige samenwerkingsstrategie waarbij data van verschillende authentieke bronnen (of data-integratoren) probleemloos en veilig in alle richtingen worden uitgewisseld (bv. via webservices) moet daarbij vooropstaan. Dat geldt a fortiori voor Europese of regio-overschrijdende materies, zoals mobiliteit, screening strategische investeringen, vergunningen, ... Elke overheid moet eerst de beschikbare databanken in het netwerk raadplegen alvorens ze bij de burger of onderneming komt aankloppen voor informatie.

INSTANTIES EN ORGANEN

Het VBO voelt zich niet geroepen om standpunten in te nemen over het al dan niet afschaffen van organen zoals de Senaat of de provincies. Maar de besluiteloosheid en de blokkeringen ingevolge een atypisch kenmerk van onze federale staat (m.n. het gebrek aan hiërarchie in de normen) baren ondernemers zorgen. En om hieraan enigszins te verhelpen, lijkt het niet onzinnig om **een instantie te hebben waarin de interfederale cohesie kan worden bevorderd en/of maatschappelijk belangrijke dossiers, die vaak ook legislatuur-overschrijdend zijn, kunnen worden gedeblokkeerd**. Een dergelijk interfederaal orgaan met verkozenen uit een federale kieskring en uit regionale kieskringen, zou hierbij een nuttige rol kunnen spelen.

Bovendien spelen de **sociale partners een belangrijke, overkoepelende rol in onze staat**. Het is van belang dat bij eventuele institutionele hervormingen rekening wordt gehouden met de noodzaak om die rol te handhaven, met name via het gezamenlijk beheer van de sociale zekerheid en de permanente dialoog in de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven, de Nationale Arbeidsraad en de Beheerscomités van de Sociale Zekerheid.

2030

Een staat kan maar goed functioneren wanneer haar burgers en ondernemers kunnen rekenen op een kwaliteitsvolle en efficiënt werkende overheid.

Tegen 2030 moet onze ambitie zijn om hieraan met volle overtuiging te werken zodat we de 200ste verjaardag van ons land kunnen vieren in een modern land dat de ambitie uitstraalt om bij de top te behoren, dat onze levensstandaard op een duurzame wijze manier verder uitbouwt, en dat samen met innovatief ondernemerschap, inzet op inclusiviteit. ‘Horizon België 2030’ legt de basis. Het is aan de politici, de burgers en de ondernemers om er hun schouders onder te zetten.

(1) Voor een meer uitgebreide analyse, zie “Interventie n.a.v. een hoorzitting in het Vlaamse Parlement voor de Werkgroep Institutionele Zaken” op 29 maart 2021

Horizon België 2030 – Een uitgave van
het Verbond van Belgische Ondernemingen

REDACTIE

Gezamenlijk project onder leiding van Edward Roosens, Chief Economist van het VBO

EINDREDACTIE

Hilde De Brandt, Véronique Gesché en Anne Michiels

VERTALING

Vertaaldienst VBO

PUBLICATIEVERANTWOORDELIJKE

Stefan Maes

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Stefan Maes, Ravensteinstraat 4, 1000 Brussel

ISBN: 9789075495850

Wettelijk depot: D/2023/0140/9

Publicatiedatum: mei 2022, versie 2.0 december 2023

Cette publication est également disponible en français
Deze publicatie kunt u ook lezen op www.vbo.be > Publicaties

Het VBO, dé stem van de ondernemingen in België, staat – via een 40-tal lid-bedrijfsfederaties – voor meer dan 50.000 kleine, middelgrote en grote ondernemingen die 75% van de tewerkstelling in de private sector voor hun rekening nemen. Onze leden zorgen voor 80% van de export en creëren 2/3 van de toegevoegde waarde in ons land. Als enige overkoepelende interprofessionele werkgeversorganisatie vertegenwoordigen we ondernemingen uit de drie gewesten van ons land.

Lees onze recentste publicaties op www.vbo.be